

*«...Всі полягли. Того лиха
не було ніколи...
Що в Умані робилося...»*

Т. Г. Шевченко

Нестор Мизак

УКРАЇНСЬКА ГОЛГОФА

**УМАНСЬКИЙ РОЗСТРІЛ
1941 РОКУ**

**70-річчю
розстрілу українців в Умані
владою СРСР у 1941 р.
присвячується**

УДК 94(477)«1941»
ББК 63.3(4УКР)624
М 583

*Друкується за рішенням вченої ради
Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича
(протокол №5 від 24 червня 2010 року)*

Н. Мизак – кандидат історичних наук

Рецензенти:

В. Балух – д-р історичних наук, проф., член-кореспондент НАПН України,

П. Брицький – д-р історичних наук, професор,

О. Добржанський – д-р історичних наук, професор,

В. Окіпнюк – директор Дослідного Інституту «Студіум», Торонто (Канада)

Мизак Н.С.

«Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року»: Додаток до серії «За тебе, свята Україно». Книга десята. – Чернівці-Торонто: Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 260 с.; іл.

Книга «Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року» є десятим додатком до серії книг «За тебе, свята Україно». У ній подано документи, матеріали, спогади, статистичні дані про політв'язнів чортківської тюрми, розстріляних в Умані радянською владою 20-21 липня 1941 р. Висвітлено трагічні події перших днів війни на території південної Тернопільщини, умов пішого етапу політв'язнів з Чорткова до Умані та їх розстрілу. Наголошується на процесі ідентифікації розстріляних та способі збереження національної пам'яті про кожного з них.

УДК 94(477) «1941»
ББК 63.3(4УКР) 624

ISBN 978-966-423-211-8

© Нестор Мизак, 2011

© Іван Балан, художнє оформлення і редагування, 2011

© Чернівецький національний університет, 2011

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Дослідний інститут «Студіум»

Нестор Мизак

УКРАЇНСЬКА ГОЛГОФА

УМАНСЬКИЙ РОЗСТРІЛ 1941 РОКУ

Додаток до серії
«За тебе, свята Україно»

Книга десята

Чернівці-Торонто
Чернівецький національний університет
2011

ЖЕРТВИ НА ВІВТАР СВОБОДИ

Слово автора-укладача

На двадцятому році незалежності нам відомо уже багато фактів з жорстокої політики радянської влади на західноукраїнських землях у 1939-1941 рр., коли у тюрмах було знищено тисячі українців. У ті часи українські часописи з боєм писали про кров українських дітей і дорослих хлопців та дівчат, чоловіків і жінок. Наголошувалося, що кров українських мучеників свідчитиме повік перед світом та нагадуватиме всім українцям, що найстрашнішим ворогом України був сталінський СРСР (Росія), який хотів завоювати увесь світ та знищити передусім Україну, яка 700 років тому зупинила монгольське нашествя на культурний Захід і утримувала Богом визначену позицію у XX ст.

Українські жертви 1939-1941 рр. величезні, особливо у перші місяці німецько-радянської війни. Кількість загиблих українців, замучених і розстріляних у тюрмах, постріляних у селах на полях і лісах така, що ніхто не може назвати точних цифр жертв, які склав народ на вівтар свого визволення.

У шерензі закатованих у казематах Львова, Станіслава, Луцька, Тернополя, Золочева, Бережан – постає довга колона розстріляних в Умані 20-21 липня 1941 р. Це були мешканці південних районів Тернопільщини, для яких центральною тюрмою НКВС була чортківська з її кривавими бійницями, смертними камерами і підземеллями. Побудована ще за часів Австро-Угорської імперії вона вірно служила Речі Посполитій та кривавим режимам Сталіна і Гітлера.

Готуючись до світової війни, радянські лідери достеменно вивчали і розумілися на проблематиці української державності, яка стояла на порядку денному в Європі, тому діяла жорстоко, цинічно і впевнено з прицілом на історичну перспективу, намагаючись винищити національно свідомих громадян західноукраїнських містечок і сіл як потенційних борців за волю України, до речі, такими ж методами, як у підрадянській Україні.

Згідно зі списками, знайденими в архіві СБУ, в Умані розстріляно 767 осіб і 187 – під час пішого етапу з Чорткова до Умані. Завдячуючи документам, опублікованим істориком Іваном Біласом, нам пощастило дізнатися про обставини розстрілу чортківського пішого етапу в Умані 1941 р. Щодо їх аналізу (додається), людей арештовували у січні-червні 1941 р., але найбільше – у лютому (156), квітні (136) і червні (235). Особливий пік арештів припав на перший день війни (37) і далі 24 червня (74), 25 червня (97), 28 червня (50), коли озвірілі енкаведисти без розбору хапали молодих людей і кидали до переповнених камер чортківської катівні. Вивчення вікових категорій арештованих (додається) засвідчує, що серед жертв переважала молодь від 17 до 30 років. Серед наймолодших були Тарас Ковпак, Ганнуся Сасан та інші учні середньої школи у Борщеві, а найстаршим у колоні, хоч невідомо, чи він дійшов до Умані, – Михайло Береза з Бучача, 1871 р.н. Були серед ув'язнених і чоловіки 50-60-річного віку. Серед них селяни-хлібороби, активісти просвітнього і кооперативного життя, школярі, студенти, гімназисти, директори шкіл (Степан Маркевич – с. Дзвинячка Борщівського п-ту, Степан Грицик – с. Садки Заліщицького п-ту), студент богословської семінарії в Римі Іван Семирозум із с. Стрілківці Борщівського п-ту, голови спортивних товариств «Луг» (див. фото), молоді члени ОУН. Наприклад, із с. Устя Єпископське Борщівського п-ту в армії арештували Якова Льницького. З Ростова-на-Дону його припровадили до Чорткова, де перебував на допитах його рідний брат Ілля. Обоє їх розстріляли в Умані.

З Іване-Пустого на Борщівщині схопили і розстріляли в Умані голову т-ва «Луг» Степана Бугеру, батька відомого у Західній Україні підпільника Павла Никифорчина, звичайних селян Василя Бойка і Петра Паскарика.

У ті дні родичі дуже переживали за своїх рідних, які пропали безвісти. Часописи рясніли оголошеннями, запитами – може, хто чув, бачив чи знає про долю близьких. Наприклад, про долю арештованих з Монастириська, ніхто нічого не міг знати, як і інших, вони загинули в Умані – всього 20 осіб. Львівський часопис «Українські щоденні вісті» за 22 липня 1941 р., заспокоюючи рідних, подав таку інформацію: «Усіх їх вивезли до Чорткова. Є чутка, що вони живуть, бо їх гнали пішки, а селяни їх відбили».

В інформації НКВС повідомляється, що всі особисті справи арештованих спалені, хоча напевно чи у тих папках могла існувати

для нас додаткова інформація, адже у хаосі перших днів війни людей хапали без санкції на арешти й розстрілювали без суду і слідства. Так із с. Горошова Борщівського р-ну арештували і розстріляли 31-го мешканця, але у списках вони не вказані.

Під час десятирічних польових досліджень автору довелося зібрати списки арештованих із 137 сіл південної Тернопільщини: 32 сіл Борщівського, 28 – Бучацького, 28 – Гусятинського, 20 – Заліщицького і 29 – Чортківського р-нів. Зіставляючи їх з прізвищами розстріляних, ідентифіковано місця народження приречених. З Борщівського р-ну – 127 розстріляних, Бучацького – 89, Гусятинського – 88, Заліщицького – 71, Чортківського – 111. Разом майже півтисячі осіб. Залишилось уточнити походження близько 250 убитих, які, на наше переконання, могли б бути з Монастириського і Теребовлянського р-нів Тернопільщини. І ця свята справа ще чекає на своїх дослідників. Частину упізнаних прізвищ автор періодично публікував у чотирьох книгах з циклу «За тебе, свята Україно», присвячених визвольній боротьбі ОУН, УПА на території Борщівського, Бучацького, Заліщицького і Чортківського р-нів.

У пропонованій книзі характеризується загальна політична ситуація, в якій перебувала Східна Галичина у 1941 р., аналізуються радянські розпорядження й накази про арешти та розстріли, обставини етапування чортківських в'язнів до Умані та їх розстрілу 20-21 липня 1941 р. У кінці книги вміщені списки розстріляних, таблиці хроніки арештів, аналізу вікової категорії розстріляних, загальний «Пом'яник українців Тернопільщини, розстріляних в Умані 20-21 липня 1941 р.» та світлина.

Хай уманська трагедія для кожного громадянина України стане Дзвоном Пам'яті про українські жертви, покладені у боротьбі за державність. Наш святий обов'язок щорічно у ці дні згадувати безневинно убитих в Умані. На місці розстрілу тернопільчанами у липні 2011 року зведено меморіал, мистці натхненно працюють над створенням кіносценаріїв, художніх полотен, літературних творів, історики прагнуть відновити справедливість – вписати цю трагічну дату до академічних видань. Щоб, словами київського митрополита Іларіона, чужинці не називали нашу Державу – Державою полонених, а нас не вважали захожими на своїй землі та не запитували «Де Бог наш»!

ПЕРЕДУМОВИ ТРАГЕДІЇ

Згідно з пактом Молотова-Ріббентропа 1939 р., Німеччина та СРСР, як відомо, поділили Європу на сфери впливу. Прикриваючись гаслами про возз'єднання Західної України в єдиній сім'ї народів-братів, збройні сили СРСР 17 вересня 1939 р. вступили на землі Східної Галичини, Західної Волині, а 28 червня 1940 р. Північної Буковини. Зі встановленням радянської влади на анексованих західноукраїнських землях набирали чинності сталінська конституція і нормативні акти більшовицької тоталітарної системи.

Для зміцнення «революційної законності і правопорядку», поборення т.зв. «українського буржуазного націоналізму» нарком внутрішніх справ СРСР Л. Берія підписав 6 листопада 1939 року наказ «Про організацію органів НКВС Західної України». До Галичини направили з різних регіонів СРСР близько 1000 офіцерів оперативного складу. Для розгортання партійно-політичної діяльності серед населення прибули півтори тисячі комуністів і комсомольців. У виборах до Народних Зборів брали участь 7350 привезених агітаторів¹.

Партійно-номенклатурний актив у селах запроваджував нові порядки та обряди. Читальні «Просвіти» переінакшувались на клуби, де щовечора відбувалися примусові пропагандистські лекції. Замість портретів діячів української історії з'являлися портрети Сталіна, Леніна, Кагановича та ін. Агітатори висміювали тих, що звично знімали шапки у колишніх читальнях. Тепер тут дозволялося курити цигарки, розпивати горілку, тобто все те, що не пов'язувалося з «буржуазною мораллю». У школах зникли настінні хрести, ікони, заборонили викладання релігії, хоч це і викликало протест з боку дітей та батьків.

Різно скорочувалася діяльність кооперації, більшовики реквізували товар і відправляли його на «родіну». На спустошені прилавки завозили горілку і сірники.

Такі дії викликали обурення не лише у місцевого населення. Як приклад наведемо зміст формуляра, заведеного спецслужбами на Олександра Довженка. Агент повідомляв, що

письменник обурювався діями радянської влади у Західній Україні: «Ми несемо туди нашу грубість, неделікатність, некультурність. Таке відчуття, що ми не більш організована культура, а більш низька. Вони здивовано бачать, як при нас усе розвалюється, як усе жадібно розхапується...».

На 22 жовтня більшовицька влада призначила вибори делегатів до Народних Зборів Західної України. Через чотири дні вони відбулися у Львові. 26-28 жовтня прийнято заранне-підготовлені декларації про встановлення радянської влади на Західній Україні, про входження її до складу УРСР, конфіскацію панських земель, національних банків та промисловості².

4 грудня цього ж року Президія Верховної Ради УРСР прийняла Указ «Про організацію Волинської, Дрогобицької, Львівської, Рівненської, Станіславської і Тернопільської областей у складі Української РСР»³.

У Тернопільській області створили 38 районів замість 17 колишніх повітів. Сьогодні також відомо, як СРСР готувався до світової війни. Про це більше у своїй праці «Ледокол» пише колишній радянський розвідник Віктор Суворов. У Західній Україні дислокувалися великі сили військ НКВС.

Наприклад, 4 дивізія НКВС (командир – полковник НКВС М.Ф. Мажирін) розташовувалась на румунських кордонах, підрозділи 57 полку НКВС охороняли мости на річках Прут і Дністер. У районі Рави-Руської дислокувалась 10 дивізія НКВС, а її 16 кавалерійський полк розосередився на прикордонних заставах. У Тернопільській області стояла 13 дивізія НКВС (командир – полковник НКВС Зав'ялов).

Окрім цих військ, уздовж кордонів і не тільки дислокувались частини «Осназ» (особливого призначення) – найбільш агресивні ударні формування советської каральної машини.

Згадані батальйони першими переходили кордон під час т.зв. «визвольної» місії СРСР 17 вересня 1939 р., і залишившись у тилу Червоної армії, проводили «зачистку» території від так званих «контр-революційних елементів».

«Працювали» вони інтенсивно з перших днів окупації Східної Галичини. А коли почалася війна, намагалися довершити «упущене». У результаті найактивніший пік арештів, який перевершив репресії

за весь період існування радянців, припадає на останню декаду червня і початок липня 1941 р.

Для встановлення контролю за населенням Рада Народних Комісарів СРСР 30 грудня 1939 року прийняла постанову про паспортизацію західних областей України. 14 квітня 1940 року Президія Верховної Ради УРСР ухвалила указ «Про реєстрацію актів громадянського стану у Волинській, Дрогобицькій, Рівненській, Львівській, Станіславській та Тернопільській областях». Греко-католицьких священників терміново зобов'язали передати до НКВС церковні реєстраційні книги⁴.

Перша хвиля репресій у Східній Галичині вдарила по польських осадниках-колоністах 10 лютого 1940 р., яких масово вивезли на Сибір. Водночас почалося «полювання» за українцями, передусім членами ОУН, інтелігенцією, просвітянами, шкільною і гімназійною молоддю, заможними хліборобами та іншими прошарками населення.

Повсюдні репресії, нарощування карального і партійного апарату у Галичині супроводжувалися збільшенням кількості великих і малих тюрем, котрі у десятки разів перевищували за місткістю ті, що існували раніше. Скажімо, на Тернопільщині, окрім районних слідчих ізоляторів, функціонували тюрми у Тернополі, Бережанах, Кременці і Чорткові. У цих в'язницях напередодні війни перебувало 3806 політв'язнів. Усього в Західній Україні більшовики утримували 21 тюрму із 20263 арештантами.

Катівні у Тернополі і Чорткові не поступалися тюрмам у Львові та Луцьку. Збудовані за Австро-Угорщини та Польщі, приміщення утримувалися у жалюгідному, антисанітарному стані. В них нехтувалися елементарні умови утримання в'язнів. У тернопільській в'язниці, розрахованій на 446 арештантів, перебувало 1790, у чортківській – замість 275 розмістили 1290 приречених⁵.

Наймасовіші арешти, як згадувалося, припали на березень-червень 1941 року. Людей звинувачували за статтею Кримінального кодексу України 54-2-11, тобто у «зраді Батьківщини». У тюрмах звичними стали денні та нічні допити. У гуркоті двигунів губилися крики катованих жертв, постріли і останні слова прощання з Україною тих, кого вели на страту.

МУЧЕНИЦЬКИЙ ШЛЯХ

22 червня 1941 року гітлерівська Німеччина розпочала війну з СРСР. Поспішно відступаючи, НКВС у тюрмах Львова, Луцька, Чорткова, Тернополя та інших міст залишив тисячі трупів. Люди, які поспіли до розбитих тюрем Чорткова та Тернополя, побачили жахливе видовище. Газета «Українські щоденні вісті» за 30 липня 1941 року так описала страшний вандалізм, вчинений совітами у Чорткові:

«Коли втікали з міста більшовики, місцеве населення ввійшло до тюрми, що розташована за містом й оточена високим муром. Там валялись десятки розстріляних. Впала в око свіжа могила, в якій знайшли жертви енкаведистського терору. У ямі лежали три верстви трупів. Виявили камери з убитими, замуrowані цементом. Серед 800 жертв Чортківської тюрми мало кого можна було впізнати. Трупи зазнали розпаду, до того ж ув'язнені перед смертю були немилосердно понівечені.

Багато трупів знайшли з відрізнаними вухами і носами, виколотими очима. Батьки, матері, дружини і діти, сестри і брати мало не втрачали розум, дивлячись на варварські злочини енкаведистських опричників, вчинені над їх рідними»⁶.

Ще більші криваві злочини залишили після себе «специ» у тернопільській в'язниці. «Коли я увійшов у тюрму, – згадує свідок, – де сподівався знайти свого швагра, що був ув'язнений тут протягом трьох місяців, мене охопив жах.

У камері на першому поверсі я побачив на стіні прибитий цвяхами труп молодого, може, тридцятилітнього чоловіка. Між помордованими були також чотири трупи німецьких летунів з поламаними руками і ногами та пов'язаних колючими дротами. Опісля знайдено ще масові могили в льохах в'язниці, де трупи були замуrowані бетоном. Лікарі ствердили, що цих людей повбивано кілька місяців тому. Трупи були посипані вапном і ще якоюсь речовиною. Видобування трупів і поховання їх тривало цілий тиждень, бо в тернопільській в'язниці знайдено 3 тисячі московських жертв»⁶.

Хроніку масових убивств допомагають нині відтворити документи каральних органів СРСР. Отож, зупинимось на деяких. Рішення про масовий розстріл ув'язнених прийняв нарком Державної безпеки

УРСР Мешик за відповідними списками на підставі директиви наркома Державної безпеки СРСР Меркулова за №2445-М від 23 червня 1941 року: «...Розгляньте справи на всіх, що є у Вас, арештованих органами НКДБ і складіть списки на тих, котрих Ви вважаєте доцільним розстріляти...».

З цих же документів довідуємося, що наступного дня начальник тюремного управління НКВС УРСР капітан Державної безпеки Філіпов надіслав командирі 13-ї дивізії конвойних військ НКВС СРСР у Галичині полковнику Зав'ялову депешу, в якій говорилося, що на основі розпорядження народного комісара внутрішніх справ УРСР старшого майора Державної безпеки Сергієнка із тюрем західних областей необхідно евакуювати арештованих у тилі області. Водночас він направляв план евакуації в'язнів і повідомляв, що для організації цієї роботи їде працівник тюремного управління НКВС СРСР.

Прибувши на місце, начальник тюремного Управління УНКВС 28 червня 1941 року зателеграфував начальнику УНКВС капітану Держбезпеки Вадісу про труднощі в тюрмах, пов'язані з великою кількістю людей. Уповноважений просив додаткових роз'яснень: «Прошу Ваших точних вказівок, як бути з в'язнями, які числяться за НКДБ, евакуювати їх або залишити в тюрмі. Відправка в'язнів буде проведена в Чорткові 20 липня, для решти тюрем вагонів нема, а відправку провести нема можливості. Вказівки з цього приводу прошу дати письмові»⁷.

Наказ народного комісара внутрішніх справ, незважаючи на нестачу вагонів, мав бути виконаний. Капітан Держбезпеки Філіпов доповідав 5 липня 1941 року: «В тюрмі міста Чортків утримується 1300 в'язнів. Для евакуації були подані вагони, але начальник міськвідділу НКДБ розпорядився залишити 800 чоловік. В останній момент він відмовився від 800 в'язнів і вони під конвоем всього наглядового складу тюрми пішим порядком направлені в м. Кам'янець-Подільський... В тюрмі м. Тернопіль залишені тільки в'язні інваліди і старики. Решта розстріляні. 1084 особи направлені пішим етапом на станцію Підволочиськ. По дорозі при спробі втечі 18 в'язнів убиті. На станції Підволочиськ в'язні повантажені у вагони і етаповані»⁸.

Про інші деталі тих трагічних днів йдеться в «Доповідній записці про евакуацію тюрем Тернопільської області»: «Евакуацію в'язнів із тюрем Тернополя і Чорткова почали 29 червня. Для тюрми м. Чорткова вдалось отримати 30 вагонів і 29 червня в'язні в кількості 300-350 чоловік були завантажені і частково відправлені на Гусятин, решту в'язнів у кількості 900 чоловік начальник тюрми тов. Левчук під своєю охороною відправив пожежним порядком на Кам'янець-Подільський, Дунаївці-Жмеринка.

На допомогу йому дано 27 чоловік партактиву і один взвод червоноармійців. З тюрми міста Тернополя всі в'язні в кількості 1008 чол. відправлені пожежним порядком у Волочиськ і 2 липня повантажені в ешелон. Командування прийняв командир частини 233 полку, а в допомогу йому виділено 34 працівники тюрми. Особовий склад тюрем Тернополя, Чорткова, Бережан евакуйований і перейшов кордон. У м. Київ прибуло з Тернополя і Бережан 26 чоловік. Усі справи тюрем Тернополя, Бережан, Чорткова і тюремного відділу спалені»...⁸

Наступне донесення начальнику тюремного управління НКВС УРСР датоване 9 липня 1941 року: «...Згідно з вказівками по НКДБ УРСР нач. обл. управління Вадіс доручив нач. 2-го відділу тов. Александрову, який переглянув справи по контрреволюційних злочинах і забрав із тюрми 560 чоловік. Ніяких слідів у тюрмі не залишилось, все було організовано згідно з вказівками... Із тюрми м. Тернопіль евакуйовано 1080 чол., які йшли пішки до Волочиська, звідти повантажені у вагони... В'язнів із Чортківської тюрми всіх етапували, тобто 540 в'язнів вагонами і 600 чол. пішим порядком. По Чорткову треба відзначити, що нач. відділу НКДБ дав вказівку залишити за ним всі контрреволюційні елементи, а 30 червня відмовився від них і ми змушені були їх евакуювати пішим порядком...»⁹.

Решту 954 політв'язні з чортківської тюрми погнали у напрямку Скали-Подільської, до Збруча, на Кам'янець, Жмеринку, Умань. Багато людей ішли босими. Під кінним та пішим конвоем до колони по дорозі нікого не підпускали. Попереду йшла кінна розвідка. На гостинці в с. Лосяч місцеві патріоти звели барикади щоб зупинити колону, але енкаведисти з кулеметів рознесли їх вщент. У Гуштині чекісти побачили

двох хлопців, які виглядали з-за хати. Це були Гарнадир і Білінський, котрих негайно заарештували й прилучили до колони.

З етапного переходу Чортків-Умань врятувалися кілька щасливців, які залишили нам свої спогади. Так, Омеляна Чернегу, уродженця Мушкатівки, енкаведисти чотири місяці на початку 1941 року протримали у борщівській тюрмі, потім перевезли до Чорткова. Допитували, щоб зізнався про діяльність сільської ОУН, а далі погнали до Умані.

«У дорозі їсти нам майже не давали, – записала його розповідь донька. – А якщо й давали, то лише солону рибу, а води – ні. Люди на етапі згиналися й пили воду з калюжі. Енкаведисти тоді били їх прикладами до смерті. Хто не мав сили, і ті, кого добивали, так і залишалися на дорозі.

Я ішов у четвірці з двома братами Держаками із мого села і борщівським лікарем Я. Шалаутою. Спочатку йшов узутий в чоботи, які мав з дому, але вони мене так нагризли, що далі йти не міг. Тоді роззувся і йшов босий по шутрованій дорозі. Всі ноги мої були в крові.

Конвой був дуже щільний, тому про втечу годі було думати. Одного дня я почув, що сили мене покидають, і далі йти не можу. Я тоді сказав хлопцям: нехай доб'ють. Хлопці по боках, як могли, підтримували мене. Коли смеркало і конвоїри заговорились між собою, я скористався тим, що був крайнім, і скочив у бокову траншею. Довго чекав, думав, що будуть стріляти, але, на щастя, ніхто не побачив. Як колона зникла, я з усієї сили не побіг, а покотився у ліс, що виднівся. Там і переночував. Рано прокинувся, оглянувся, навколо не було нікого. Вийшов на край лісу, неподалеку побачив горохове поле. Поїв гороху, вигріб яму, наклався бадиллям і знову заснув. Вранці за горохом прийшла жінка. Вона й сказала мені, що знаходжусь біля Вінниці...».

Тридцятисемилітній Омелян Чернега 1941 року повернувся додому, де на нього чекали дружина і п'ятеро дітей. Але 1944 року його вдруге заарештували. Через 10 років він загинув у Воркуті.

Ще дивом залишилися живими з чортківсько-уманського етапу Василь Росолович із Копичинців, Михайло Шевчук та Михайло Демків з с. Шидлівці Гусятинського р-ну Тернопільської обл. Останній розповідає про страшні дні липня 1941 р.:

«З нашої камери, приміром, в котру накидали нас, як оселедців у бочку, щодня викликали на допит по кілька чоловік і повертали

напівживих. У спецкатівні їх пекли вогнем, сікли металевими прутами, місили кованими чобітьми, раз у раз істерично вигукуючи: «Прізнавайтесь, подлєци, пріхвостні».

У відповідь – суворе і горде мовчання. Приклад непохитної волі і стійкості показував нам Грицько Федорців, здається – з Ягільниці. Він умів не тільки мужньо переносити нелюдські катування, але й своїми дотепами надихав інших. У ньому було щось від запорізьких козаків: розпинай їх на палях, спалюй на кострищах, а вони плюють ворогам в обличчя, вони з них глузують.

І все ж ми були безсилі перед пекельною машиною смерті. Якось на світанку під вікнами нашої камери загуркотів трактор. Гуркіт його ставав все гучнішим, дошкульнішим, та крізь нього пробивались до нас звуки пострілів. Ми зрозуміли, що політв'язнів «пускают в расход». Саме почалася війна, у небі шугали німецькі «месершміти», дорогою йшли потоки евакуйованих, і енкаведисти, мабуть, намагалися позбутися зайвого «баласту».

Наступного ранку нас виштовхали на тісне тюремне подвір'я, вишикували в колони і погнали до Збруча, на схід. З обох боків – насуплені конвоїри з карабінами і люті вівчарки, ладні кожної миті кинутися на кожного, хто тільки відділиться від гурту. До того ж, над головами постійно висіло погрозливе, важке мов камінь: «Шаг влево, шаг вправо – расстрел!».

А дорога нам стелилася воістину терниста. Ми йшли під сонцем, обідрані і голодні. Нас супроводжували вибухи бомб і гуркіт гармат, і ніде було прихилити голови та бодай трохи перепочити. За Кам'янцем-Подільським, наче навмисно, кинули нам по оселедцю і не дали ні краплі води. В обдертому без покрівлі колгоспному корівнику, в котрий нас загнали на ночівлю, знесилені люди жменями діставали з вибоїн і спрагло пили застоюну, смердючу рідину. Як вони тяжко потім хворіли! Скільки переставилося в дорозі.

І чим далі ми ступали на схід, тим страшнішою ставала дорога. Голодні люди вибігали з колони, кидалися на бурячиння, горох, хапали недостигле колосся і нерідко розплачувалися за це життям. Ще й досі не можу позбутися того страшного видива, що постало переді мною наприкінці етапу. Під густою пшеничною стіною, повз котру рухалася наша колона, бився у конвульсіях молодий

політв'язень. Червона цівка крові стікала йому зі скроні, а він все ще кивав рукою, наче благав допомоги.

– Ні, нам треба негайно тікати з цього пекла, – шепнув мені шкільний друг, згодом безстрашний вояк Української Повстанської Армії Михайло Шевчук.

Легко сказати – тікати, а коли за тобою пильні, пронизливі очі, коли вже останні сили тебе полишають? – думав я, все більше відчуючи приреченість. Та, як у народі мовиться, і з безвиході люди виходять. А може, дасть Бог, і ми вирвемося на волю, – потішав себе.

І тут справді сталося диво. Уже на підступах до Умані, ввечері, нас, знеможених і зганьблених, знову загнали в такий же порожній колгоспний корівник. Поки конвойовані шукали, де б прихилити голову, ми з Михайлом запримітили хід на горище. Після того, як недремна варта зачинила за нами парадні двері і затіяла за ними вечірній банкет, ми видряпалися під стріху і прикрили себе сніпками, у задусі та порохах пролежали до ранку. Аж коли корівник спорожнів, зважилися виглянути. Та саме в цю мить на подвір'ї зупинилася «полуторка», з неї повистрибували конвоїри з карабінами в руках і заметушилися по приміщенні.

– Сматрі харашо по всім углам і желобам! – лящав сухий, надтріснутий голос.

– А может, на чердаке? Погляді! – квапився другий.

Ми з Михайлом занімали, насилу притримуючи сніпки, що сповзали з нас. А внизу все ще вишукували, нервувались, гупали чобітьми, але, на щастя, ніхто з пильних стражів не заглянув під стріху, з-під якої явно неприродно випирали сніпки. Нарешті машина відгуркотіла, запала ранкова тиша, і ми з Михайлом вихопилися зі свого сховку і шаснули в пшеницю.

А доокруж вирувала війна. Німці були за нами і перед нами. Тут же відступали окремі частини Червоної армії, загачували дороги товпи запізнілих біженців. І не знати, від кого було берегтися, – від червоних чи коричневих вояків, від різноликої людської маси, що все ще сунула на схід, чи від переляканих мешканців сіл, мимо котрих ми пробиралися. А найгірше було б знову потрапити у руки енкаведистів чи інших карателів, котрі полювали за дезертирами та карними злочинцями.

Важка то була дорога до отчого дому. Йшли ми переважно пішки вночі, перебивалися з води на сухий окраєць хліба, але таки дійшли до рідних Шидлівців і знову продовжили просвітницьку роботу.

Михайло став вояком Української Повстанської Армії і загинув в одному з боїв, а я залишився у селі і підпільно діяв в ОУН. Ми таємно збиралися у старшої сестри Михайла – Марії, розклеювали по селах листівки, розповсюджували революційну літературу, служили зв'язковими ОУН, невтомно наближаючи той омріяний день, коли Україна стане вільною, незалежною державою. Один Бог знає, як мені і окремим моїм друзям вдалося уникнути тюремних застінків і уціліти».

Ще маємо свідчення Михайла Щербаня із с. Горошова Борщівського р-ну, який пригадує: «29 квітня сорок першого року енкаведисти в Горошовій заарештували більше тридцяти юнаків і чоловіків. Терниста дорога чекала їх – від Чортківської тюрми до Уманської катівні.

Нікого не помилювали червоні кати, та про це я довідався пізніше аж в сорок шостому році, коли сам потрапив до Чортківської тюрми, в камеру №6. Одного дня до цієї ж камери вкинули ще одного арештованого. Він зі страхом дивився на мене і в той куток, де я сидів. Трішки заспокоївшись, розповів, що він з Буцацького району, звати його Андрій, а в цій камері вже сидів в сорок першому. Ось що він оповів про ті дні: «Коли я увійшов в цю камеру, то вздрів таке, що не міг повірити своїм очам. Мене охопив жах, бо на стіні я побачив розіп'ятого юнака, а стіна і долівка були залиті кров'ю. Я кинувся в другий кут, але там лежав почорнілий труп. Неподалік од нього сиділо щось подібне до людини, з божевільними очима, страдальницьким виразом обличчя. В нього не було одного вуха, на правій руці не вистачало двох пальців, на пальцях ніг жодного нігтя – все вирвано з м'ясом.

Нарешті він заговорив, і я ледь розібрав слова:

– Боже, допоможи мені вийти звідси, дай мені змогу побачити братчиків та сестричок, тата й маму!

– Звідки й хто ти? – не витримав я.

– З Горошова, що біля Мельниці. Яківчук Петро...»

Мені ніяк не вірилось, що йому 19 років, виглядав він на 50-60. Говорив, що з їх села тут багато по камерах. А в тій камері ми разом пробули ще два дні»...

Чортківський етап прибув до Умані 19 липня 1941 року. Дійшли далеко не всі в'язні. Багато загинуло в дорозі. Після виснажливого переходу люди не могли рухатися, а на п'яти колоні наступав німецький фронт. Енкаведисти вирішили всіх розстріляти.

20-21 липня червоні звершили свою чорну справу. Невеликими групами людей заганяли у підвал і під гудіння автомашин розстрілювали їх.

31 липня 1941 року заступник начальника тюремного управління НКВС СРСР політрук Демйохін надіслав доповідну начальнику тюремного управління НКВС СРСР капітану Держбезпеки тов. Нікольському, у якій повідомляв:

«...В тюрмі м. Чорткова утримувалось 954 в'язні, евакуація яких відбувалась 2 липня 1941 р. В зв'язку з тим, що вагонів для відправки в'язнів у тил не було, тому силами наглядового складу в кількості 56 чоловік і прикомандированною півротою бійців будбатальйону з місцевого гарнізону всі в'язні були етаповані пішим порядком. Із міста Чорткова етап слідував через пункти Кам'янець-Подільський, Жмеринку, Тивров, Ситківці, Христинівка, Умань. На шляху слідування при спробі повстання і втечі було розстріляно 123 в'язні члени ОУН, але ці дані не є точними.

20.07. ц.р. в м. Умань по розпорядженню Військового Прокурора фронту і заступника народного комісара Держбезпеки т. Ткаченка – розстріляно і закопано 767 в'язнів, засуджених і підслідних за контрреволюційними статтями. В'язні, що слідували етапом, засуджені по побутових статтях у кількості 64 чоловік, звільнені, з яких 32 в'язні (поляки) тимчасово залишені в тюрмі м. Умані. Розстріл указанного контингенту був викликаний обстановкою, що склалася на фронті, оскільки противник, який прорвався, розташовувався в 20-30 км від м. Умані. Весь наглядовий склад тюрми м. Чорткова прибув у м. Харків. Цінності в'язнів привезені в м. Харків і здані у фінвідділ НКВС УРСР»¹⁰.

Якщо вірити звіту НКВС від вересня 1941 р., то з тюрми Чорткова 2 липня 1941 р. виведено пішим ходом 954 арештанти. На шляху до Умані при спробі втечі або виснаження розстріляно 187, на місці злочину в Умані – 767 осіб.

З невідомих причин енкаведисти не дорахувались певної кількості людей, серед яких знайшлися й такі, що врятувалися втечею.

Знайомлячись з документом, заступник Берії Серов власноручно написав начальнику тюремного управління Нікольському резолюцію, в якій засумнівався у цифрі «187» й зауважив, що такі звіти з місць треба перевіряти, чи бачив хто факт розстрілу, чи закопані розстріляні і т.д.

Звісно, що у хаосі перших тижнів війни ніхто з вищих чинів НКВС точності поданих цифр не перевіряв, ба й навіть не думали, що через сімдесят років історія у повний голос заговорить про злочини СРСР.

Роботу по ідентифікації розстріляних українців Тернопільщини автор почав завдяки восьми списків розстріляних (860 осіб), опублікованих СБУ (м. Київ) у журналі «З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ» №1/2 за 1995 р.

У даних списках вказано лише прізвища, дати арештів і розстрілів, проте не подано місця народження. У результаті зіставлення списків у селах на місцях нам вдалось ідентифікувати майже півтисячі осіб.

На жаль, похорон розстріляних в Умані після втечі більшовиків відбувся непомітно й сьогодні важко знайти повідомлення про цю подію в архівних матеріалах. Німці, переконані у своїй перемозі, не звертали уваги на комуністичні розстріли українців.

Нижче подаємо матеріли, надруковані в західній пресі, про цей страхітливий злочин в Умані, опубліковані у часописах «Християнський голос». Ч. 36(87). 1950, лист. – С. 5-6, 10 і передруковані в історично-меморіальному збірнику Чортківської округи. – Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто, 1974.

«19 липня 1941 р. до Умані привели большевики з чортківської тюрми коло 700 в'язнів. Разом з ними прибуло й чортківське НКВД. Після 12 днів в Умань вступили німці. Коло 20 серпня німці доручили упорядкувати тюрму; коли ж призначений бургомістром начальник тюрми пішов оглядати тюремний будинок, то виявилось, що у дворі дому, за мурами, валяється багато верхнього одягу. Цей одяг не був схожий на той, що його носили люди Східної України... При огляді будинку тюрми й тюремного господарського двору не нашли нічого, що свідчило б про будь-які злочини. Урядовці, що працювали при тюрмі, всі виїхали з большевиками й не було від кого щось довідатись, але випадково зустріли й запитали одного з колишніх урядовців тюрми, що працював там як помічник лікаря, чи не знає він що-

небудь про долю тих людей, які перебували в тюрмі під час відходу большевиків з Умані, однак він не дав ніяких пояснень. На другий день він зайшов до начальника тюрми і сказав, що в господарському дворі, який належить і тюрмі, в одному з хлівів, де був великий льох, тепер все застелене суцільною дерев'яною долівкою і він зауважив, що слід було б зняти цю долівку й оглянути замаскований льох.

Негайно зірвали долівку, але увійти у льох було неможливо, вхід засипаний вугіллям і різними уламками дерева. Коли ж очистили вхід до льоху, то виявилось, що вхід до тунелю, де на зиму складали городину, є замуrowаний і зацементований: його ж одразу розбили і з тунелю вдарило таке повітря, що робітник знепритомнів. Розглядіти, що було в тунелю, не було ніякої змоги. Негайно повідомили місцеву владу; приїхали німці з протигазовими масками: але з тунелю несло таким важким повітрям, ще ледве в масках вдавалось побачити складені там людські трупи. Майже два тижні чекали, щоб освіжилось повітря і можна було виносити з тунелю трупи й перенести їх на цвинтар... З льоху винесли 863 трупи. На всіх виднілися сліди катування; у багатьох виколоті очі, відрізані вуха, розбиті голови, перерізане горло, зламані в ліктях руки й шкіра задерта аж до плеча; багато трупів мали стріли в потилицю... Тлінні останки закатованих мучеників потім перевезли на місцевий цвинтар і поховали по-християнськи в шести братських могилах».

Наступне повідомлення подали «Краківські вісті». Ч. 242/397, 1941. – С. 2, яке передруковано у збірнику «Злочини комуністичної Москви в Україні вліті 1941 р.». Пролог, 1960 та «Відродження у Дрогобичі, 1991. – С. 84-86.

«При кінці вересня ц. р. знайдено в підземеллях тюрми в м. Умані довгий і широкий підвал, вхід до якого був завалений різними речами, дровами, бочками, сміттям та землею. В цьому підвалі лежало понад 800 змасакрованих трупів, у тому числі коло 30 жіночих... Нижче подаємо список тих закатованих в Умані в'язнів, при яких знайдено якийсь документ (акт обвинувачення, присуд, військова книжечка). Таких трупів було 83. При всіх інших трупах не було ніякого документу, або якщо і був то його годі було відчитати (трупи були вже в повному розкладі).

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

Ось список розпізнаних в'язнів із чортківської тюрми, закатованих в Умані:

1. інж. Петро Турула, ур. в
Теребовлі 1907 р.,	25. Коваль ... Миколайович з
Пробіжної;
2. Микола Квасниця, абсолювент
Богословської Академі у
Львові, ур. 1913 р. в. Джурині,
пов. Чортків;	26. Гейда Дмитро;
3. Микола Сисак, абітурієнт, ур.
в Джурині;	27. Цилинський Степан;
4. Федьків Зеновій з
Кривенького;	28. Шевчук М.А.;
5. Бережницький Омелян з
Кривенького;	29. Осадца Й.А.;
6. Брухаль Стефанія з
Гадиньковець;	30. Кучорський П.М.;
7. Білинський Віктор з
Товстенського;	31. Дяк Е.А.;
8. Сороківський Роман з
Товстенського;	32. Боднар І.Д.;
9. Величенко Микола;	33. Баран В.М. ур. 1921 р.;
10. Мастій Іван;	34. Литвинюк Д.П.;
11. Гончар Михайло;	35. Пух І.Г.;
12. Очеретний Антін;	36. Іванців Д.Ю.;
13. Солтис Володимир з
Улашковець;	37. Яремко Й.С.;
14. Глембіцький М.,	38. Сороцький;
15. Бала Осип з Коцюбинець;	39. Хаба;
16. Савицький;	40. Грабець;
17. Гончар Микола, ур. 1921 р.;	41. Домилишин;
18. Угрин Антін;	42. Яницький;
19. Маслів Михайло;	43. Федорців;
20. Каратник Степан;	44. Гаврилишин;
21. Колода Іван;	45. Гуцал Е.С.;
22. Михайлюк з Гадиньковець;	46. Головінський Д. або О.І.;
23. Маслів Антін;	47. Олійник П.С.;
24. Ковальський Ярослав;	48. Голодівський П.Я.
	49. Мельник М.С.;
	50. Провальний І.П.;
	51. Третяк В.Я.;
	52. Голубович В.К.;
	53. Любінецький І.К.;
	54. Малицький Л.Я.;
	55. Медвідь М.Н.;
	56. Процьків Л. або Р.С.;
	57. Гребенюк Е.С.;
	58. Скоропада П.;

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

59. Казановський Богдан;	72. Диць або Гець Ілько з
60. Волохатюк (Л.)А.;	Золотого Потока;
61. Галяс;	73. Запорожець А.П. з Василькова;
62. Ковяк Г.І.;	74. Царук з Чорткова,
63. Манько П.А.;	75. Федорович (польський документ);
64. Цимбалюк М.;	76. Телепко Іван Дан з Чорткова;
65. Загородний;	77. Михайлюк;
66. Царук П.Е.;	78. Щургот;
67. Грегоращук П.М.;	79. Атаманюк;
68. Саган (Соган);	80. Джолк;
69. Марук;	81. Козловський;
70. Юркевич Євген;	82. Коротник;
71. Обнявка Павло Ілліч;	83. Козак.

З вичислених тут 83 жертв большевицького звірства тільки тлінні останки першого в списку, а саме інж. Петра Турули, найближча рідня (жінка і брат), що шукали за ними по всій звільненій Україні, перенесли в рідну Тербовельщину і похоронили в селі Деренівці. Всі інші лежать у збірній могилі в Умані..." Стверджувати точну кількість жертв західної України у перші дні війни, певен, ніхто не зможе. У ті тривожні дні українські часописи, які згодом були заборонені гестапо, закликали людей доброї волі, тих, хто розумів важливість справи, надсилати до редакцій відомості про загиблих і замучених. Але цю роботу перервала нова хвиля трагічних випробувань.

70 років відділяє нас від уманського розстрілу. Давно уже відійшли у вічність батьки, матері загиблих. Постаріли їхні брати і сестри. А скільки було смутку, скільки сліз пролито ними. В уманській катівні лягли кістьми зовсім юні, молоді хлопці та дівчата, галицькі хлібороби, рідна інтелігенція, встеливши трупами кривавий кремлівський шлях до соціалізму. Нечуваними методами у забризканих кров'ю і мозком мундирах московіти уранці 21 липня ще добивали останні жертви.

Оцінюючи жахливі події московсько-більшовицького народобивства, здійсненого у 1939-1941 рр. на території наших земель, вважаємо їх злочином проти людства.

Криваві зlodіяння НКВС запалили у серцях українців вогонь ненависті до СРСР та згуртували їх до масового опору комуністичному поневоленню у 40-50-х рр. XX ст.

Совершенно секретно.

Киев, НКГБ - тов. Мешки
Минск, НКГБ - тов. Цанава
Рига, НКГБ - ч. Шустину
Таллин, НКГБ - тов. Кумм
Петрозаводск, НКГБ - тов. Васкакову
Мурманск, УНКГБ - тов. Ручкину
Ленинград, УНКГБ - тов. Куприну

Предлагаю Вам:

1. Проработать вопрос о вывозе подавляющего числа арестованных, числящихся за НКГБ, НКВД, судом и прокуратурой.

Сообщите общее количество имеющихся у Вас арестованных, а указанием - сколько, за какими органами числится и какое количество арестованных, по Вашему, следует вывезти.

Арестованные будут вывезены в центральные и восточные районы СССР.

Учтите, что вместе с арестованными будет направлено некоторое количество Ваших работников для ведения следствия по делам арестованных по новому месту их нахождения.

2. Примите меры к отбору из числа архивных дел наиболее важных, которые также должны быть Вами направлены в Москву, в адрес I-го спец.отдела НКВД СССР.

3. Рассмотрите дела на всех имеющихся у Вас арестованных органами НКГБ и составьте списки на тех, которых Вы считаете целесообразным расстрелять. В списках укажите имя, отчество, фамилию, год рождения, последнюю должность или место работы перед арестом, а также краткое содержание обвинения, с указанием со-
знался ли арестованный.

Указанные списки вышлите не позднее 23 июля.

Меркулов

23 июня 1941 г.
№ 2445/М
г. Москва

Верно:

Ст. оперуполномоченный I отделения IO отдела
КГБ при СМ СССР майор Самохвалов

15 июня 1967 года

Настоящее указание хранится в деле № I2 переписки по про-
корм Службоек и Комиссии НКВД и Прокурора СССР за 1959 год.

Наказ наркома Держбезопаси СРСР Меркулова про розстріли політв'язнів, 1941р.

СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО. 1

О П И С О К № 4

Расстрелянных врагов народа в период военных действий на территории Украинской С С Р -

Фамилия, имя и отчество	Год рождения	Дата ареста	Ст.от.обвинения	О р г а н
АНТОНЮК Андрей Андреевич	✓ 1909	24.IV.41	54-2-II УН УССР	УНКВД Тарнополь
АТАМАНЧУК Роман Никитович	✓ 1906	20.II.41	54-2-II УН УССР	-"
АНГЕЛЮК Захарий Никитович	✓ 1908	28.VI.41	54-2-II УН УССР	-"
АНТОНЮК Ондор Петрович	1921	24.VI.41	54-2-II УН УССР	-"
АНГЕЛ Дьяков Михайлович	✓ 1921	24.VI.41	54-2-II УН УССР	-"
АНГЕЛЮК Семен Петрович	✓ 1911	31.V.41	54-2-II УН УССР	-"
АНДРОСИШИН Ярема Мартынович	✓ 1916	24.VI.41	54-2-II УН УССР	-"
АНДРУСЯК Алексей Никитович	✓ 1900	16.VI.41	54-2-II УН УССР	-"
БАДЛО Григорий Иванович	✓ 1912	24.IV.41	54-2-II УН УССР	-"
БАДАБУХ Иосиф Владимирович	✓ 1922	8.VI.41	54-2-II УН УССР	-"
БАЙДЕН Евгений Васильевич	1920	31.V.41	54-2-II УН УССР	-"
БУРЯЙКО Михаил Яковлевич	✓ 1910	22.II.41	54-2-II УН УССР	-"
БОРТУН Стефан Феодорович	✓ 1907	10.I.41	54-2 УН УССР	-"
БОДНАРУК Феодор Михайлович	✓ 1913	21.IV.41	54-2-II УН УССР	-"
БОДЕН Василий Иванович	✓ 1912	7.IV.41	54-2-II УН УССР	-"

7 «3 апреля ВЧК»

Перша сторінка списку розстріляних НКВС в Умані, 1941 р.

**ЗАГАЛЬНИЙ СПИСОК В'ЯЗНІВ
ЧОРТКІВСЬКОЇ ТЮРМИ, РОЗСТРІЛЯНИХ В УМАНІ
20-21 ЛИПНЯ 1941 р.**

№ п/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Рік нар.	Дата арешту	№слідчої справи	Місце нар., р-н: (Буч.) - Бучацький, (Б) - Борщівський (Г) - Гусятинський (З) - Заліщицький (Ч) - Чортківський
1.	Андрійчук Петро Андрійович	1909	12.02.1941	25568	
2.	Ангел Юліан Михайлович	1921	24.06.1941		с. Пробіжна (Ч)
3.	Ангелюк Захарій Миколайович	1911	31.05.1941	25989	
4.	Ангелюк Семен Петрович	1911	31.05.1941	29075	с. Боришківці (Б)
5.	Андрусишин Ярема Мартинович	1916	24.06.1941	29075	
6.	Андрусів Олекса Іванович	1900	16.06.1941		
7.	Антонів Петро Іванович	1921	13.01.1941	25564	с. Городниця (Г)
8.	Антонюк Андрій Андрійович	1909	24.04.1941	5617	с. Крогулець (Г)
9.	Атаманчук Роман Миколайович	1906	20.02.1941	9340	
10.	Бабій Андрій Йосифович	1921	7.04.1941	26213	
11.	Баглей Іван Матвійович	1890	25.02.1941	3701	м. Борщів
12.	Бадло Григорій Іванович	1912	24.02.1941	5858	сmt Товсте (З)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

13. Байдужа Андрій Михайлович	1923	7.06.1941	5710	с. Біла (Ч)
14. Байдужа Михайло Ілліч	1899	28.05.1941	5724	с. Біла (Ч)
15. Байлюк Єронім Васильович	1920	31.05.1941	10863	смт С.-Подільська (Б)
16. Бала Йосиф Петрович	1907	3.01.1941	25544	с. Коцюбинці (Г)
17. Балабух Йосиф Володимирович	1922	3.06.1941		
18. Балехієвський Іван Федорович	1910	14.04.1941	27679	смт М.-Подільська (Б)
19. Банд Василь Іванович	1884	24.06.1941	30099	смт Монастириськ
20. Баран Василь Іванович	1898	25.06.1941		м. Чортків
21. Баран Василь Михайлович	1921	9.02.1941	25827	с. Базар (Ч)
22. Баран Софрон Лук'янович	1912	24.02.1941		
23. Баранюк Стефан Васильович	1923	10.04.1941		м. Бучач
24. Бартків Стефан Михайлович	1921	26.03.1941	5834	с. Ромашівка (Ч)
25. Бевський Петро Теодорович	1920	28.02.1941		м. Копичинці (Г), врят.
26. Безкоровайний Антон Федорович	1918	2.02.1941	25544	м. Копичинці (Г)
27. Безкоровайний Денис Теодорович	1908	2.02.1941	25544	м. Копичинці (Г)
28. Безкоровайний Іван Григорович	1909	14.03.1941	26172	с. Мишківці (Г)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

29. Безкоровайний Федір Миколайович	1901	3.12.1940	25970	с. Мишківці (Г)
30. Безубчак Зиновій Костянтинович	1907	28.06.1941	1035	с. Панівці (Б)
31. Белинкевич Іван Володимирович	1902	1941	25989	
32. Белінський Нестор Антонович	1919	24.11.1940	27450	с. Курдибанівка (Буч.)
33. Бельський Петро Іванович	1908	16.02.1941	29434	с. Старий Нижбірок (Г)
34. Береза Михайло Іванович	1871	26.06.1941		м. Бучач
35. Бессараб Михайло Васильович	1922	28.03.1941	26758	с. Іванків (Б)
36. Бзовий Василь Григорович	1910	8.04.1941	25989	с. Колодрібка (З)
37. Бик Кирило Максимович	1908	24.06.1941		с. Кошилівці (З)
38. Било Богдан Антонович	1910	24.06.1941		смт Монастириськ
39. Білик Василь Іванович	1912	7.04.1941	25989	с. Дунів (З)
40. Білоніжка Михайло Васильович	1911	29.06.1941		
41. Білоус Дмитро Йосифович	1900	2.05.1941	5706	
42. Білоус Іван Іванович	1905	3.02.1941		смт Гусятин
43. Білоус Петро Павлович	1919	28.02.1941		с. Васильківці (Г)
44. Боднар Василь Васильович	1915	2.05.1941	25552	смт Товсте (З)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

45. Боднар Василь Васильович	1916	24.04.1941	5858	сmt Товсте (З)
46. Боднар Дмитро Дмитрович	1896	24.04.1941	5858	сmt Товсте (З)
47. Боднар Іван Данилович	1920	28.01.1941	5834	с. Базар (Ч)
48. Боднар Йосиф Павлович	1915	24.04.1941	25292	
49. Боднарук Федір Михайлович	1913	21.04.1941	25304	с. Сновидів (Буч.)
50. Бойко Андрій Дем'янович	1912	20.02.1941	25880	с. Нижбірок (Г)
51. Бойко Василь Іванович	1893	25.06.1941		с. Олексинці (Б)
52. Бойко Іван Петрович	1917	5.01.1941	25544	с. Нижбірок (Г)
53. Бойко Іван Федорович	1916	22.02.1941		
54. Бойко Омелян Максимович	1905			
55. Бойко Семен Васильович	1909	25.03.1941	5858	сmt Товсте (З)
56. Болібрух Іван Антонович	1914	20.02.1941	29434	с. Целіїв (Г)
57. Борис Михайло Пилипович	1909	9.04.1941	22867	с. Трибухівці (Буч.)
58. Борчук Стефан Федорович	1907	10.01.1941	26231	
59. Ботузький Йосиф Васильович	1912	8.02.1941		с. Сорока (Г)
60. Бохонко Петро Григорович	1910	21.03.1941	5858	

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

61. Боцюрків Володимир Петрович	1906	26.04.1941		
62. Боцюрко Володимир Григорович	1896	24.06.1941		м. Бучач
63. Бугера Степан Петрович	1910	22.04.1941	25989	с. Іване-Пусте (Б)
64. Будзь Іван Пантелеймонович	1919	8.01.1941	29434	с. Городниця (Г)
65. Будик Петро Павлович	1907	27.06.1941		смт Гусятин
66. Будний Йосиф Іванович	1902	24.06.1941		
67. Бурденюк Андрій Тимофійович	1906	12.05.1941		с. Дунів (З)
68. Бурденюк Василь Якович	1920	25.04.1941	1969	с. Зозулинці (З)
69. Бурейко Михайло Никифорович	1910	22.02.1941	29747	с. Олексинці (Б)
70. Буртак Петро Йосифович	1895	28.06.1941	29748	с. Латківці (Б)
71. Бурщинський Степан Григорович	1911	25.06.1941		
72. Бучка Юрій Пилипович	1902	28.06.1941		с. Бабинці (Б)
73. Ваврів Іван Франкович	1914	31.05.1941	25930	с. Ромашівка (Ч)
74. Ваколюк Михайло Васильович	1911	13.05.1941	26200	
75. Василик Дмитро Васильович	1920	17.05.1941	5616	
76. Василик Євстахій Якович	1907	8.06.1941	25324	

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

77. Василик Стефан Семенович	1902	25.02.1941	10539	с. Скородинці (Ч)
78. Васильків Арсентій Йосифович	1908	28.02.1941	29477	с. Озеряни (Буч.)
79. Вербний Григорій Іванович	1912	22.06.1941		
80. Вербний Михайло Степанович	1910	16.02.1941	26172	
81. Веретюк Петро Стефанович	1912	11.04.1941	25989	с. Колодрібка (З)
82. Верига Дмитро Васильович	1916	21.04.1941		с. Синьків (З)
83. Винник Йосиф Іванович	1910	29.01.1941	8363	с. Пробіжна (Ч)
84. Винник Стефан Денисович	1891	25.06.1941		
85. Виспінський Дмитро Григорович	1908	11.02.1941	8362	с. Пищатинці (Б)
86. Виспінський Іван Григорович	1906	11.02.1941	8362	
87. Витягловський Степан Миколайович	1917	24.06.1941		с. Сороки (Буч.)
88. Вінцер Василь Юрійович	1907	5.03.1941	25509	
89. Вітів Антон Олексійович	1888	28.06.1941		с. Заболотівка (Ч)
90. Волошин Ярослав Федорович	1910	2.06.1941	12079	смт С.-Подільська (Б)
91. Волянський Йосиф Михайлович	1914	25.02.1941	25884	с. Федорівка (Г)
92. Ворона Петро Іванович	1901	25.06.1941		

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

93. Габор Карпо Ісайович	1910	25.06.1941		
94. Гаврилишин Казимир Васильович	1914	2.05.1941		
95. Гаврилук Василь Павлович	1916	28.01.1941	25509	с. Сорока (Г)
96. Гаврилук Степан Данилович	1914	28.06.1941	7777	с. Трибухівці (Г)
97. Гаврищак Василь Танасійович	1922	25.06.1941		с. Васильківці (Г)
98. Гаврищак Яків Танасович	1912	8.02.1941	6595	с. Васильківці (Г)
99. Гаджос Дмитро Михайлович	1916	23.04.1941	26231	с. Пилипче (Б)
100. Гайдамака Михайло Іванович	1914	22.06.1941		
101. Гайовий Михайло Миколайович	1922	26.03.1941	26141	с. Ромашівка (Ч)
102. Галушко Іван Олексійович	1898	10.04.1941	25539	
103. Ганзьола Григорій Миколайович	1902	27.06.1941		
104. Гановський Василь Петрович	1923	24.06.1941		с. Улашківці (Ч)
105. Гановський Михайло Степанович	1916	24.06.1941		с. Улашківці (Ч)
106. Гапчук Іван Васильович	1912	25.06.1941	30021	с. Боришківці (Б)
107. Гап'як Степан Миколайович	1921	25.04.1941	9810	
108. Гароняк Михайло Якович	1908	14.02.1941	26141	

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

109. Гева Богдан Миколайович	1918	4.04.1941	5690	с. Заривинці (Буч.)
110. Гевко Іван Максимович	1914	26.03.1941	5858	с. Торське (З)
111. Гельман Микола Ілліч	1901	29.04.1941	9740	
112. Герило Прокіп Миколайович	1903	6.06.1941		
113. Герман Петро Йосифович	1918	25.06.1941	34070	
114. Герман Петро Миколайович	1906	24.06.1941	7750	с. Шманьківчики (Ч)
115. Глембицький Михайло Федорович	1910	31.05.1941	25886	с. Коцюбинці (Г)
116. Глух Іван Григорович	1911	31.01.1941	9454	с. Шманьківчики (Ч)
117. Глухан Іван Григорович	1921	16.04.1941	5780	с. Соколів (Буч.)
118. Глушенко Іван Васильович	1920	27.04.1941	1810	
119. Глюд Степан Карлович	1912	25.06.1941		
120. Гнатюк Василь Михайлович	1904	28.06.1941		
121. Гніт Семен Іванович	1905	14.04.1941	22878	с. Целіїв (Г)
122. Гоголюк Микола Харитонович	1920	13.03.1941		
123. Гойда Дмитро Олексійович	1913	1940	8363	с. Босири (Ч)
124. Голик Іван Васильович	1922	22.02.1941	8369	смт М.-Подільська (Б)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

125. Головатий Василь Ілліч	1913	26.03.1941	5858	
126. Головатий Дмитро Гнатович	1879	28.06.1941		
127. Головатий Іван Миколайович	1912	23.06.1941		
128. Голодівський Петро Лук'янович	1920	20.03.1941	2454	с. Шульганівка (Ч)
129. Голуб Михайло Васильович	1914	7.06.1941		
130. Голубович Богдан Касянович	1910	16.01.1941	2454	с. Товстенке (Ч)
131. Гонз Петро Іванович	1911	2.02.1941	25544	
132. Гордий Василь Степанович	1901	25.06.1941		
133. Горовець Степан Миколайович	1921	18.03.1941		
134. Городинський Дмитро Зигмундович	1900	25.06.1941		сmt Товсте (З)
135. Горошко Станіслава Павлівна	1922	30.06.1941		
136. Горячий Олекса Федорович	1892	26.06.1941		с. Шманьківці (Ч)
137. Гоцко Іван Васильович	1911	5.03.1941	2458	с. Більче-Золоте (Б)
138. Грабарович Михайло Федорович	1910	19.05.1941	5858	с. Лисівці (З)
139. Грабець Іван Васильович	1900	10.02.1941	9958	с. В. Чорнокінецька (Ч)
140. Грабець Василь Григорович	1917	3.01.1941	9958	с. В. Чорнокінецька (Ч)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

141. Грегоращук Петро Михайлович	1923	22.02.1941		сmt М.-Подільська (Б)
142. Григорків Павло Васильович	1904	24.04.1941	29423	с. Шутроминці (З)
143. Григорович Омелян Романович	1898	27.06.1941		м. Бучач
144. Гринчук Михайло Миколайович	1910	23.06.1941	8259	
145. Гринчук Олекса Орестович	1918			
146. Грицик Степан Іванович	1898	27.06.1941		с. Цапівці (З)
147. Грінберг Гецель Беркович	1893	25.06.1941		
148. Гріх Марія Василівна	1886	26.06.1941		
149. Гродський Богдан Франкович	1910	30.01.1941	5617	сmt С.-Подільська (Б)
150. Грона Василь Михайлович	1920	13.05.1941	5609	
151. Грона Василь Павлович	1918	18.04.1941	5609	
152. Гулевич Омелян Антонович	1922	11.03.1941	25493	с. Суходіл (Г)
153. Гулевич Омелян Антонович	1922	4.03.1941	25493	
154. Гулик Михайло Іванович	1921	29.05.1941	3290	
155. Гуляк Андрій Васильович	1902	18.04.1941	5856	с. Бурдяківці (Б)
156. Гуменчук Ярослав Дем'янович	1922	21.04.1941	4166	с. Гуштин (Б)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

157. Гуменюк Олексій Іванович	1914	25.06.1941		с. Турильче (Б)
158. Гурський Іван Антонович	1902	16.06.1941	27987	
159. Гуткалюк Пилип Степанович	1887	26.06.1941		
160. Гуцул Іван Григорович	1918	16.04.1941	25292	с. Сновидів (Буч.)
161. Гучек Володимир Степанович	1907	1.03.1941		
162. Давибіда Дмитро Іванович	1898	11.01.1941	25970	с. Устечко (З)
163. Давибіда Михайло Іванович	1903	20.02.1941	6845	
164. Давидюк Федір Іванович	1889	24.06.1941		с. Шманьківчики (Ч)
165. Давидяк Григорій Дмитрович	1913	4.04.1941	5690	
166. Далевський Дмитро Іванович	1918	12.12.1940	30014	с. Переволока (Буч.)
167. Данилевич Петро Михайлович	1909	19.05.1941	5858	с. Лисівці (З)
168. Данилишин Іван Петрович	1910	10.02.1941	9958	с. В. Чорнокінецька (Ч)
169. Данилишин Михайло Петрович	1915	10.02.1941	9958	с. В. Чорнокінецька (Ч)
170. Данильчук Гнат Васильович	1913	26.02.1941	8259	с. Більче-Золоте (Б)
171. Данчук Іван Якимович	1913	10.02.1941	29474	с. Новосілка (Буч.)
172. Данькович Михайло Олексійович	1914	30.06.1941		с. Жизномир (Буч.)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

173. Даньчук Василь Антонович	1911	18.04.1941	28955	
174. Дволитка Петро Васильович	1915	9.04.1941	29539	
175. Декайло Пилип Павлович	1916	12.05.1941	12964	
176. Делявський Петро Михайлович	1911	30.06.1941	25518	
177. Демків Михайло Антонович	1922	7.03.1941	26182	с. Шидлівці (Г) врятув.
178. Дем'яніва Кароліна Йосипівна	1922	23.06.1941		
179. Дем'янчук Іван Павлович	1898	7.05.1941	5863	с. Миколаївка (Буч.)
180. Дем'янюк Іван Васильович	1921	25.01.1941	10539	с. Сороки (Буч.)
181. Держак Василь Миколайович	1903	28.05.1941	3701	
182. Держак Микола Миколайович	1918	27.05.1941	3701	с. Мушкатівка (Б)
183. Деркач Василь Григорович	1917	30.03.1941	25292	с. Мушкатівка (Б)
184. Деркач Іван Михайлович	1921	31.05.1941		
185. Джердж Іван Матвійович	1920	7.04.1941	25292	с. Возилів (Буч.)
186. Джерж Федір Іванович	1909	25.03.1941	25292	с. Возилів (Буч.)
187. Джурба Микола Михайлович	1907	5.06.1941		
188. Джурба Микола Степанович	1910	5.06.1941		

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

189. Джурик Сергій Корнійович	1916	25.06.1941		
190. Дзеник Зиновій Васильович	1921	8.02.1941	25895	
191. Дзеник Петро Михайлович	1904	25.06.1941		
192. Дзиндра Микола Микитович	1895	27.06.1941		с. Шидлівці (Г)
193. Дзюба Ярослав Антонович	1923	29.06.1941		с. Улашківці (Ч)
194. Дзьоба Василь Федорович	1908	24.06.1941		с. Переволока (Буч.)
195. Дзьоба Остап Антонович	1920	24.06.1941		с. Улашківці (Ч.)
196. Диць Ілля Пилипович	1900	28.02.1941	25509	с. Сорока (Г)
197. Диць Матвій Трохимович	1900	28.02.1941	25509	с. Сорока (Г)
198. Дмитрів Михайло Степанович	1911	16.02.1941		
199. Дмитрів Стефан Стефанович	1914	16.01.1941		
200. Добровська Марія Кирилівна	1918	25.06.1941		
201. Довгань Михайло Прокопович	1922	20.02.1941	7118	
202. Довгань Павло Миколайович	1908	16.02.1941	29434	
203. Долиба Йосиф Іванович	1912	24.06.1941		с. Пробіжна (Ч)
204. Долиш Владислав Петрович	1896	26.06.1941		

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

205. Домин Микола Адамович	1909	25.01.1941	25513	
206. Дончик Василь Іванович	1914	7.04.1941	25989	с. Вигода (З)
207. Доскач Вільгельм Григорович	1911	22.02.1941	25509	м. Хоростків (Г)
208. Доскоч Євстафій Григорович	1908	24.06.1941		м. Хоростків (Г)
209. Доскоч Іван Григорович	1909	24.06.1941		м. Хоростків (Г)
210. Драбек Йосиф Миколайович	1910	17.06.1941	29475	
211. Драбик Дмитро Олексійович	1899	29.01.1941	5436	
212. Драгомирецький Леон Антонович	1913	25.06.1941		с. Улашківці (Ч)
213. Дребет Михайло Іванович	1913	31.01.1941	9958	
214. Дригуш Іван Григорович	1921	15.05.1941	5616	
215. Дригуш Стефан Миколайович	1921	15.05.1941	5616	
216. Дроздовський Петро Іванович	1912	25.02.1941	8259	м. Борщів
217. Друль Михайло Степанович	1920	31.01.1941	25493	с. Постолівка (Г)
218. Дудар Михайло Панасович	1911	8.02.1941	5691	с. Бариш (Буч.)
219. Дудка Іван Гнатович	1911	16.01.1941	9816	с. Мушкатівка (Б)
220. Дудка Іван Юрійович	1904	27.05.1941	5654	с. Базар (Ч)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

221. Дудка Михайло Петрович	1914	28.02.1941	2813	
222. Дудка Петро Золотович	1911	8.01.1941	25904	м. Копичинці (Г)
223. Дулиба Антон Дем'янович	1910	20.01.1941		с. Пробіжна (Ч)
224. Дусан Василь Дмитрович	1911	27.06.1941		с. Гадинківці (Г)
225. Дусяк Микола Васильович	1908	19.05.1941	5858	
226. Душницький Йосип Антонович	1921	30.12.1940	25544	с. Коцюбинці (Г)
227. Дяк Омелян Андрійович	1916	18.01.1941	9454	с. Шульганівка (Ч)
228. Дяковський Петро Іванович	1910	25.06.1941	2265	с. Пробіжна (Ч)
229. Дяковський Ярослав Михайлович	1920	29.01.1941	1017	
230. Євчук Федір Оліянович	1902	15.06.1941	25798	с. Космирин (Буч.)
231. Єремка Стефан Онуфрійович	1920	15.01.1941	25933	
232. Жарий Тарас Дмитрович	1913	16.01.1941	29472	с. Ланівці (Б)
233. Жиловий Мар'ян Степанович	1921	23.04.1941		
234. Забійборода Іван Дмитрович	1914	18.04.1941	26231	с. Залуччя (Б)
235. Завадський Іван Олексійович	1911	2.02.1941	6196	
236. Заваликут Михайло Іванович	1906	22.02.1941	9958	с. Малі Чорнокінці (Ч)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

237. Заверуха Антон Михайлович	1904	27.06.1941	6274	с. Сорока (Г)
238. Задорожний Євстахій Петрович	1901	12.02.1941	25933	с. Яблунів (Г)
239. Задорожний Михайло Петрович	1922	20.02.1941		с. Ланівці (Б)
240. Зазуляк Петро Антонович	1902	24.06.1941		с. Улашківці (Ч)
241. Зайшлий Мирон Петрович	1922	22.02.1941	5958	
242. Заланський Михайло Григорович	1912	21.01.1941	62081	
243. Замрикiт Микола Васильович	1916	15.05.1941	3371	
244. Зандберг Бейла-Двора	1914	25.06.1941		
245. Запорожан Василь Миколайович	1916	8.04.1941	25989	с. Синьків (З)
246. Запухляк Петро Миколайович	1921	8.06.1941	10035	
247. Зарецький Степан Несторович	1920	31.05.1941		
248. Зарівний Степан Васильович	1922	16.01.1941	5834	с. Ридодуби (Ч)
249. Зарічний Антон Маркович	1908	25.06.1941		
250. Засадний Іван Васильович	1920	22.04.1941	56093	
251. Захаріїв Василь Костянтинович	1914	29.06.1941		
252. Зборолук Василь Якович	1923	24.02.1941	8369	

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

253. Зелінська Софія Сидорівна	1923	28.04.1941	12946	м. Борщів
254. Зелінський Володимир Дмитрович	1911	12.06.1941	58882	м. Борщів
255. Зелінський Назар Васильович	1902	27.06.1941		
256. Земледух Василь Романович	1900	27.04.1941	3894	с. Торське (З)
257. Зілковський Павло Федорович	1890	25.06.1941		
258. Знак Ілько Григорович	1910	21.04.1941	31664	с. Петликівці Нові (Буч.)
259. Зозуляк Іван Мар'янович	1906	20.02.1941	34360	
260. Зонов Віктор Іванович	1901	23.06.1941		
261. Зонов Федір Григорович	1895	23.06.1941	43486	
262. Зубатий Іван Григорович	1921	27.04.1941	9810	
263. Зубрецький Федір Миколайович	1912	27.05.1941	25980	
264. Зуляк Роман Романович	1920	14.04.1941	26231	с. Гермаківка (Б)
265. Іванків Богдан Михайлович	1914	26.06.1941		с. Нижбірок (Г)
266. Іванків Дем'ян Михайлович	1914	2.02.1941	10904	м. Копичинці (Г)
267. Іванович Станіслав Іванович	1913	25.06.1941		
268. Іванців Дмитро Юрійович	1904	1.02.1941	9454	с. Швайківці (Ч)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

269. Іванчишин Микола Климович	1921	13.03.1941		с. Нижбірок (Г)
270. Іванюк Петро Дмитрович	1915	23.04.1941	2623	с. Боришківці (Б)
271. Івасюк Василь Миколайович	1911	28.06.1941		
272. Ільницький Володимир Юліанович	1907	24.06.1941		с. В. Чорнокінці (Ч)
273. Ільницький Ілля Васильович	1911	23.02.1941		с. Устя (Б)
274. Ільницький Яків Васильович	1919	26.04.1941	5947	с. Устя (Б)
275. Ільчишин Іван Несторович	1907	5.06.1941		
276. Ісаюк Іван Якович	1913	15.02.1941	6270	с. Боришківці (Б)
277. Кавка Володимир Кирилович	1902	28.03.1941	25587	с. Глибочок (Б)
278. Каганець Василь Іванович	1910	29.04.1941	29960	
279. Калабух Петро Єгорович	1897	24.06.1941		с. Скородинці (Ч)
280. Калапац Олександр Іванович	1917	31.05.1941	5617	с.мт С.-Подільська (Б)
281. Каменецька Віра Іванівна	1919	8.03.1941	25991	
282. Канюк Костянтин Петрович	1912	2.02.1941	6196	
283. Кардаш Адольф Андрійович	1891	24.04.1941		с.мт Монастириськ
284. Каретник Степан Іванович	1921	23.01.1941		с. Коцюбинчики (Ч)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

285. Качеровський Михайло Васильович	1905	20.03.1941	26171	
286. Качура Михайло Миколайович	1922	23.05.1941	9218	
287. Квасниця Микола Михайлович	1913	16.01.1941	9454	с. Джурин (Ч)
288. Кеба Михайло Іванович	1919	28.04.1941	28854	
289. Кильчицький Михайло Данилович	1885	7.06.1941		с. Ромашівка (Ч)
290. Кіндибалюк Мирослав Дмитрович	1920	10.04.1941	6180	м. Бучач
291. Кись Іван Федорович	1901	29.04.1941	9740	
292. Китик Методій Михайлович	1915	24.06.1941		
293. Кишкан Іван Антонович	1912	29.06.1941		с. Улашківці (Ч)
294. Кізюк Богдан Миколайович	1922	1.02.1941	6196	м. Бучач
295. Кізюк Онуфрій Михайлович	1907	27.01.1941	6196	м. Бучач
296. Кізюк Софія Володимирівна	1902	27.01.1941	6196	м. Бучач
297. Кізюк Степан Семенович	1910	29.01.1941	6196	м. Бучач
298. Кілімар Володимир Михайлович	1921	27.05.1941	3701	м. Борщів
299. Клапущак Микола Михайлович	1915	3.02.1941	6595	с. Вільхівчик (Г)
300. Клим Іван Степанович	1916	10.02.1941	9958	с. В. Чорнокінецька (Ч)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

301. Клим Іван Якович	1904	10.02.1941	9958	
302. Клопот Володимир Юрійович	1912	8.02.1941	9958	с. В. Чорнокінці (Ч)
303. Клопот Михайло Юрійович	1910	6.02.1941	9958	с. В. Чорнокінці (Ч)
304. Клочко Михайло Кіндратович	1903	5.03.1941	2280	с. Більче-Золоте (Б)
305. Ключка Михайло Степанович	1914	3.02.1941	28959	с. Сороки (Буч.)
306. Кобзар Іванна Юріївна	1914	11.02.1941	6196	с. Жизномир (Буч.)
307. Кобитович Михайло Васильович	1922	25.04.1941	5609	
308. Коваль Михайло Теодорович	1914	8.04.1941		с. Пробіжна (Ч)
309. Ковальчук Іван Олексійович	1901	2.02.1941	25290	с. Бичківці (Ч)
310. Ковальчук Ілля Йосипович	1913	28.02.1941		с. Увисла (Г)
311. Ковальчук Михайло Михайлович	1909	22.02.1941	25290	с. Бичківці (Ч)
312. Ковальчук Павло Павлович	1916	28.02.1941	25509	с. Увисла (Г)
313. Ковальчук Юрій Іванович	1888	27.06.1941		сmt Товсте (З)
314. Ковбан Михайло Іванович	1907	24.06.1941		с. Соколів (Буч.)
315. Ковпак Тарас Іванович	1923	21.02.1941		с. Королівка (Б)
316. Когут Захарій Йосипович	1921	10.05.1941	5834	с. Ромашівка (Ч)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

317. Козак Іван Васильович	1909	14.02.1941	26147	с. Гадинківці (Г)
318. Козак Іван Васильович	1907	31.01.1941	25585	с. Винятинці (З)
319. Козар Михайло Гнатович	1921	12.05.1941	29473	с. Заривинці (Буч.)
320. Козловський Кароль Іванович	1911		8363	
321. Козюк Василь Семенович	1891	21.05.1941	5994	
322. Козюк Микола Васильович	1921	14.05.1941	5994	с. Бичківці (Ч)
323. Козюк Юрій Григорович	1897	22.02.1941	25290	с. Бичківці (Ч)
324. Колодій Микола Антонович	1909	6.12.1940	3724	
325. Коломиєць Микола Олексійович	1914	24.05.1941	5948	
326. Колос Петро Антонович	1916	8.02.1941	9958	с. В. Чорнокінці (Ч)
327. Копій Богдан Теодорович	1921	14.03.1941		
328. Кордоновий Василь Іванович	1900	23.06.1941	9833	с. Боришківці (Б)
329. Кормило Василь Петрович	1917	28.02.1941	25509	
330. Кормило Дмитро Іванович	1916	28.02.1941	25509	м. Хоростків (Г)
331. Косар Стефан Михайлович	1914	28.02.1941	8258	с. Більче-Золоте (Б)
332. Косар Яків Матвійович	1898	28.02.1941	2279	с. Більче-Золоте (Б)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

333. Костецький Микола Дмитрович	1912	9.01.1941	25975	с. Стрілківці (Б)
334. Костецький Петро Іванович	1909	22.02.1941	6726	с. Стрілківці (Б)
335. Костів Микола Гаврилович	1905	16.02.1941	26172	с. Більче-Золоте (Б)
336. Костів Яків Матвійович	1898	28.02.1941	2279	
337. Костюк Мар'ян Йосифович	1908	24.06.1941		смт Монастириськ
338. Костюк Федір Михайлович	1921	27.02.1941		
339. Кохан Василь Миколайович	1924	25.06.1941		
340. Кошуба Костянтин Антонович	1921	23.05.1941	25513	
341. Крайчий Степан Михайлович	1906	22.02.1941	2997	с. Бичківці (Ч)
342. Краколович Микита Васильович	1902	7.04.1941	25989	с. Вигода (З)
343. Крамарчук Дмитро Кирилович	1911	29.03.1941	5780	смт Золотий Потік (Буч.)
344. Кривецька Софія Петрівна	1917	28.06.1941		
345. Криворучко Дмитро Прокопович	1912	15.06.1941		
346. Крижанівський Володимир Іванович	1913	26.06.1941		м. Бучач
347. Крижанівський Степан Андрійович	1919	29.01.1941	6196	м. Бучач
348. Криса Володимир Олександрович	1916	24.06.1941		смт Монастириськ

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

349. Криса Семен Пилипович	1881	13.05.1941	28958	с. Біла (Ч)
350. Криш Михайло Григорович	1918	16.02.1941	29434	
351. Кріль Григорій Іванович	1912	27.04.1941	9817	с. Базар (Ч)
352. Круподра Володимир Миколайович	1907	24.06.1941	29409	
353. Крушельницький Андрій Іванович	1898	26.06.1941		м. Бучач (Доброполе?)
354. Кубитович Федір Миколайович	1920	19.03.1941	29456	
355. Кузевич Василь Іванович	1910	29.03.1941	5780	сmt Золотий Потік (Буч.)
356. Кузимків Василь Дмитрович	1912	23.05.1941	26231	сmt М.-Подільська (Б)
357. Кузяк Павло Іванович	1914	23.06.1941		
358. Кулебанська Марія Юліанівна	1894	25.06.1941		
359. Кульчицький Павло Миколайович	1923	22.06.1941		
360. Курієць Іван Стефанович	1885	4.04.1941	25989	с. Синьків (З)
361. Курчаба Михайло Степанович	1911	25.06.1941		
362. Кучарський Петро Михайлович	1914	16.01.1941	9454	с. Шульганівка (Ч)
363. Кучирка Василь Михайлович	1914	14.01.1941	25804	с. Слобідка (З)
364. Кучмій Василь Прокопович	1921	25.06.1941		с. Васильківці (Г)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

365. Кучмій Данило Олексійович	1907	26.06.1941		
366. Куфтій Іван Йосипович	1896	25.06.1941		
367. Кушнір Володимир Прокопович	1911	25.04.1941	29475	
368. Лабай Стефан Олексійович	1922	20.03.1941	25493	с. Постолівка (Г)
369. Лавров Володимир Васильович	1896	23.06.1941		
370. Латин Михайло Васильович	1913	30.05.1941	25886	
371. Латин Михайло Іванович	1911	30.05.1941	25886	
372. Лашта Дмитро	1917	18.11.1940	25313	
373. Лащик Роман Іларійович	1922	27.10.1940	7189	
374. Левицький Любомир Васильович	1899	24.06.1941		
375. Левицький Нестор Михайлович	1923	24.06.1941		
376. Легинович Ярослав Григорович	1915	3.02.1941	6196	
377. Лелик Дмитро Іванович	1913	7.04.1941	25989	с. Вигода (З)
378. Лелик Іван Андрійович	1907	14.02.1941	26147	с. Винятинці (З)
379. Лесик Йосип Григорович	1914	16.01.1941	25804	с. Кошилівці (З)
380. Лесюк Матій Степанович	1911	24.06.1941		с. Нирків (З)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

381. Леськів Антон Степанович	1921	17.03.1941	26182	
382. Леськів Іван Васильович	1900	22.02.1941	25290	с. Бичківці (Ч)
383. Лехкун Афанасій Михайлович	1915	30.04.1941	29490	с. Ліщинці (Буч.)
384. Лизунник Михайло Іванович	1910	25.02.1941	25877	с. Сороки (Буч.)
385. Лис Стефан Васильович	1906	3.06.1941		с. Красне (Г)
386. Лисий Антон Йосифович	1914	27.05.1941	3701	м. Борщів
387. Лисик Григорій Степанович	1903	27.04.1941	29488	с. Сновидів (Буч.)
388. Лисишин Павло Петрович	1916	5.02.1941	25544	с. Оришківці (Г)
389. Лисів Петро Іванович	1922	19.02.1941	29091	с. Угринь (Ч)
390. Лисовський Роман Романович	1914	24.06.1941		
391. Листюк Микола Григорович	1918	8.03.1941	394175	с. Сороки (Буч.)
392. Литвинюк Микола Петрович	1914	30.01.1941	25827	с. Гадинківці (Г)
393. Луговий Дмитро Петрович	1920	27.02.1941		
394. Луців Дмитро Іванович	1919	2.02.1941	6196	м. Бучач
395. Луців Роман Степанович	1922	2.02.1941	6196	м. Бучач
396. Лучак Богдан Пантелеймонович	1912	24.06.1941		сmt Товсте (З)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

397. Лучка Іван Васильович	1921	2.04.1941		с. Порохова (Буч.)
398. Лучко Євстахій Миколайович	1919	21.01.1941	8363	
399. Лядобрук Юрій Васильович	1909	31.05.1941	29807	с. Гермаківка (Б)
400. Мавтнер Гофман Вольфович	1894	25.06.1941		
401. Мазур Степан Блашкович	1906	15.05.1941		с. Біла (Ч)
402. Максимів Степан Дмитрович	1921	13.03.1941	5707	с. Палашівка (Ч)
403. Маланчук Василь Миколайович	1914	29.05.1941	5665	
404. Маланчук Казимир Васильович	1922	27.06.1941		с. Полівці (Ч)
405. Маланчук Павло Миколайович	1921	26.03.1941	5834	с. Ромашівка (Ч)
406. Маленюк Володимир Петрович	1918	27.04.1941	7407	
407. Мальський Микола Петрович	1920	5.02.1941	25544	с. Крогулець (Г)
408. Маневський Роман Миколайович	1913	25.06.1941		
409. Манзюк Петро Семенович	1917	23.05.1941	25970	с. Устечко (З)
410. Маньяк Микола Данилович	1898	24.05.1941		
411. Маренюк Михайло Миколайович	1923	26.06.1941		с. Кошилівці (З)
412. Маркевич Степан Йосипович	1915	23.04.1941	26231	с. Бабинці (Б)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

413. Марковський Михайло Остапович	1895	24.06.1941	6100	м. Чортків
414. Мартинюк Дмитро Васильович	1919	11.04.1941	25989	с. Винятинці (З)
415. Марущак Іван Семенович	1915	26.06.1941		с. Синьків (З)
416. Марчак Олексій Павлович	1896	31.05.1941	29827	с. Трубочин (Б)
417. Масик Іван Микитович	1905	26.02.1941	8259	с. Більче-Золоте (Б)
418. Маслій Антон Іванович	1912	26.02.1941	8363	с. Сокиринці (Г)
419. Маслій Іван Дмитрович	1914	14.03.1941	8363	с. Коцюбинчики (Ч)
420. Маслій Михайло Іванович	1915	12.02.1941	8363	
421. Матвейчук Роман Іванович	1915	10.05.1941	5834	с. Ромашівка (Ч)
422. Матвіїв Федір Михтійович	1914	28.06.1941		с. Заболотівка (Ч)
423. Матвійчук Михайло Іванович	1908	26.03.1941	5834	
424. Матейків Василь Іванович	1912	25.06.1941	30049	
425. Матиха Роман Іванович	1918	30.01.1941	9958	с. Кривеньке (Ч)
426. Матійців Йосиф Григорович	1916	12.06.1941	25408	с. Порохова (Буч.)
427. Матлак Іван Іванович	1914	18.02.1941	939	с. Стрілківці (Б)
428. Машталір Василь Кирилович	1920	25.06.1941		с. Васильківці (Г)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

429. Медвідь Михайло Миколайович	1921	16.01.1941	9454	с. Косів (Ч)
430. Мединський Дмитро Петрович	1911	25.06.1941		
431. Меленюк Петро Костянтинович	1919	2.04.1941	5780	с. Порохова (Буч.)
432. Мельник Дмитро Павлович	1900	26.06.1941	12225	с. Жизномир (Буч.)
433. Мельник Микола Антонович	1899	22.06.1941		с. Буряківка (З)
434. Мельник Микола Іванович	1902	21.06.1941	089648	с. Жизномир (Буч.)
435. Мельник Михайло Мартинович	1911	28.02.1941	25504	с. Яблунів (Г)
436. Мельник Михайло Стефанович	1922	2.04.1941	9454	с. Шульганівка (Ч)
437. Мельник Павло Іванович	1906	6.10.1940	22873	
438. Мельник Петро Антонович	1918	25.06.1941		
439. Мельничук Микола Миколайович	1914	25.06.1941		
440. Мельничук Михайло Петрович	1909	23.06.1941		
441. Мерович Олександр Якимович	1921	17.03.1941	7383	
442. Меуш Йосиф Пилипович	1905	10.11.1940	29430	с. Бариш (Буч.)
443. Микиташ Володимир Миколайович	1920	18.05.1941	25587	
444. Микитин Павло Іванович	1901	4.05.1941	7328	с. Винятинці (З)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

445. Микитюк Яків Софронович	1916	25.04.1941		с. Глибочок (Б)
446. Микуляр Мечеслав Онуфрійович	1904	24.06.1941		
447. Михальчук Іван Павлович	1914	17.04.1941	25292	с. Стінка (Буч.)
448. Мицько Яків Іванович	1890	28.05.1941	30034	с. Гермаківка (Б)
449. Мищій Петро Іванович	1911	31.01.1941	9958	с. Малі Чорнокінці (Ч)
450. Мінцюк Іван Йосифович	1912	26.06.1941	5847	с. Соколів (Буч.)
451. Мірус Євстахій Іванович	1922	21.05.1941	30285	с. Нова Ягольниця (Ч)
452. Мірус Іван Григорович	1915	26.05.1941	29475	м. Чортків
453. Монастирський Володимир Антонович	1909	2.01.1941	6191	
454. Монастирський Павло Федорович	1924	27.06.1941		с. Гадинківці (Г)
455. Мороз Микола Петрович	1913	16.03.1941	5834	с. Бичківці (Ч)
456. Москва Василь Семенович	1919		25282	
457. Москвин Михайло Семенович	1910	28.06.1941		с. Ріпинці (Буч.)
458. Мостовий Григорій Якович	1898	16.02.1941	26172	с. Мишківці (Г)
459. Моцик Іван Степанович	1919	29.04.1941	8946	с. Зелена (Буч.)
460. Мужилівський Василь Стефанович	1882	10.03.1941	5405	

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

461. Музичка Микола Герасимович	1908	28.02.1941	25509	с. Сорока (Г)
462. Мукан Юрій Іванович	1916	18.03.1941	5780	с. Соколів (Буч.)
463. Мушинський Михайло Гаврилович	1911	15.05.1941		
464. Нагорняк Михайло Миколайович	1911	29.06.1941		с. Васильківці (Г)
465. Надвірнюк Григорій Михайлович	1910	6.04.1941	26147	смт Золотий Потік (Буч.)
466. Надорожний Михайло Васильович	1921	30.05.1941	10035	
467. Наконечний Стах Васильович	1909	19.05.1941	5858	с. Лисівці (З)
468. Невестюк Василь Федорович	1920	25.06.1941		с. Ріпинці (Буч.)
469. Недбалюк Микола Петрович	1914	24.06.1941		
470. Ненеч Адам Антонович	1906	30.03.1941		с. Стінка (Буч.)
471. Ненеч Ольга Антонівна	1918	30.03.1941	25292	с. Стінка (Буч.)
472. Никифорчин Павло Іванович	1894	25.06.1941		с. Іване-Пусте (Б)
473. Николин-Хіць Марія Іванівна	1901	23.03.1941	5998	с. Більче-Золоте (Б)
474. Николіюк Василь Іванович	1910	31.05.1941		смт М.-Подільська (Б)
475. Ничко Казимир Юрійович	1913	23.06.1941		
476. Новак Степан Іванович	1903	26.06.1941		

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

477. Новак Ярослав Михайлович	1919	2.02.1941	30065	
478. Обнявка Павло Ілліч	1920	26.03.1941		с. Ромашівка (Ч)
479. Овчарук Олексій Семенович	1901	3.03.1941	25326	
480. Огаль Томко Іванович	1919	19.03.1941	25509	
481. Огида Йосиф Іванович	1919	11.04.1941	6180	с. Зелена (Буч.)
482. Оголь Яків Павлович	1906	23.06.1941		с. Ридодуби (Ч)
483. Олексин Олексій Якович	1904	25.06.1941	5930	
484. Олексюк Павло Іванович	1919	21.03.1941	25292	с. Возилів (Буч.)
485. Олійник Іван Прокопович	1903	22.02.1941	25290	с. Стрілківці (Б)
486. Олійник Михайло Олексійович	1906	5.06.1941		с. Нижбірок (Г)
487. Олійник Петро Семенович	1921	6.01.1941	9454	м. Чортків
488. Олійник Ярослав Петрович	1922	28.01.1941	3701	
489. Орлик Павло Петрович	1913	9.01.1941	7937	с. Залісся (Ч)
490. Осадець Дмитро Михайлович	1904	26.05.1941	25513	
491. Осадчук Микола Романович	1921	25.02.1941	5478	
492. Остапчук Онуфрій Антонович	1885	22.06.1941		с. Кривеньке (Ч)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

493. Остафійчук Михайло Григорович	1915	26.06.1941	6847	с. Соколів (Буч.)
494. Островський Дмитро Васильович	1917	15.05.1941		м. Хоростків (Г)
495. Очеретний Антон Іванович	1921	14.03.1941	8363	с. Коцюбинчики (Ч)
496. Пазюк Дмитро Андрійович	1921	6.02.1941	9958	с. В. Чорнокінці (Б)
497. Паламар Василь Іванович	1897	25.06.1941		с. Іванків (Б)
498. Палечнюк Дмитро Васильович	1904	14.02.1941	26147	
499. Палій Іван Йосифович	1882	22.04.1941	25989	с. Синьків (З)
500. Панас Мар'ян Федорович	1885	24.06.1941		м. Заліщики
501. Панків Степан Микитович	1914	4.04.1941	5816	с. Порохова (Буч.)
502. Панчик Михайло Іванович	1913	2.06.1941	5617	
503. Паньків Іван Микитович	1908	28.03.1941	5780	с. Порохова (Буч.)
504. Парашук Іван Йосипович	1903	7.04.1941	5780	сmt Золотий Потік (Буч.)
505. Парубочий Микола Іванович	1905	24.05.1941	29485	
506. Парубочий Микола Пантелейович	1921	24.04.1941	29874	
507. Паскарик Петро Акимович	1902	25.06.1941		с. Іване-Пусте (Б)
508. Паскарик Стефан Павлович	1914	28.05.1941	25876	с. Іване-Пусте (Б)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

509. Пастус Степан Миколайович	1902	31.05.1941		
510. Пастух Іван Васильович	1912	19.05.1941	5858	с. Лисівці (З)
511. Пастух Михайло Іванович	1896	28.06.1941	30039	
512. Пастух Олексій Михайлович	1909	27.06.1941		
513. Пастушак Ієронім Іванович	1923	13.03.1941	29093	с. Передмістя (Буч.)
514. Пастущин Михайло Іванович	1921	29.06.1941		
515. Перейма Петро Павлович	1910	22.06.1941		
516. Перун Михайло Васильович	1912	27.02.1941	8259	с. Більче-Золоте (Б)
517. Петращук Володимир Михайлович	1900	24.04.1941	5852	с. Королівка (Б)
518. Петришин Володимир Михайлович	1910	7.05.1941	5814	
519. Петришин Михайло Іванович	1911	6.05.1941		с. Постолівка (Г)
520. Петрів Андрій Тимофійович	1912	3.05.1941	25326	
521. Петрів Іван Дем'янович	1907	25.05.1941	5053	с. Возилів (Буч.)
522. Петрович Петро Ісаакович	1912	31.05.1941	30052	с. Вільхівці (Б)
523. Петрук Дмитро Гнатович	1900	24.06.1941		
524. Петрушак Григорій Миколайович	1915	29.03.1941	5780	сmt Золотий Потік (Буч.)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

525. Петрущак Михайло Данилович	1912	29.03.1941	5780	сmt Золотий Потік (Буч.)
526. Пецоляк Михайло Юрійович	1901	25.06.1941		
527. Пивоварчук Іван Остапович	1909	30.04.1941	29487	с. Зубрець (Буч.)
528. Пилек Леонід Іванович	1915	27.04.1941	5708	
529. Пилипчук Петро Стефанович	1915	8.02.1941	25544	
530. Пилявський Олексій Іванович	1909	19.03.1941	5834	с. Білобожниця (Ч)
531. Пиндюра Гринь Іванович	1909	24.06.1941		с. Жизномир (Буч.)
532. Пирог Василь Петрович	1919	28.06.1941		с. Миколаївка (Буч.)
533. Підвисоцький Василь Олексійович	1909	24.02.1941	5423	сmt М.-Подільська (Б)
534. Підвисоцький Михайло Васильович	1911	17.03.1941	5780	сmt М.-Подільська (Б)
535. Підгірняк Василь Іванович	1913	24.02.1941	5423	сmt М.-Подільська (Б)
536. Підгуречний Стефан Дмитрович	1923	14.03.1941	26182	
537. Погорецький Василь Михайлович	1922	24.02.1941	5934	
538. Погорецький Мирослав Стефанович	1909	29.01.1941	1017	с. Гадинківці (Г)
539. Подлецький Михайло Якович	1904	9.04.1941	29429	с. Трибухівці (Буч.)
540. Подольський Михайло Дмитрович	1922	20.03.1941	25493	

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

541. Пожернюк Володимир Барткович	1914	25.06.1941		с. В. Чорнокінці (Ч)
542. Поздик Степан Григорович	1915	11.04.1941	12994	
543. Покуславський Микола Миколайович	1915	24.06.1941	30050	с. Худиківці (Б)
544. Покуславський Михайло Миколайович	1912	23.06.1941	30050	с. Худиківці (Б)
545. Польовий Микола Йосифович	1911	29.01.1941	8363	с. Пробіжна (Ч)
546. Потикевич Іван Юрійович	1913	6.02.1941	25544	с. Оришківці (Г)
547. Потуржак Михайло Олексійович	1906	28.02.1941	25509	
548. Потурнак Михайло Олександрович	1906	28.02.1941	25509	с. Сорока (Г)
549. Приймак Василь Степанович	1911	16.01.1941	25804	с. Поділля (З)
550. Приймак Ілля Дмитрович	1917	27.06.1941		с. Поділля (З)
551. Примак Йосиф Стефанович	1915	4.06.1941	25282	
552. Прокопчук Андрій Романович	1912	14.02.1941		с. Вигода (З)
553. Прондюк Михайло Якович	1919	4.05.1941	094074	
554. Процентний Андрій Григорович	1914	31.01.1941	9958	с. В. Чорнокінці (Ч)
555. Процьків Роман Григорович	1922	16.01.1941	7048	
556. Пупеза Іван Михайлович	1910	8.04.1941	284392	с. Синьків (З)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

557. Пхайк Петро Дем'янович	1912	9.01.1941	32817	с. Босири (Ч)
558. Пшик Василь Васильович	1914	15.04.1941	5834	с. Солоне (З)
559. Пшетула Станіслав Антонович	1911	25.06.1941		
560. Пшоняк Тарас Іванович	1923	22.06.1941		
561. Расса Володимир Степанович	1902	27.11.1940		
562. Ременда Антон Михайлович	1921	12.03.1941	25587	с. Глибочок (Б)
563. Рибак Іван Петрович	1920	6.02.1941	6595	с. Васильківці (Г)
564. Рогатинський Степан Іванович	1919	25.04.1941	26030	с. Голігради (З)
565. Роговик Микола Михайлович	1922	26.05.1941	5699	с. Возилів (Буч.)
566. Рожалевський Степан Михайлович	1921	25.04.1941	25326	
567. Рожелюк Петро Миколайович	1921	13.05.1941	29489	с. Костільники (Буч.)
568. Рожнів Василь Павлович	1917	27.06.1941		
569. Романів Дмитро Максимович	1910	12.04.1941		с. Звенигород (Буч.)
570. Романів Тимофій Максимович	1920	25.03.1941	5780	с. Звенигород (Буч.)
571. Романюк Петро Танасович	1920	24.06.1941		с. Голігради (З)
572. Рост Сурра Піннусівна	1904	25.06.1941		

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

573. Рунзак Степан Михайлович	1923	23.04.1941		
574. Рутицький Марк Йосифович	1923	22.02.1941		с. Королівка (Б)
575. Руцак Стефан Йосифович	1921	23.04.1941	25541	
576. Руцак Михайло Васильович	1923	23.04.1941		
577. Сабчишии Микола Іванович	1911	11.04.1941	5858	с. Лисівці (З)
578. Савка Захарій Йосифович	1916	29.04.1941	8946	с. Зелена (Буч.)
579. Савчин Микола Іванович	1901	17.03.1941		с. Білобожниця (Ч)
580. Сагайдак Дем'ян Іванович	1906	3.02.1941	25544	
581. Садівський Василь Михайлович	1921	30.04.1941		
582. Садовський Василь Миколайович	1922	3.05.1941	25326	
583. Садовський Онуфрій Андрійович	1899	10.06.1941	29691	
584. Сазанський Петро Іванович	1912	25.06.1941		с. Пробіжна (Ч)
585. Саміло Григорій Йосифович	1904	25.06.1941		
586. Свергун Василь Дмитрович	1920	20.02.1941	25964	с. Целіїв (Г)
587. Свердлик Дмитро Петрович	1910	25.02.1941		с. Сороки (Буч.)
588. Свидзинський Адольф Якубович	1897	25.06.1941		с. Пробіжна (Ч)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

589. Святий Михайло Ілліч	1921	28.03.1941	4166	с. Ланівці (Б)
590. Секрета Ярослав Семенович	1912	24.06.1941		
591. Сельський Іван Дем'янович	1901	5.02.1941	7196	
592. Семанюк Юліан Іванович	1911	27.06.1941		с. Гуштин (Б)
593. Семирозум Іван Купріянович	1913	16.06.1941		с. Стрілківці (Б)
594. Семирозум Микола Купріянович	1913	31.05.1941	25955	
595. Сенів Володимир Іванович	1916	27.04.1941		с. Соколів (Буч.)
596. Серкес Йосиф Мартинович	1893	25.06.1941		
597. Сисак Ярослав Васильович	1913	17.03.1941	9620	с. Джурин (Ч)
598. Сірман Олексій Павлович	1913	23.02.1941		
599. Склярчук Стефан Михайлович	1909	27.04.1941	3894	с. Торське (З)
600. Склярчук Іван Харитонович	1895	27.04.1941	3894	с. Торське (З)
601. Склярчук Степан Гаврилович	1901	27.04.1941	3894	с. Торське (З)
602. Скрипник Дмитро Іванович	1905	29.04.1941	5858	с. Поділля (З)
603. Скрипник Петро Петрович	1906	13.03.1941	5780	с. Соколів (Буч.)
604. Слобода Іван Михайлович	1919	17.02.1941	5606	

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

605. Слободян Богдан Васильович	1921	26.04.1941		с. Кошилівці (Г)
606. Слободян Гнат Іванович	1897	16.04.1941	5856	с. Бурдяківці (Б)
607. Слободян Григорій Федорович	1914	25.04.1941	29486	с. Возилів (Буч.)
608. Слота Антон Семенович	1901	24.06.1941		с. Шманьківчики (Ч)
609. Смучек Михайло Ілліч	1908	27.06.1941		
610. Сніжок Микола Петрович	1914	25.06.1941		с. Пробіжна (Ч)
611. Соломон Іван Степанович	1912	3.06.1941		с. Сапогів (Б)
612. Соломон Стефан Авксентійович	1914	28.04.1941	5523	с. Сапогів (Б)
613. Солтис Володимир Михайлович	1912	24.06.1941		с. Улашківці (Ч)
614. Сороківський Євген Іванович	1913	6.02.1941	8363	с. Товстенке (Ч)
615. Соротюк Йосиф Гилярович	1913			смт Монастириськ
616. Сороцький Іван Петрович	1896	4.02.1941	9958	с. В. Чорнокінецька (Ч)
617. Сосак Володимир Карлович	1915	26.01.1941	274439	
618. Сось Стефан Іванович	1893	27.04.1941	29439	м. Чортків
619. Спасюк Стефан Стефанович	1920	30.04.1941	5824	
620. Стадник Тимко Петрович	1914	25.06.1941		с. Поділля (З)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

621. Стаєцький Іван Якович	1906	17.04.1941.	25292	с. Возилів (Буч.)
622. Старак Володимир Іванович	1911	20.02.1941	5705	м. Чортків
623. Старенький Дмитро Володимирович	1914	30.12.1940	25544	
624. Старик Іван Миколайович	1901	19.03.1941	5834	с. Білобожниця (Ч)
625. Старицький Костянтин Григорович	1907	1.05.1941	5617	смт С.-Подільська (Б)
626. Старощук Василь Гнатович	1914	22.04.1941		с. Синьків (З)
627. Стасюк Дмитро Михайлович	1901	25.06.1941		с. Торське (З)
628. Стасюк Михайло Михайлович	1899	27.04.1941	3894	с. Торське (З)
629. Стахов Євстахій Пилипович	1913	3.02.1941	6595	
630. Сташків Віцентій Гнатович	1900	25.06.1941	2395	
631. Стельмашук Мар'ян Михайлович	1915	8.02.1941	25544	с. Оришківці (Г)
632. Стенишин Василь Іванович	1914	23.02.1941	26292	
633. Степрук Михайло Миколайович	1921	12.05.1941		
634. Стефанський Леон Іванович	1907	22.03.1941	2988	
635. Стибан Стефан Антонович	1915	21.06.1941	29673	
636. Стойка Микола Олексійович	1896	24.02.1941	22853	

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

637. Стойковський Степан Михайлович	1922	23.04.1941	25547	
638. Сторощук Степан Іванович	1921	12.05.1941	25989	с. Вікно (Г)
639. Стратійчук Дмитро Васильович	1912	26.06.1941	25914	с. Пилипче (Б)
640. Стратійчук Роман Михайлович	1914	23.04.1941	26231	с. Пилипче (Б)
641. Танковид Йосиф Васильович	1912	29.05.1941	25587	с. Глибочок (Б)
642. Танчик Стефан Федорович	1912	28.04.1941	8259	с. Більче-Золоте (Б)
643. Телепко Іван Данилович	1897	26.06.1941		м. Чортків
644. Терпиляк Петро Антонович	1904	15.03.1941	25473	
645. Тертюк Петро Пилипович	1920	3.04.1941	5780	с. Порохова (Буч.)
646. Теслюк Осип Олексійович	1916	23.06.1941		с. Нова Ягільниця (Ч)
647. Тильний Павло Іванович	1900	12.05.1941	31655	
648. Тимків Станіслав Михайлович	1922	8.04.1941	275929	с. Порохова (Буч.)
649. Тимчук Микола Костянтинович	1909	11.02.1941	8259	
650. Тимчук Павло Петрович	1904	16.02.1941	28865	
651. Титор Данило Іванович	1902	25.05.1941	32832	м. Копичинці (Г)
652. Тихий Мар'ян Павлович	1920	22.06.1941		м. Копичинці (Г)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

653. Ткачик Дмитро Олексійович	1912	25.04.1941	267544	
654. Ткачук Іван Степанович	1910	26.04.1941	3894	м. Заліщики
655. Ткачук Михайло Іванович	1921	5.05.1941	29491	с. Костільники (Буч.)
656. Тракало Йосиф Романович	1914	24.04.1941	5858	сmt Товсте (З)
657. Трач Василь Якович	1890	25.06.1941		
658. Трачик Стефан Акимович	1909	29.05.1941	5858	с. Лисівці (З)
659. Третьак Володимир Якович	1919	14.01.1941	9451	с. Біла (Ч)
660. Туз Климентій Ілліч	1913	25.06.1941		
661. Турула Петро Євгенович	1907	22.06.1941		м. Тереховля
662. Тягнибок Іван Петрович	1894	25.06.1941	31785	
663. Угринь Антон Дмитрович	1913	14.01.1941	8363	с. Сокиринці (Г)
664. Улашин Михайло Іванович	1916	7.02.1941	82559	с. Більче-Золоте (Б)
665. Улашин Михайло Кузьмич	1912	26.02.1941	8252	с. Більче-Золоте (Б)
666. Улашин Яків Іванович	1918	7.02.1941	8259	с. Більче-Золоте (Б)
667. Фаєр Володимир Миколайович	1912	27.06.1941		
668. Фалчук Василь Степанович	1923	23.04.1941	255547	

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

669. Фарина Ілько Петрович	1913	22.02.1941		с. Стрілківці (Б)
670. Федішин Микола Дмитрович	1899	28.03.1941	25587	с. Глибочок (Б)
671. Федоришин Григорій Юрійович	1902	20.02.1941	8259	с. Горошова (Б)
672. Федоришин Данило Йосипович	1916	17.02.1941	26172	с. Мишківці (Г)
673. Федоришин Казимир Миколайович	1911	25.06.1941		
674. Федорів Василь Іванович	1919	27.04.1941		с. Стінка (Буч.)
675. Федорів Михайло Степанович	1916	1.06.1941	29423	с. Стінка (Буч.)
676. Федощук Онуфрій Андрійович	1922	10.04.1941	6180	м. Бучач
677. Фецак Арсеній Степанович	1914	26.06.1941	28769	
678. Фількевич Микола Миколайович	1920	29.04.1941	95302	с. Скородинці (Ч)
679. Фірман Микола Семенович	1910	17.02.1941	29434	с. Гадинківці
680. Фляша Йосиф Миколайович	1914	27.06.1941		с. Трибухівці (Г)
681. Фогуль Іван Семенович	1913	30.04.1941	089977	с. Зубрець (Буч.)
682. Фундитус Іван Леонович	1912	25.06.1941	2241	с. Пробіжна (Ч)
683. Футро Микола Васильович	1907	22.06.1941		с. Скородинці (Ч)
684. Хаба Іван Петрович	1913	10.02.1941	9958	с. В. Чорнокінці (Ч)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

685. Харевиц Василь Іванович	1912	24.05.1941	29478	с. Озеряни (Буч.)
686. Харовський Дмитро Антонович	1910	25.04.1941	25530	с. Кулаківці (З)
687. Холоднюк Пилип Томкович	1881	27.06.1941		с. Шидлівці (Г)
688. Хоростківський Михайло Степанович	1912	2.02.1941	25544	с. Сухостав (Г)
689. Хрестиян Йосиф Михайлович	1910	14.03.1941	29434	с. Целіїв (Г)
690. Худик Степан Петрович	1899	24.06.1941	31089	с. Сороки (Буч.)
691. Царук Микола Йосипович	1922	22.02.1941	62281	с. Цигани (Б)
692. Цевлінська Янина Йосипівна	1912	25.04.1941		
693. Цень Михайло Федорович	1914	24.04.1941	5858	сmt Товсте (З)
694. Цецюра Корнель Павлович	1912	26.03.1941	3768	
695. Цимбалюк Михайло Іванович	1923	22.02.1941		с. Сков'ятин (Б)
696. Цуркан Степан Васильович	1921	28.04.1941	4166	
697. Цутульський Степан Васильович	1921	25.04.1941	5849	с. Босири (Ч)
698. Чайко Іван Якович	1890	22.06.1941		с. Скородинці (Ч)
699. Чайковський Владислав Якубович	1899	26.06.1941		
700. Чаплінський Федір Іванович	1904	25.06.1941	9600	с. Пробіжна (Ч)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

701. Чвалюк Григорій Степанович	1910	28.06.1941		с. Постолівка (Г)
702. Чепіль Михайло Андрійович	1920	22.06.1941	5437	
703. Чепурда Михайло Андрійович	1908	22.02.1941	25290	с. Бичківці (Ч)
704. Черемхора Михайло Іванович	1921	11.06.1941	25989	с. Дунів (З)
705. Черлінка Петро Григорович	1913	24.06.1941		м. Заліщики
706. Чернега Мирослав Васильович	1922	28.03.1941	4166	с. Мушкатівка (Б)
707. Чимчак Михайло Іванович	1910	25.02.1941		с. Сороки (Буч.)
708. Чопик Пилип Кіндратович	1908	24.06.1941		с. Нирків (З)
709. Чорний Микола Дмитрович	1913	16.02.1941	29434	с. Мишківці (Г)
710. Чорний Петро Дмитрович	1917	22.02.1941		
711. Чорнобай Дмитро Данилович	1919	5.04.1941	25292	
712. Чуб Яків Петрович	1913	7.02.1941	6595	с. Васильківці (Г)
713. Чуба Яків Петрович	1913	7.03.1941	6595	с. Васильківці (Г)
714. Чупурук Онуфрій Андрійович	1914	22.02.1941		с. Бичківці (Ч)
715. Чучук Василь Антонович	1902	22.12.1940	5696	
716. Чучук Володимир Михайлович	1922	23.04.1941	25547	

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

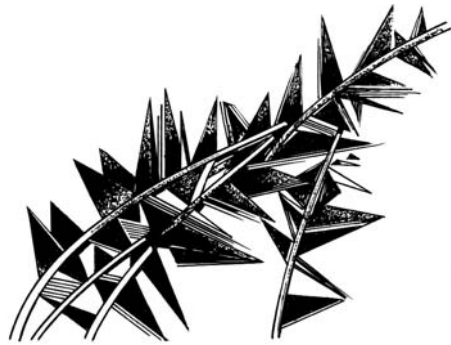
717. Шалаута Ярослав Ілліч	1904	16.06.1941		м. Борщів
718. Шаргань Павло Михайлович	1922	17.03.1941	26182	с. Сидорів (Г)
719. Шарко Іван Григорович	1921	2.02.1941	29434	с. Целіїв (Г)
720. Шафранюк Олексій Андрійович	1910	16.06.1941	16784	с. Худіївці (Б)
721. Шахнович Володимир Кирилович	1913	2.02.1941	25544	сmt Гусятин
722. Шевцов Григорій Іванович	1920	29.04.1941	25302	с. Скородинці (Ч)
723. Шевчук Гнат Теодорович	1921	17.03.1941	26182	
724. Шевчук Микола Михайлович	1921	8.03.1941	5780	с. Ліщинці (Буч.)
725. Шевчук Михайло Андрійович	1920	17.03.1941	26182	с. Шидлівці (Г), врятув.
726. Шевчук Михайло Петрович	1910	24.06.1941		с. Скоморохи (Буч.)
727. Шевчук Михайло Стефанович	1921	14.03.1941	26182	с. Шидлівці (Г)
728. Шевчук Нестор Олександрович	1923	21.01.1941	7048	с. Шульганівка (Ч)
729. Шевчук Павло Антонович	1902	24.06.1941	62256	с. Улашківці (Ч)
730. Шендарук Степан Онуфрійович	1913	28.06.1941	273608	с. Кудринці (Б)
731. Шиленко Василь Михайлович	1922	28.04.1941	255707	
732. Шимків Степан Григорович	1904	25.06.1941		с. Пробіжна (Ч)

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

733. Шкабар Михайло Андрійович	1883	25.06.1941		
734. Шкробут Павло Іванович	1899	25.06.1941		
735. Шкугра Михайло Павлович	1916	6.05.1941	12964	
736. Шманько Петро Іванович	1923	31.04.1941	26015	с. Стрілківці (Б)
737. Шмата Богдан Петрович	1918	31.01.1941	25879	с. Кривеньке (Ч)
738. Шмиголь Антон Павлович	1913	26.02.1941	32817	с. В. Чорнокінці (Ч)
739. Шовдра Василь Миколайович	1912	24.02.1941		с. Целіїв (Г)
740. Штимпований Василь Григорович	1919	25.04.1941	25518	
741. Шугин Стефан Михайлович	1913	8.03.1941	5484	
742. Шургот Адам Йосифович	1912	24.04.1941	8363	
743. Шутурма Павло Петрович	1906	24.04.1941		сmt Товсте (З)
744. Южда Григорій Іванович	1924	23.06.1941		м. Чортків
745. Юзва Софія Лук'янівна	1918	25.06.1941		с. Кошилівці (З)
746. Юрійчук Володимир Антонович	1911	24.06.1941	10771	м. Заліщики
747. Юркевич Євген Микитович	1920	25.06.1941		с. Городниця (Г)
748. Юрчинський Георгій Остапович	1910	19.02.1941	29475	м. Чортків

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

749. Яворський Антон Пилипович	1910	17.08.1940	25912	с. Швайківці (Ч)
750. Яковишин Микола Микитович	1914	18.04.1941		
751. Яковлюк Василь Федорович	1909	24.06.1941		
752. Янковська Марія Юріївна	1919	2.04.1941	25292	с. Космирин (Буч.)
753. Яремій Михайло Федорович	1912	24.04.1941	6266	с. Горошова (Б)
754. Яремій Пантелей Дмитрович	1915	22.04.1941	6266	с. Горошова (Б)

**ХРОНІКА АРЕШТІВ ЖЕРТВ
Уманського розстрілу 1941 р.**

№ п/п	Число місяця	Арештовано						
		січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	разом
1	1		2	1		1	1	5
2	2	1	13		4	3	2	23
3	3	2	6	1	1		3	13
4	4		1	1	4	2	2	10
5	5	1	3	3	1	3	4	15
6	6	1	6		1	2	1	11
7	7		3	2	7	2	3	17
8	8	3	10	10	4		2	29
9	9	2	1		3			6
10	10	1	6	1	4	2	1	15
11	11	1	4	1	5		1	12
12	12		3	1	1	6	2	13
13	13	1		5		4		10
14	14	3	5	7	3	1		19
15	15	1	1	1	1	6	2	12
16	16	11	9	1	3		5	29
17	17		3	8	2	1	1	15
18	18	1	1	2	6	4		14
19	19		2	4		2		8
20	20	1	10	6				17
21	21	3	1	2	4	2	1	13
22	22		20	1	4		12	37
23	23	1	3	1	11	4	14	34
24	24		9		12	4	49	74

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

25	25	2	8	4	15	2	66	97
26	26	1	4	7	5	4	20	41
27	27		5		14	5	19	43
28	28	3	16	6	7	3	15	50
29	29	6	1	4	8	4	6	29
30	30	3		3	5	4	3	18
31	31	7			1	13		21
Разом		56	156	83	136	84	235	750

**Аналіз вікової категорії людей,
розстріляних в Умані 1941 р.**

Рік народження	Кількість розстріляних	Прожито ними років
1871	1	70
1879	1	62
1881	2	60
1882	2	59
1883	1	58
1884	1	57
1885	4	56
1886	1	55
1887	1	54
1888	2	53
1889	1	52
1890	5	51
1891	3	50
1892	1	49
1893	5	48
1894	3	47
1895	5	46
1896	10	45

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

1897	5	44
1898	7	43
1899	10	42
1900	14	41
1901	19	40
1902	19	39
1903	18	38
1904	13	37
1905	9	36
1906	19	35
1907	20	34
1908	19	33
1909	27	32
1910	44	31
1911	42	30
1912	51	29
1913	44	28
1914	56	27
1915	24	26
1916	31	25
1917	13	24
1918	18	23
1919	26	22
1920	37	21
1921	58	20
1922	39	19
1923	19	18
1924	4	17

З ТЮРМИ ЧОРТКОВА ПІСНЯ ЛИНЕ

*Моя ти земле, Україно,
Нещасна матінко моя,
За тебе мучуся в камівні,
Тобі віддам своє життя.
Рахую дні, рахую ночі,
Молюся Богу за свій край,
О Боже, змилуйся над нами,
Хоч трошки волі для нас дай.
Кати прийшли на наші села,
Забрали наш найкращий цвіт,
З тюрми Чорткова пісня лине,
Нехай же знає про нас світ.
Прощайте, мато, рідні сестри.
Прощай, село, кати вже йдуть...
Так мало я зробив для України
Вночі на розстріл поведуть.
Слова останні посиляю
Вам із чортківської тюрми:
Я вірю, що воскресне Україна,
Згадайте тих, котрі за неї полягли.*

Слова народні

**ПОМ'ЯНИК
УКРАЇНЦІВ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ,
РОЗСТРІЛЯНИХ В УМАНІ
20-21 липня 1941 р.**

Борщівський район

Бабинці:

Бучка Юрій Пилипович

(1902 р.н., арештований (далі ар.) 28.06.1941 р.);

Маркевич Степан Йосипович

(1905 р.н., ар. 23.04.1941, слідча справа (далі с.) №26231).

Більче-Золоте:

Гоцко Іван Васильович

(1911 р.н., ар. 5.03.1941 р. с. №2458);

Данильчук Гнат Васильович

(1913 р.н., ар. 26.02.1941 р., с. №8259);

Клочко Михайло Кіндратович

(1903 р.н., ар. 5.03.1941 р., с. №2280);

Косар Стефан Михайлович

(1914 р.н., ар. 28.02.1941, с. 8258);

Костів Яків Матвійович
(1898 р.н., ар. 28.02.1941, с. №2279);
Масик Іван Микитович
(1905 р.н., ар. 26.02.1941, с. №8259);
Николин-Хіць Марія Іванівна
(1901 р.н., ар. 23.03.1941, с. №5998);
Перун Михайло Васильович
(1912 р.н., ар. 27.02.1941, с. №8259);
Танчик Стефан Федорович
(1912 р.н., ар. 28.04.1941, с. №8259);
Улашин Михайло Іванович
(1916 р.н., ар. 7.02.1941, с. №82559);
Улашин Михайло Кузьмич
(1912 р.н., ар. 26.02.1941, с. №5282);
Улашин Яків Іванович
(1918 р.н., ар. 7.02.1941, с. №.8259).

Боришківці:

Ангелюк Семен Петрович
(1911 р.н., ар. 31.05.1941 р., с. №29075);
Гапчук Іван Васильович
(1912 р.н., ар. 25.06.1941. с. №30021);
Ісаюк Іван Янович
(1913 р.н., ар. 15.02.1941, с. №6270);
Іванюк Петро Дмитрович
(1915 р.н., ар. 23.04.1941, с. №2623);
Кордоновий Василь Іванович
(1900 р.н. .ар. 23.06.1941, с. №9833).

Борщів:

Баглей Іван Матвійович
(1890 р.н., ар. 25.02.1941 р., с. №3701);
Дроздовський Петро Іванович
(1912 р.н., ар. 25.02.1941, с. №8259);
Зелінська Софія Сидорівна
(1923 р.н., ар. 28.04.1941, с. №12946);
Зелінський Володимир Дмитрович
(1911 р.н., ар. 12.06.1941, с. №58882);
Кілімар Володимир Михайлович
(1921 р.н., ар. 27.05.1941, с. №3701);
Лисий Антон Йосипович
(1914 р.н., ар. 27.05.1941, с. №3701);
Шалаута Ярослав Ілліч
(1904 р.н., ар. 16.06.1941);
Саган Ганна Степанівна
(1922 р.н., ар. 22.02.1941).

Бурдяківці:

Гуляк Андрій Васильович
(1902 р.н., ар. 18.04.1941, с. №5856);
Слободян Гнат Іванович
(1897 р.н., ар. 16.04.1941, с. №5856).

Вільхівці:

Петрович Петро Ісакович
(1912 р.н., ар. 31.05.1941, с. №30052).

Гермаківка:

Зуляк Роман Романович

(1920 р.н., ар. 14.04.1941, с. №26231);

Лядобрук Юрій Васильович

(1909 р.н., ар. 31.05.1941, с. №29807);

Мицько Яків Іванович

(1890 р.н., ар. 28.05.1941, с. №30034).

Глибочок:

Кавка Володимир Кирилович

(1902 р.н., ар. 28.03.1941, с. №25587);

Микитюк Яків Софронів

(1916 р.н., ар. 25.04.1941);

Ременда Антон Михайлович

(1921 р.н., р.12.03.1941, с. №25587);

Танковид Йосиф Васильович

(1912 р.н., ар. 29.05.1941, с. №25587);

Федишин Микола Дмитрович

(1899 р.н., ар. 28.03.1941, с. №25587).

Горошова:

Данилейко Григорій Іванович

(1921 р.н., ар. 29.04.1941);

Дарчук Григорій Андрійович

(1920 р.н., ар. 29.04.1941);

Дарчук Яків Павлович

(1922 р.н., ар. 29.04.1941);

Дарчук Федір Петрович
(1903 р.н., ар. 29.04.1941);
Дарчук Василь Дмитрович
(1915 р.н., ар. 29.04.1941);
Дарчук Михайло Васильович
(1918 р.н., ар. 29.04.1941);
Гаврилюк Володимир Федорович
(1920 р.н., ар. 29.04.1941);
Гаврилюк Іван Федорович
(1906 р.н., ар. 29.04.1941);
Гуска Петро Васильович
(1908 р.н., ар. 29.04.1941);
Косован Іван Андрійович
(1911 р.н., ар. 29.04.1941);
Косован Богдан Михайлович
(1912 р.н., ар. 29.04.1941);
Косован Володимир Петрович
(1920 р.н., ар. 29.04.1941);
Ктитор Олекса Петрович
(1913 р.н., ар. 29.04.1941);
Лопатнюк Іван Ілліч
(1920 р.н., ар. 29.04.1941);
Лопатнюк Михайло Семенович
(1914 р.н., ар. 29.04.1941);
Незнайомий Назарій Федорович
(1898 р.н., ар. 29.04.1941);
Никорчук Андрій Дмитрович
(1913 р.н., ар. 29.04.1941);

Никорчук Іван Васильович

(1920 р.н., ар. 29.04.1941);

Прокопів Григорій Васильович

(1898 р.н., ар. 29.04.1941);

Петращук Василь Олексійович

(1913 р.н., ар. 29.04.1941);

Петращук Василь Антонович

(1900 р.н., ар. 29.04.1941);

Соколовський Пантелей Дмитрович

(1904 р.н., ар. 29.04.1941);

Федоришин Григорій Юрійович

(1902 р.н., ар. 20.02.1941);

Юсипів Дмитро Григорович

(1906 р.н., ар. 29.04.1941);

Юсипів Іван Григорович

(1915 р.н., ар. 29.04.1941);

Яківчук Андрій Іванович

(1907 р.н., ар. 29.04.1941);

Яківчук Петро Федорович

(1922 р.н., ар. 29.04.1941);

Яремій Іван Пантелейович

(1913 р.н., ар. 29.04.1941);

Яремій Михайло Федорович

(1912 р.н., ар. 24.04.1941);

Яремій Пантелеймон Дмитрович

(1915 р.н., ар. 22.02.1941);

Яремій Василь Михайлович

(1920 р.н., ар. 29.04.1941).

Гуштин:

Гуменчук Ярослав Дем'янович
(1922 р.н., ар. 21.04.1941, с. №4166);
Семанюк Юліан Іванович
(1911 р.н., ар. 27.06.1941).

Залуччя:

Забійборода Іван Дмитрович
(1914 р.н., ар. 18.04.1941, с. №26231).

Іванків:

Паламар Василь Іванович
(1897 р.н., ар. 25.06.1941).

Іване-Пусте:

Бугера Степан Петрович
(1910 р.н., ар. 22.04.1941 р., с. №25989);
Никифорчин Павло Іванович
(1894 р.н., ар. 25.06.1941);
Паскарик Стефан Павлович
(1914 р.н., ар. 28.05.1941, с. №25876);
Паскарик Петро Акимович
(1902 р.н., ар. 25.06.1941).

Королівка:

Ковпак Тарас Іванович
(1923 р.н., ар. 21.02.1941);

Петрашук Володимир Михайлович

(1900 р.н., ар. 24.04.1941, с. №5852);

Рутицький Марк Йосифович

(1923 р.н., ар. 22.02.1941).

Кудринці:

Шендарук Степан Онуфрійович

(1913 р.н., ар. 28.06.1941, с. №273608).

Ланівці:

Жарий Тарас Дмитрович

(1913 р.н., ар. 16.01.1941, с. №29472);

Задорожний Михайло Петрович

(1922 р.н., ар. 20.02.1941);

Святий Михайло Ілліч

(1921 р.н., ар. 28.03.1941, с. №4166).

Латківці:

Буртак Петро Йосифович

(1895 р.н., ар. 28.06.1941, с. №29748).

Мельниця-Подільська:

Голик Іван Васильович

(1922 р.н., ар. 22.02.1941, с. №8369);

Грегоращук Петро Михайлович

(1923 р.н., ар. 22.02.1941);

Кузимків Василь Дмитрович

(1912 р.н., ар. 23.05.1941, с. №26231);

Николук Всиль Іванович

(1910 р.н., 31.05.1941);

Підвисоцький Василь Олексійович

(1909 р.н., ар. 24.02.1941, с. №5423);

Підгірняк Василь Іванович

(1913 р.н., ар. 24.02.1941, с. №5423);

Підвисоцький Михайло Васильович

(1911 р.н., ар. 17.03.1941, с. №5780).

Мушкатівка:

Держак Микола Миколайович

(1918 р.н., ар. 27.05.1941, с. №3701);

Деркач Василь Григорович

(1917 р.н., ар. 30.03.1941, с. №25292);

Дудка Іван Гнатович

(1911 р.н., ар. 16.01.1941, с. №9816);

Чернега Мирослав Васильович

(1922 р.н., ар. 28.03.1941, с. №4166).

Олексинці:

Бойко Василь Іванович

(1893 р.н., ар. 25.06.1941).

Бурейко Михайло Никифорович

(1910 р.н., ар. 22.02.1941, с. №29747);

Панівці:

Безубчак Зиновій Костянтинович

(1907 р.н., ар. 28.06.1941, с. №1035).

Пилипче:

Гаджос Дмитро Михайлович
(1916 р.н., ар. 23.04.1941, с. №26231);

Стратійчук Дмитро Васильович
(1912 р.н., ар. 26.06.1941, с. №25914);

Стратійчук Роман Михайлович
(1914 р.н., ар. 23.04.1941, с. №26231).

Пищатинці:

Виспінський Дмитро Григорович
(1908 р.н., ар. 11.02.1941, с. №8362).

Сапогів:

Соломон Іван Степанович
(1912 р.н., ар. 3.06.1941);
Соломон Стефан Авксентійович
(1914 р.н., ар. 28.04.1941, с. №5523).

Скала-Подільська:

Байлюк Єронім Васильович
(1920 р.н., ар. 31.05.1941, с. №10863);

Волошин Ярослав Федорович
(1910 р.н., ар. 2.06.1941, с. №12079);

Гродський Богдан Франкович
(1910 р.н., ар. 30.01.1941, с. №5617);

Калапац Олександр Іванович
(1917 р.н., ар. 31.05.1941, с. №5617);

Старицький Костянтин Григорович
(1907 р.н., ар. 1.05.1941, с. №5617).

Сков'ятин:

Цимбалюк Михайло Іванович
(1923 р.н., ар. 22.02.1941).

Стрілківці:

Галяс Іван Дмитрович
(1921 р.н.);

Костецький Петро Іванович
(1909 р.н., ар. 22.02.1941, с. №6726);

Костецький Микола Дмитрович
(1912 р.н., ар. 9.01.1941, с. №25975);

Матлак Іван Іванович
(1914 р.н., ар. 18.02.1941, с. №939);

Олійник Іван Прокопович
(1913 р.н., ар. 22.02.1941, с. №25290);

Семирозум Іван Купріянович
(1913 р.н., ар. 16.06.1941);

Скоропад Петро
(1922 р.н.)

Фарина Ілля Петрович
(1913 р.н., ар. 22.02.1941);

Шманько Петро Іванович
(1923 р.н., ар. 31.01.1941);

Юзьвак Іван
(ар. 1941).

Трубчин:

Марчак Олексій Павлович
(1896 р.н., ар. 31.05.1941, с. №29827).

Турильче:

Гуменюк Олексій Іванович
(1914 р.н., ар. 25.06.1941).

Устя Єпископське:

Ільницький Яків Васильович
(1919 р.н., ар. 26.04.1941, с. №5947);

Ільницький Ілля Васильович
(1911 р.н., ар. 23.02.1941 в ЧА
і припроваджений до Чорткова).

Худиківці:

Покуславський Михайло Миколайович
(1912 р.н., ар. 23.06.1941, с. №30050);

Покуславський Микола Миколайович
(1915 р.н., ар. 24.06.1941, с. №30050);

Шафранюк Олексій Андрійович
(1910 р.н., ар. 16.06.1941, с. №16784).

Цигани:

Царук Микола Йосипович
(1922 р.н., ар. 22.02.1941, с. №62281).

Бучацький район

Бучач:

Баранюк Стефан Васильович

(1923 р.н., ар. 10.04.1941),

Береза Михайло Іванович

(1871 р., ар. 26.06.1941),

Боцюрко Володимир Григорович

(1896 р.н., ар. 24.06.1941),

Григорович Омелян Романович

(1898 р.н., ар. 27.06.1941);

Кізюк Онуфрій Михайлович

(1907 р.н., ар. 27.01.1941, с. №6196),

Кізюк Софія Володимирівна

(1902 р.н., чл. ОУН, пс. "Ластівка", ар. 27.01.1941,
с. №6196);

Кізюк Богдан Миколайович

(1922 р.н., ар. 1.02.1941, с. №6196);

Кізюк Степан Семенович

(1910 р.н., ар. 29.01.1941, с. №6196);

Кіндибалюк Мирослав Дмитрович

(1920 р.н., ар. 10.04.1941, с. №6180);

Луців Роман Степанович

(1922 р.н., ар. 2.02.1941, с. №6196);

Луців Дмитро Іванович

(1919 р.н., ар. 2.02.1941, с. №6196);

Федощук Онуфрій Андрійович

(1922 р.н., ар. 10.04.1941, с. №6180).

Бариш:

Дудар Михайло Панасович

(1911 р.н., ар. 8.02.1941, с. №5691);

Меуш Йосип Пилипович

(1905 р.н., ар. 10.11.1940, с. №29430).

Возилів:

Джердж Іван Матвійович

(1920 р.н., ар. 7.04.1941, с. №25292);

Джердж Федір Іванович

(1909 р.н., ар. 25.03.1941, с. №25292);

Олексюк Павло Іванович

(1919 р.н., ар. 21.03.1941, с. №25292);

Петрів Іван Дем'янович

(1907 р.н., ар. 25.05.1941, с. №5053);

Роговик Микола Михайлович

(1922 р.н., ар. 26.05.1941, с. №5699);

Стаєцький Іван Якович

(1906 р.н., ар. 17.04.1941, с. №25292).

Доброполе:

Крушельницький Андрій Іванович

(1898 р.н., ар. 26.06.1941).

Жизномир:

Кобзар Іванна Юріївна

(1914 р.н., зв'язкова ОУН, ар. 11.02.1941, с. №6196);

Мельник Микола Іванович
(1902 р.н., ар. 26.06.1941, с. №089648);
Мельник Дмитро Павлович
(1900 р.н., ар. 26.06.1941, с. №12225);
Пиндюра Григорій Іванович
(1909 р.н., ар. 24.06.1941).

Заривинці:

Гева Богдан Миколайович
(1918 р.н., ар. 4.04.1941, с. №5690);
Козар Михайло Гнатович
(1921 р.н., ар. 12.05.1941, с. №29473).

Звенигород:

Романів Дмитро Максимович
(1910 р.н., ар. 12.04.1941);
Романів Тимофій Максимович
(1920 р.н., ар. 25.03.1941, с. №5786).

Зелена:

Моцик Іван Степанович
(1919 р.н., ар. 29.04.1941, с. №8946);
Огида Йосип Іванович
(1919 р.н., 11.04.1941, с. №6180);
Савка Захарій Йосипович
(1916 р.н., ар. 29.04.1941, с. №8946).

Золотий Потік:

Кузевич Василь Іванович

(1910 р.н., ар. 29.03.1941, с. №5780);

Крамарчук Дмитро Кирилович

(1911 р.н., ар. 29.03.1941, с. №5780);

Надвірнюк Григорій Михайлович

(1910 р.н., ар. 6.04.1941, с. №26147);

Парашук Іван Йосипович

(1903 р.н., ар. 7.04.1941, с. №5780);

Петрущак Григорій Миколайович

(1915 р.н., ар. 29.03.1941, с. №5780);

Петрущак Михайло Данилович

(1912 р.н., ар. 29.03.1941, с. №5780).

Зубрець:

Пивоварчук Іван Остапович

(1909 р.н., ар. 30.04.1941, с. №29487);

Фогуль Іван Семенович

(1913 р.н., ар. 30.04.1941, с. №089977).

Кійданів:

Сисак Ярослав Васильович

(1913 р.н., ар. 17.03.1941, с. №9620).

Курдибанівка:

Белінський Нестор Антонович

(1919 р.н., ар. 24.11.1940, с. №27450).

Космирин:

Деркач Василь Григорович
(1917 р.н., ар. 30.03.1941, с. №25293);

Євчук Федір Оліянович
(1902 р.н., ар. 15.06.1941, с. №25798);

Янковська Марія Юріївна
(1919 р.н., ар. 2.04.1941, с. №25292).

Костільники:

Рожелюк Петро Миколайович
(1921 р.н., ар. 13.05.1941, с. №29489);

Ткачук Михайло Іванович
(1921 р.н., ар. 5.05.1941, с. №29491).

Ліщинці:

Лехкун Танасій Михайлович
(1915 р.н., ар. 30.04.1941, с. №29490);

Шевчук Микола Михайлович
(1921 р.н., ар. 8.03.1941, с. №5780).

Миколаївка:

Дем'янчук Іван Павлович
(1898 р.н., ар. 7.05.1941, с. №5863);

Пирог Василь Петрович
(1919 р.н., ар. 28.06.1941).

Новосілка:

Данчук Іван Якимович
(1913 р.н., ар. 10.02.1941, с. №29474).

Озеряни:

Васильків Арсеній Йосифович
(1908 р.н., ар. 28.02.1941, с. №29477);
Харевич Василь Іванович
(1912 р.н., ар. 24.05.1941, с. №29478).

Пероволока:

Дзьоба Василь Федорович
(1908 р.н., ар. 24.06.1941);
Далевський Дмитро Іванович
(1918 р.н., ар. 12.12.1941, с. №30014).

Петриківці Нові:

Знак Ілля Григорович
(1910 р.н., пс. "Дуб", ар. 21.04.1941 р" с. №31664).

Передмістя:

Пастушак Героній Іванович
(1923 р.н., ар. 13.03.1941, с. №29093).

Порохова:

Меленюк Петро Костянтинівич
(1919 р.н., ар. 2.04.1941, с. №5780);

Матійців Йосип Григорович
(1916 р.н., ар. 12.06.1941, с. №25408);
Паньків Іван Микитович
(1908 р.н., ар. 28.03.1941, с. №5780);
Паньків Степан Микитович
(1914 р.н., ар. 4.04.1941, с. №5816);
Тертюк Петро Пилипович
(1920 р.н., ар. 3.04.1941, с. №5780);
Тимків Станіслав Михайлович
(1922 р.н., ар. 8.04.1941, с. №275929).

Ріпинці:

Москвин Михайло Семенович
(1910 р.н., ар. 28.06.1941);
Невестюк Василь Федорович
(1920 р.н., ар. 25.06.1941).

Сороки:

Витягловський Степан Миколайович
(1917 р.н., ар. 24.06.1941);
Дем'янюк Іван Васильович
(1921 р.н., ар. 25.01.1941, с. №10539);
Ключка Михайло Степанович
(1914 р.н., ар. 3.02.1941, с. №28959);
Лизуник Михайло Іванович
(1910 р.н., ар. 25.02.1941, с. №25977);
Листюк Микола Григорович
(1918 р.н., ар. 8.03.1941, с. №394175);

Свердлик Дмитро Петрович

(1910 р.н., ар. 25.02.1941);

Худик Степан Петрович

(1899 р.н., ар. 24.06.1941, с. №31089);

Чимчак Михайло Іванович

(1910 р.н., ар. 25.02.1941).

Сновидів:

Гуцул Іван Григорович

(1918 р.н., ар. 16.04.1941, с. №25292);

Лисик Григорій Степанович

(1903 р.н., ар. 27.04.1941, с. №29488).

Соколів:

Глухан Іван Григорович

(1921 р.н., ар. 16.04.1941 р. с. №5780);

Мінцюк Іван Йосипович

(1912 р.н., ар. 26.06.1941 р. с. №5847);

Мукан Юрій Іванович

(1916 р.н., ар. 18.03.1941, с. №5780);

Остафійчук Михайло Григорович

(1915 р.н., ар. 26.06.1941, с. №6847);

Сенів Володимир Іванович

(1916 р.н., ар. 27.04.1941);

Скрипник Петро Петрович

(1906 р.н., ар. 13.03.1941, с. №5780).

Стінка:

Михальчук Іван Павлович
(1914 р.н., ар. 17.04.1941, с. №25292);

Ненеч Адам Антонович
(1906 р.н., ар. 30.04.1941);

Ненеч Ольга Антонівна
(1918 р.н., 30.03.1941, с. №25292);

Федорів Михайло Степанович
(1916 р.н., ар. 1.06.1941, с. №29423);

Федорів Василь Іванович
(1919 р.н., ар. 27.04.1941).

Трибухівці:

Борис Михайло Пилипович
(1909 р.н., ар. 9.04.1941, с. №22867);

Подлецький Михайло Якович
(1904 р.н., ар. 9.04.1941, с. №29429).

Гусятинський район

Васильківці:

Білоус Петро Павлович

(1919 р.н., ар. 28.02.1941);

Гаврищак Яків Танасович

(1912 р.н., ар. 8.02.1941, с. №6595);

Гаврищак Василь Танасович

(1922 р.н., ар. 25.06.1941);

Кучмій Василь Прокопович

(1921 р.н., ар. 25.06.1941);

Машталір Василь Кирилович

(1920 р.н., 25.06.1941);

Нагорняк Михайло Миколайович

(1911 р.н., ар. 29.06.1941);

Рибак Іван Петрович

(1920 р.н., ар. 6.02.1941, с. №6595);

Чуб Яків Петрович

(1913 р.н., ар. 7.02.1941, с. №6595).

Вікно:

Сторощук Степан Іванович

(1921 р.н., ар. 12.05.1945, с. №25989).

Вільхівчик:

Клапушак Микола Михайлович

(1915 р.н., ар. 3.02.1941, с. №6595).

Гадинківці:

Дусан Василь Дмитрович

(1911 р.н., 27.06.1941);

Литвинюк Микола Петрович

(1914 р.н., ар. 30.01.1941, с. №25827);

Монастирський Павло Федорович

(1924 р.н., ар. 27.06.1941);

Погорецький Мирослав Стефанович

(1909 р.н., ар. 29.01.1941, с. №1017);

Фірман Микола Семенович

(1910 р.н., ар. 17.02.1941, с. №29434).

Городниця:

Антонів Петро Іванович

(1921 р.н., ар. 13.01.1941, с. №25564);

Будзь Іван Пантелеймонович

(1919 р.н., ар. 8.01.1941, с. №29434);

Юркевич Євген Микитович

(1920 р.н., ар. 25.06.1941).

Гусятин:

Будик Петро Павлович

(1907 р.н., ар. 27.06.1941);

Білоус Іван Іванович

(1905 р.н., ар. 3.02.1941);

Шахнович Володимир Кирилович
(1913 р.н., ар. 2.02.1941, с. №25544).

Копичинці:

Бевський Петро Теодорович
(1920 р.н., ар. 28.02.1941, врятувався);
Безкоровайний Антон Федорович
(1918 р.н., ар. 2.02.1941, с. №25544);
Безкоровайний Денис Теодорович
(1908 р.н., ар. 2.02.1941, с. №25544);
Дудка Петро Золотович
(1911 р.н., ар. 8.01.1941, с. №25904);
Іванків Дем'ян Михайлович
(1914 р.н., ар. 2.02.1941, с. №10904);
Тихий Мар'ян Павлович
(1920 р.н., ар. 22.06.1941);
Титор Данило Іванович
(1902 р.н., 25.05.1941, с. №32832).

Коцюбинці:

Бала Йосиф Петрович
(1907 р.н., с. №25544);
Глембицький Михайло Федорович
(1910 р.н., ар. 31.05.1941, с. №25886);
Душницький Йосип Антонович
(1921 р.н., ар. 30.12.1940, с. №25544).

Красне:

Лис Стефан Васильович
(1906 р.н., ар. 3.06.1941).

Крогульці:

Антонюк Андрій Андрійович
(1909 р.н., ар. 24.04.1941, с. №5617);
Мальський Микола Петрович
(1920 р.н., ар. 15.02.1941, с. №25544).

Мишківці:

Безкоровайний Федір Миколайович
(1901 р.н., ар. 3.12.1940, с. №25970);
Безкоровайний Іван Григорович
(1909 р.н., ар. 14.03.1941, с. №26172);
Мостовий Григорій Якович
(1898 р.н., ар. 16.02.1941, с. №26172);
Федоришин Данило Йосипович
(1916 р.н., ар. 17.02.1941, с. №26172);
Чорний Микола Дмитрович
(1913 р.н., ар. 16.02.1941, с. №29434).

Нижбірок:

Бойко Андрій Дем'янович
(1912 р.н., ар. 20.02.1941, с. №25880);

Бойко Іван Петрович
(1917 р.н., ар. 5.01.1941, с. №25544);
Іванків Богдан Михайлович
(1914 р.н., ар. 26.06.1941);
Іванчишин Микола Климів
(1921 р.н., ар. 13.03.1941);
Олійник Михайло Олексійович
(1906 р.н., ар. 5.06.1941).

Оришківці:

Лисишин Павло Петрович
(1916 р.н., ар. 5.02.1941, с. №25544);
Стельмашук Мар'ян Михайлович
(1915 р.н., ар. 8.02.1941, с. №25544).

Постолівка:

Друль Михайло Степанович
(1920 р.н., ар. 31.01.1941, с. №25493);
Лабай Стефан Олексійович
(1922 р.н., ар. 20.03.1941, с. №25493);
Петришин Дмитро Гнатович
(1900 р.н., ар. 24.06.1941);
Чвалюк Григорій Степанович
(1910 р.н., ар. 28.06.1941).

Сидорів:

Шаргань Павло Михайлович
(1922 р.н., ар. 17.03.1941, с. №26182).

Сокиринці:

Маслій Антон Іванович

(1912 р.н., ар. 26.02.1941, с. №8363);

Угринь Антон Дмитрович

(1913 р.н., ар. 14.01.1941, с. №8363).

Сорока:

Ботузький Йосиф Васильович

(1912 р.н., ар. 8.02.1941);

Гаврилюк Василь Павлович

(1916 р.н., ар. 28.01.1941, с. №25509);

Диць Матвій Трохимович

(1900 р.н., ар. 28.02.1941, с. №25509);

Диць Ілля Пилипович

(1900 р.н., ар. 28.02.1941, с. №25509);

Сорока Антон Михайлович

(1904 р.н., ар. 27.06.1941, с. №6274);

Музичка Микола Герасимович

(1908 р.н., ар. 28.02.1941, с. №25509);

Потурнак Михайло Олександрович

(1906 р.н., ар. 28.02.1941, с. №25509).

Старий Нижбірок:

Бельський Петро Іванович

(1908 р.н., ар. 16.02.1941, с. №29434).

Сухостав:

Хоростківський Михайло Степанович
(1912 р.н., ар. 2.02.1941, с. 25544).

Суходіл:

Гулевич Омелян Антонович
(1922 р.н., ар. 4.03.1941, с. №25493).

Трибухівці:

Гаврилюк Степан Данилович
(1914 р.н., ар. 28.06.1941, с. №7777);
Фляша Йосиф Миколайович
(1914 р.н., ар. 27.06.1941).

Увисла:

Ковальчук Ілля Йосипович
(1913 р.н., ар. 28.02.1941);
Ковальчук Павло Павлович
(1916 р.н., ар. 28.02.1941, с. №25509).

Федорівка:

Волянський Йосиф Михайлович
(1914 р.н., ар. 25.02.1941, с. №25884).

Хоростків:

Доскач Вільгельм Григорович
(1911 р.н., ар. 22.02.1941, с. №25509);

Доскоч Євстахій Григорович
(1908 р.н., ар. 24.06.1941);

Доскоч Іван Григорович
(1909 р.н., 24.06.1941);

Кормило Дмитро Іванович
(1916 р.н., ар. 28.02.1941, с. №25509);

Островський Дмитро Васильович
(1917 р.н., ар. 15.05.1941).

Целіїв:

Балібрух Іван Антонович
(1914 р.н., ар. 20.02.1941, с. №29434);

Гніт Семен Іванович
(1905 р.н., ар. 14.04.1941, с. №22878);

Свергун Василь Дмитрович
(1920 р.н., ар. 20.02.1941, с. №25964);

Хрестиян Йосиф Михайлович
(1910 р.н., ар. 14.03.1941, с. №29434);

Шовдра Василь Миколайович
(1912 р.н., ар. 24.02.1941);

Шарко Іван Григорович
(1921 р.н., ар. 2.02.1941, с. №29434).

Швайківці:

Іванців Дмитро Юрійович
(1904 р.н., ар. 1.02.1941, с. №9454).

Шидлівці:

Демків Михайло Антонович
(1922 р.н., ар. 7.03.1941, с. №26182, врятувався);
Дзиндра Микола Микитович
(1895 р.н., ар. 27.06.1941);
Холоднюк Пилип Томкович
(1881 р.н., ар. 27.06.1941);
Шевчук Михайло Андрійович
(1920 р.н., ар. 17.03.1941, с. №26182, врятувався).

Яблунів:

Задорожний Євстахій Петрович
(1901 р.н., ар. 12.02.1941, с. №25933);
Мельник Михайло Мартинович
(1911 р.н., ар. 28.02.1941, с. №25504).

Заліщицький район

Буряківка:

Мельник Микола Антонович
(1899 р.н., ар. 22.06.1941).

Вигода:

Дончик Василь Іванович
(1914 р.н., ар. 7.04.1941, с. №25989);
Краколович Микита Васильович
(1902 р.н., ар. 7.04.1941, с. №25989);
Лелик Дмитро Іванович
(1913 р.н., ар. 7.04.1941, с. №25989);
Прокопчук Андрій Романович
(1912 р.н., ар. 14.02.1941).

Винятинці:

Козак Іван Васильович
(1907 р.н., ар. 31.01.1941, с. №25585);
Лелик Іван Андрійович
(1907 р.н., ар. 14.02.1941, с. №26147);
Мартинюк Дмитро Васильович
(1919 р.н., ар. 11.04.1941, с. №25989);
Микитин Павло Іванович
(1901 р.н., ар. 4.05.1941, с. №7328).

Голігради:

Романюк Петро Танасович

(1920 р.н., ар. 24.06.1941);

Рогатинський Степан Іванович

(1919 р.н., ар. 25.04.1941, с. №26030).

Дунів:

Білик Василь Іванович

(1912 р.н., ар. 7.04.1941, с. №25989);

Бурденюк Андрій Тимофійович

(1906 р.н., ар. 12.05.1941 р.);

Черемхора Михайло Іванович

(1921 р.н., ар. 11.06.1941, с. №25989).

Заліщики:

Панас Мар'ян Федорович

(1885 р.н., ар. 24.06.1941);

Ткачук Іван Степанович

(1910 р.н., ар. 26.04.1941, с. №3894);

Черлінка Петро Григорович

(1913 р.н., ар. 24.06.1941);

Юрійчук Володимир Антонович

(1911 р.н., ар. 24.06.1941, с. №10771).

Зозулинці:

Бурденюк Василь Якович
(1920 р.н., ар. 25.04.1941, с. №1969);

Колодрібка:

Бзовий Василь Григорович
(1910 р.н., ар. 8.04.1941, с. №25989);
Веретюк Петро Стефанович
(1912 р.н., ар. 11.04.1941, с. №25989).

Кошилівці:

Слободян Богдан Васильович
(1921 р.н., ар. 26.04.1941);
Бик Кирило Максимович
(1908 р.н., ар. 24.06.1941);
Лесик Йосип Григорович
(1914 р.н., ар. 16.01.1941, с. №25804);
Маренюк Михайло Миколайович
(1923 р.н., ар. 26.06.1941);
Юзва Софія Лук'янівна
(1918 р.н., ар. 25.06.1941).

Кулаківці:

Харовський Дмитро Антонович
(1910 р.н., ар. 25.04.1941, с. №25530).

Лисівці:

Грабарович Михайло Федорович
(1910 р.н., ар. 19.05.1941, с. №5858);

Данилевич Петро Михайлович
(1909 р.н., ар. 19.05.1941, с. №5858);

Наконечний Стах Васильович
(1909 р.н., ар. 19.05.1941, с. №5858);

Пастух Іван Васильович
(1912 р.н., ар. 19.05.1941, с. №5858);

Сабчишин Микола Іванович
(1911 р.н., ар. 11.04.1941, с. №5858);

Трачик Стефан Акимович
(1909 р.н., ар. 29.05.1941, с. №5858).

Нирків:

Лесюк Матій Степанович
(1911 р.н., ар. 24.06.1941);

Чопик Пилип Кіндратович
(1908 р.н., ар. 24.06.1941).

Синьків:

Верига Дмитро Васильович
(1916 р.н., ар. 21.04.1941);

Запорожан Василь Миколайович
(1916 р.н., ар. 8.04.1941, с. №25989);

Курієць Іван Стефанович
(1885 р.н., ар. 4.04.1941, с. №25989);

Марущак Іван Семенович

(1915 р.н., ар. 26.06.1941);

Палій Іван Йосифович

(1882 р.н., ар. 22.04.1941, с. №25989);

Пупеза Іван Михайлович

(1910 р.н., ар. 8.04.1841, с. №284392);

Старощук Василь Гнатович

(1914 р.н., ар. 22.04.1941).

Слобідка:

Кучирка Василь Михайлович

(1914 р.н., ар. 14.01.1941, с. №25804).

Солоне:

Пшик Василь Васильович

(1914 р.н., ар. 15.04.1941, с. №5834).

Товсте:

Бадло Григорій Іванович

(1912 р.н., ар. 24.02.1941, с. №5858);

Боднар Василь Васильович

(1915 р.н., ар. 2.05.1941, с. №25552);

Боднар Василь Васильович

(1916 р.н., ар. 24.04.1941, с. 5858);

Боднар Дмитро Дмитрович

(1896 р.н., ар. 24.04.1941, с. №5858);

Бойко Семен Васильович

(1909 р.н., ар. 25.05.1941, с. №5858);

Городинський Дмитро Зигмундович

(1900 р.н., ар. 25.06.1941);

Ковальчук Юрій Іванович

(1888 р.н., ар. 27.06.1941);

Лучак Богдан Пантелеймонович

(1912 р.н., ар. 24.06.1941);

Тракало Йосиф Романович

(1914 р.н., ар. 24.04.1941, с. №5858);

Цень Михайло Федорович

(1914 р.н., ар. 24.04.1941, с. №5858);

Шутурма Павло Петрович

(1906 р.н., ар. 24.04.1941).

Торське:

Гевко Іван Максимович

(1914 р.н., ар. 26.03.1941, с. №5858);

Земледух Василь Романович

(1900 р.н., ар. 27.04.1941, с. №3894);

Стасюк Дмитро Михайлович

(1901 р.н., ар. 25.06.1941);

Склярчук Іван Харитонович

(1895 р.н., ар. 27.04.1941, с. №3894);

Склярчук Степан Гаврилович

(1901 р.н., ар. 27.04.1941, с. №3894);

Склярчук Стефан Михайлович

(1909 р.н., ар. 27.04.1941, с. №3894);

Стасюк Михайло Михайлович

(1899 р.н., ар. 27.04.1941, с. №3894).

Устечко:

Давибіда Дмитро Іванович
(1898 р.н., ар. 11.01.1941, с. №25970);
Манзюк Петро Семенович
(1917 р.н., ар. 23.05.1941, с. №25970).

Цапівці:

Грицик Степан Іванович
(1898 р.н., ар. 27.06.1941);
Приймак Василь Степанович
(1911 р.н., ар. 16.01.1941, с. №25804);
Приймак Ілля Дмитрович
(1917 р.н., ар. 27.06.1941);
Стадник Тимофій Петрович
(1914 р.н., ар. 25.06.1941);
Скрипник Дмитро Іванович
(1905 р.н., ар. 29.04.1941, с. №5858).

Шутроминці:

Григорків Павло Васильович
(1904 р.н., ар. 24.04.1941, с. №29423).

Монастириський район

Монастириськ:

Банд Василь Іванович
(1884 р.н., ар. 24.06.1941, с. №30099);

Било Богдан-Рудольф Антонович
(1910 р.н., ар. 24.06.1941);

Кардаш Адольф Андрійович
(1891 р.н., ар. 24.04.1941);

Костюк Мар'ян Йосифович
(1908 р.н., ар. 24.06.1941);

Криса Володимир Олександрович
(1916 р.н., ар. 24.06.1941);

Сиротюк Йосиф Гилярович
(1913 р.н.).

Теребовлянський район

Деренівка:

Турула Петро Євгенович
(1907 р.н., ар. 22.06.1941).

Чортківський район

Базар:

Боднар Іван Данилович

(1920 р.н., ар. 28.01.1941, с. №5834);

Баран Василь Михайлович

(1921 р.н., ар. 9.02.1941, с. №25827);

Дудка Іван Юрійович

(1904 р.н., ар. 27.05.1941, с. №5654);

Кріль Григорій Іванович

(1912 р.н., ар. 27.04.1941, с. №9817).

Бичківці:

Ковальчук Іван Олексійович

(1901 р.н., ар. 2.02.1941, с. №25290);

Ковальчук Михайло Олексійович

(1909 р.н., ар. 22.02.1941, с. №25290);

Козюк Микола Васильович

(1921 р.н., ар. 14.05.1941, с. №5994);

Козюк Юрій Григорович

(1897 р.н., ар. 22.02.1941, с. №25290);

Крайчий Степан Михайлович

(1906 р.н., ар. 22.02.1941, с. №2997);

Леськів Іван Васильович

(1900 р.н., ар. 22.02.1941, с. №25290);

Мороз Микола Петрович

(1913 р.н., ар. 16.03.1941, с. №5834);

Чепурда Михайло Андрійович
(1908 р.н., ар. 22.02.1941, с. №25290);

Чупурук Онуфрій Андрійович
(1914 р.н., ар. 22.02.1941).

Біла:

Байдужа Михайло Ілліч
(1899 р.н., ар. 28.05.1941, с. №5724);

Байдужа Андрій Михайлович
(1923 р.н., ар. 7.06.1941, с. №5710);

Криса Семен Пилипович
(1881 р.н., ар. 13.05.1941, с. №28958);

Мазур Степан Блашкович
(1906 р.н., ар. 15.05.1941);

Третяк Володимир Якович
(1919 р.н., ар. 14.01.1941, с. №9451).

Білобожниця:

Пилявський Олексій Іванович
(1909 р.н., ар. 19.03.1941, с. №5834);

Старик Іван Миколайович
(1901 р.н., ар. 19.03.1941, с. №5834);

Савчин Микола Іванович
(1901 р.н., ар. 17.03.1941).

Босири:

Гойда Дмитро Олексійович
(1913 р.н., ар. 1940, с. №8363);

Пхайк Петро Дем'янович
(1912 р.н., ар. 9.01.1941, с. №32817);
Цутульський Степан Васильович
(1921 р.н., ар. 25.04.1941, с. №5849).

Великі Чорнокінці:

Ільницький Володимир Юліанович
(1907 р.н., ар. 24.06.1941);
Клопот Володимир Юрійович
(1912 р.н., ар. 8.02.1941, с. №9958);
Клопот Михайло Юрійович
(1910 р.н., ар. 6.02.1941, с. №9958);
Колос Петро Антонович
(1916 р.н. ар. 8.02.1941, с. №9958);
Пожернюк Володимир Барткович
(1914 р.н., ар. 25.06.1941);
Пазюк Дмитро Андрійович
(1921 р.н., ар. 6.02.1941, с. №9958);
Процентний Андрій Григорович
(1914 р.н., ар. 31.01.1941, с. №.9958);
Хаба Іван Петрович
(1913 р.н., ар. 10.02.1941, с. №9958);
Шмиголь Антон Павлович
(1913 р.н., ар. 26.02.1941, с. №32817).

Воля Чорнокінецька:

Грабець Іван Васильович
(1900 р.н., ар. 10.02.1941, с. №9958);

Грабець Василь Григорович
(1917 р.н., ар. 3.01.1941, с. №9958);

Данилишин Іван Петрович
(1910 р.н., ар. 10.02.1941, с. №9958);

Данилишин Михайло Петрович
(1915 р.н., ар. 10.02.1941, с. №9958);

Клим Іван Степанович
(1916 р.н., ар. 10.02.1941, с. №9958);

Сороцький Іван Петрович
(1896 р.н., ар. 4.02.1941, с. №9958).

Гадинківці:

Козак Іван Васильович
(1909 р.н., ар. 14.02.1941, с. №26147).

Джурин:

Квасниця Микола Михайлович (1913 р.н., ар.
16.01.1941, с. №9454);

Сисак Ярослав Васильович
(1913 р.н., ар. 17.03.1941, с. №9620).

Заболотівка:

Вітів Антон Олексійович
(1888 р.н., ар. 28.06.1941);

Матвіїв Федір Михтієвич
(1914 р.н., ар. 28.06.1941).

Залісся:

Орлик Павло Петрович
(1913 р.н., ар. 9.01.1941, с. №7937).

Косів:

Медвідь Михайло Миколайович
(1921 р.н., ар. 16.01.1941, с. №9454).

Коцюбинчики:

Каретник Степан Іванович
(1921 р.н., ар. 23.01.1941);
Маслій Іван Дмитрович
(1914 р.н., ар. 14.03.1941, с. №8363);
Очеретний Антон Іванович
(1921 р.н., ар. 14.03.1941, с. №8363).

Кривеньке:

Матиха Роман Іванович
(1918 р.н., ар. 30.01.1941, с. №9958);
Остапчук Онуфрій Антонович
(1885 р.н., ар. 22.06.1941);
Шмата Богдан Петрович
(1918 р.н., ар. 31.01.1941, с. №25879).

Малі Чорнокінці:

Заваликут Михайло Іванович
(1906 р.н., ар. 22.02.1941, с. №9958);

Мищій Петро Іванович
(1911 р.н., ар. 31.01.1941, с. №9958).

Нова Ягольниця:

Мірус Євстахій Іванович
(1922 р.н., ар. 21.05.1941, с. №30285);
Теслюк Осип Олексійович
(1916 р.н., ар. 3.06.1941).

Оришківці:

Потикевич Іван Юрійович
(1913 р.н., ар. 6.02.1941, с. №25544).

Палашівка:

Максимів Степан Дмитрович
(1921 р.н., ар. 13.03.1941, с. №5707).

Полівці:

Маланчук Казимир Васильович
(1922 р.н., ар. 27.06.1941).

Пробіжна:

Ангел Юліан Михайлович
(1921 р.н., ар. 24.06.1941);
Винник Йосиф Іванович
(1910 р.н., ар. 29.01.1941, с. №8363);
Дяковський Петро Іванович
(1910 р.н., ар. 25.06.1941, с. №2265);

Долиба Йосиф Іванович
(1912 р.н., 24.06.1941);
Дулиба Антон Дем'янович
(1910 р.н., ар. 20.01.1941);
Коваль Михайло Теодорович
(1914 р.н., ар. 8.04.1941);
Польовий Микола Йосифович
(1911 р.н., ар. 29.01.1941, с. №8363);
Сазанський Петро Іванович
(1912 р.н., ар. 25.06.1941);
Сніжок Микола Петрович
(1914 р.н., ар. 25.06.1941);
Фундитус Іван Леонович
(1912 р.н., ар. 25.06.1941, с. №2241).

Ридодуби:

Зарівний Степан Васильович
(1922 р.н., ар. 16.01.1941, с. №5834);
Оголь Яків Павлович
(1906 р.н., ар. 23.06.1941);
Свидзинський Адольф Якубович
(1897 р.н., ар. 25.06.1941);
Чаплінський Федір Іванович
(1904 р.н., ар. 25.06.1941, с. №9600);
Шимків Степан Григорович
(1904 р.н., ар. 25.06.1941).

Ромашівка:

Бартків Стефан Михайлович

(1921 р.н., ар. 26.03.1941, с. №5834);

Ваврів Іван Франкович

(1914 р.н., ар. 31.05.1941, с. №25930);

Гайовий Михайло Миколайович

(1922 р.н., ар. 26.03.1941, с. №26141);

Когут Захарій Йосипович

(1921 р.н., ар. 10.05.1941, с. 5834);

Кильчицький Михайло Данилович

(1885 р.н., ар. 7.06.1941);

Маланчук Павло Миколайович

(1921 р.н., ар. 26.03.1941, с. №5834);

Матвейчук Роман Іванович

(1915 р.н., ар. 10.05.1941, с. №5834);

Обнявка Павло Ілліч

(1920 р.н., ар. 26.03.1941).

Скородинці:

Василик Стефан Семенович

(1902 р.н., ар. 25.02.1941, с. №10539);

Калабух Петро Єгорович

(1897 р.н., ар. 24.06.1941);

Футро Микола Васильович

(1907 р.н., ар. 22.06.1941);

Фількевич Микола Миколайович

(1920 р.н., ар. 29.04.1941, с. №95302);

Чайко Іван Якович
(1890 р.н., ар. 22.06.1941);
Шевцов Григорій Іванович
(1920 р.н., ар. 29.04.1941, с. №25302).

Товстенъке:

Голубович Богдан Касянович
(1910 р.н., ар. 16.01.1941, с. №2454);
Сороківський Євген Іванович
(1913 р.н., ар. 6.02.1941, с. №8363).

Угринь:

Лисів Петро Іванович
(1922 р.н., ар. 19.02.1941, с. №29091).

Улашківці:

Гановський Василь Петрович
(1923 р.н., ар. 24.06.1941);
Гановський Михайло Степанович
(1916 р.н., ар. 24.06.1941);
Дзьоба Остап Антонович
(1920 р.н., 24.06.1941);
Дзьоба Ярослав Антонович
(1923 р.н., 29.06.1941);
Драгомирецький Леон Антонович
(1913 р.н., ар. 25.06.1941);
Зазуляк Петро Антонович
(1902 р.н., ар. 24.06.1941);

Кишкан Іван Антонович

(1912 р.н., ар. 29.06.1941);

Солтис Володимир Михайлович

(1912 р.н., ар. 24.06.1941);

Шевчук Павло Антонович

(1902 р.н., ар. 24.06.1941, с. №62256).

Чортків:

Баран Василь Іванович

(1898 р.н., ар. 25.06. 1941);

Мірус Іван Григорович

(1915 р.н., ар. 26.05.1941, с. №29475);

Марковський Михайло Остапович

(1895 р.н., ар. 24.06.1941, с. №6100);

Олійник Петро Семенович

(1921 р.н., ар. 6.01.1941, с. №9454);

Сось Стефан Іванович

(1893 р.н., ар. 27.04.1941, с. №29439);

Старак Володимир Іванович

(1911 р.н., ар. 20.02.1941, с. №5705);

Телепко Іван Данилович

(1897 р.н., ар. 26.06.1941);

Южда Григорій Іванович

(1924 р.н., ар. 23.06.1941);

Юрчинський Георгій Остапович

(1910 р.н., ар. 19.02.1941, с. №29475).

Шманьківці:

Яворський Антон Пилипович
(1910 р.н., ар. 17.08.1940, с. №25912).

Шманьківчики:

Глух Іван Григорович
(1911 р.н., ар. 31.01.1941, с. №9454);

Герман Петро Миколайович
(1906 р.н., ар. 24.06.1941, с. №7750);

Горячий Олекса Федорович
(1892 р.н., ар. 26.06.1941);

Давидюк Федір Іванович
(1889 р.н., ар. 24.06.1941);

Слота Антон Семенович
(1901 р.н., ар. 24.06.1941).

Шульганівка:

Голодівський Петро Лук'янович
(1920 р.н., ар. 20.03.1941, с. №2454) ;

Дяк Омелян Андрійович
(1916 р.н., ар. 18.01.1941, с. №9454);

Кучарський Петро Михайлович
(1914 р.н., ар. 16.01.1941, с. №9454);

Мельник Михайло Стефанович
(1922 р.н., ар. 2.04.1941, с. №9454);

Шевчук Нестор Олександрович
(1923 р.н., ар. 21.01.1941, с. №7048).

**«А кого ми не пом'янули
через невідання, або забуття, або
через множество імен,
ти сам пом'яни Боже,
що знаєш вік і ім'я кожного, кожного
знаєш
від лона матері його».**

З літургії Василя Великого

**Вічна пам'ять і слава
борцям за волю України,
розстріляним
радянською владою
в Умані 1941 року.
Схилимо голови
перед їхнім жертвним
подвигом!**

**ДАНІ
НА ІДЕНТИФІКОВАНИХ ОСІБ,
РОЗСТРІЛЯНИХ В УМАНІ
1941 РОКУ**

Борщівський район

№ п/п	Назва населеного пункту	Число розстріляних
1	Бабинці	2
2	Більче-Золоте	12
3	Боришківці	5
4	Борщів	8
5	Бурдяківці	2
6	Вільхівці	1
7	Гермаківка	3
8	Глибочок	5
9	Горошова	31
10	Гуштин	2
11	Залуччя	1
12	Іванків	1
13	Іване-Пусте	4
14	Королівка	3
15	Кудринці	1
16	Ланівці	3
17	Латківці	1

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

18	Мельниця-Подільська	7
19	Мушкатівка	4
20	Олексинці	2
21	Панівці	1
22	Пилипче	3
23	Пищатинці	1
24	Сапогів	2
25	Скала-Подільська	5
26	Сков'ятин	1
27	Стрілківці	8
28	Трубчин	1
29	Турильче	1
30	Устя Єпископське	2
31	Худиківці	3
32	Цигани	1
Разом розстріляних		127

Бучацький район

№ п/п	Назва населеного пункту	Число розстріляних
1	Бучач	11
2	Бариш	2
3	Возилів	7
4	Доброполе	1
5	Жизномир	4

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

6	Заривинці	2
7	Звенигород	2
8	Зелена	3
9	Золотий Потік	6
10	Зубрець	2
11	Кійданів	1
12	Курдибанівка	1
13	Космирин	3
14	Костільники	2
15	Ліщинці	2
16	Миколаївка	2
17	Новосілка	1
18	Озеряни	2
19	Переволока	2
20	Петликівці Нові	1
21	Передмістя	1
22	Порохова	6
23	Ріпинці	2
24	Сороки	8
25	Сновидів	2
26	Соколів	6
27	Стінка	5
28	Трибухівці	2
Разом розстріляних		89

Гусятинський район

№ п/п	Назва населеного пункту	Число розстріляних
1	Васильківці	9
2	Вікно	1
3	Вільхівчик	1
4	Гадинківці	5
5	Городниця	3
6	Гусятин	3
7	Копичинці	8
8	Коцюбинці	3
9	Красне	1
10	Крогульці	2
11	Мишківці	5
12	Нижбірок	5
13	Оришківці	2
14	Постолівка	4
15	Сидорів	1
16	Сокиринці	2
17	Сорока	7
18	Старий Нижбірок	1
19	Сухоостав	1
20	Суходіл	1
21	Трибухівці	2
22	Увисла	2

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

23	Федорівка	6
24	Хоростків	1
25	Целіїв	5
26	Швайківці	1
27	Шидлівці	4
28	Яблунів	2
Разом розстріляних		88

Заліщицький район

№ п/п	Назва населеного пункту	Число розстріляних
1	Буряківка	1
2	Вигода	4
3	Винятинці	4
4	Голігради	2
5	Дунів	3
6	Заліщики	5
7	Зозулинці	1
8	Колодрібка	2
9	Кошилівці	5
10	Кулаківці	1
11	Лисівці	6
12	Нирків	2
13	Синьків	7
14	Слобідка	1
15	Солоне	1
16	Товсте	11

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

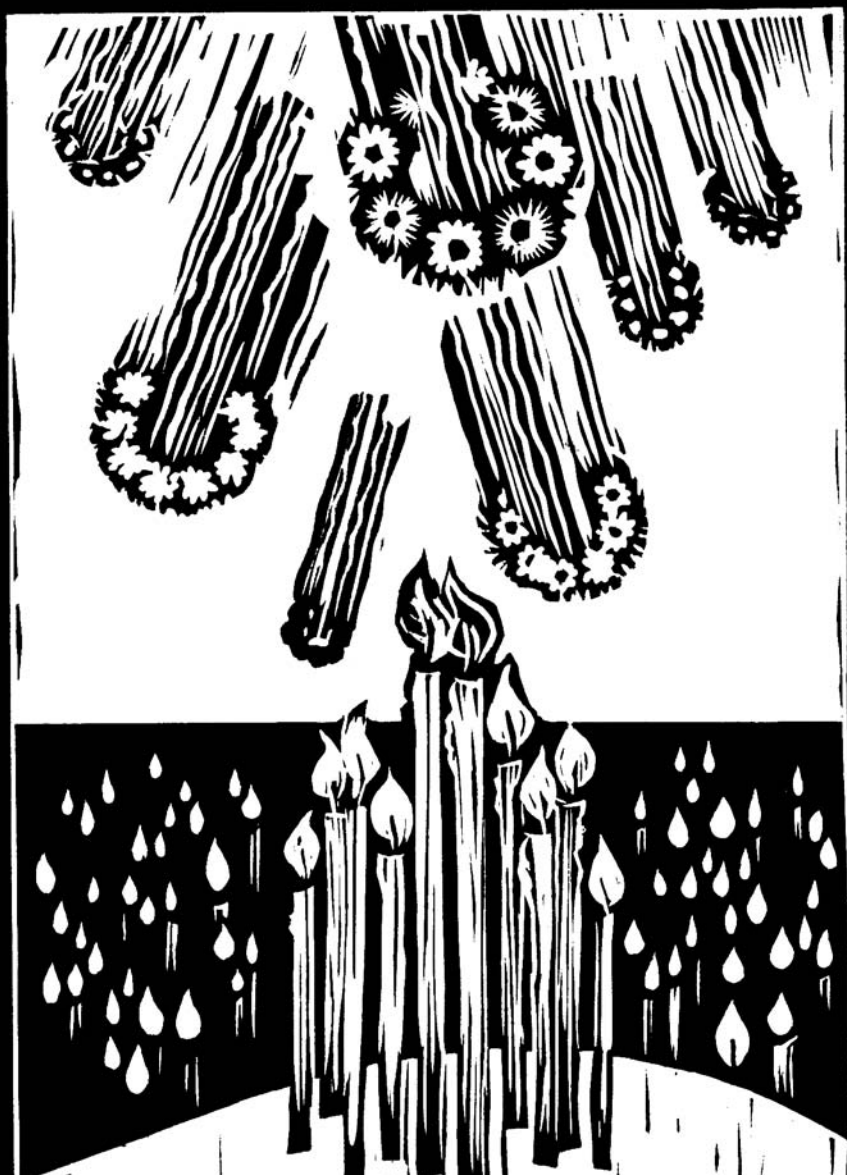
17	Торське	7
18	Устечко	2
19	Цапівці (Поділля)	5
20	Шутроминці	1
Разом розстріляних		71

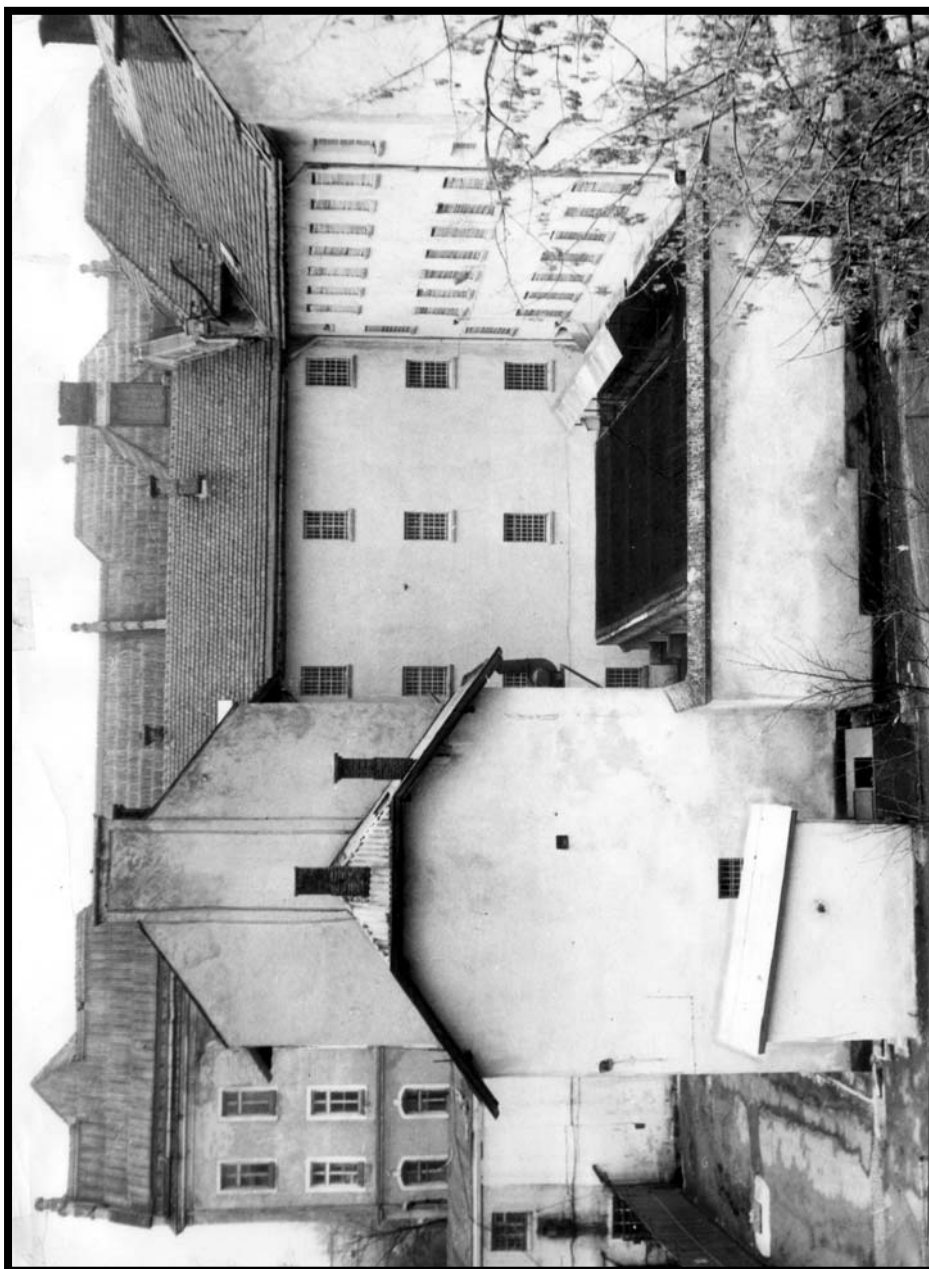
Чортківський район

№ п/п	Назва населеного пункту	Число розстріляних
1	Базар	4
2	Бичківці	9
3	Біла	5
4	Білобожниця	3
5	Босири	3
6	Великі Чорнокінці	9
7	Воля Чорнокінецька	6
8	Гадинківці	1
9	Джурин	2
10	Заболотівка	2
11	Залісся	1
12	Косів	1
13	Коцюбинчики	3
14	Кривеньке	3
15	Малі Чорнокінці	2

Українська Голгофа – Уманський розстріл 1941 року

16	Нова Ягольниця	2
17	Оришківці	1
18	Палашівка	1
19	Полівці	1
20	Пробіжна	10
21	Ридодуби	5
22	Ромашівка	8
23	Скородинці	6
24	Товстенке	2
25	Угринь	1
26	Чортків	9
27	Шманьківці	1
28	Шманьківчики	5
29	Шульганівка	5
Разом розстріляних		111

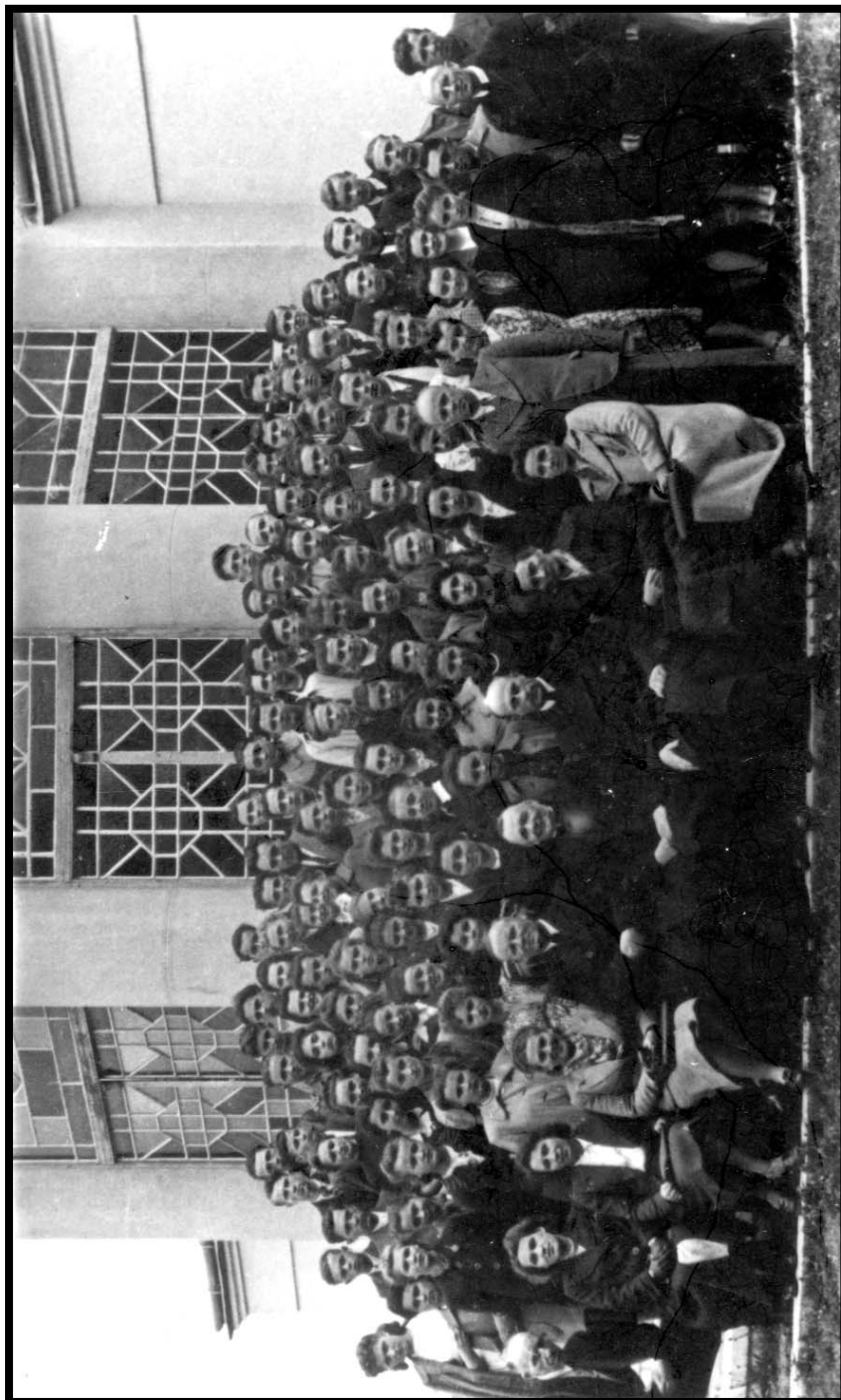

Чортківська в'язниця (сучасний вигляд).

*Студенти Заліщицької гімназії. Частина з них репресована
советською владою у 1939-1941 рр.*

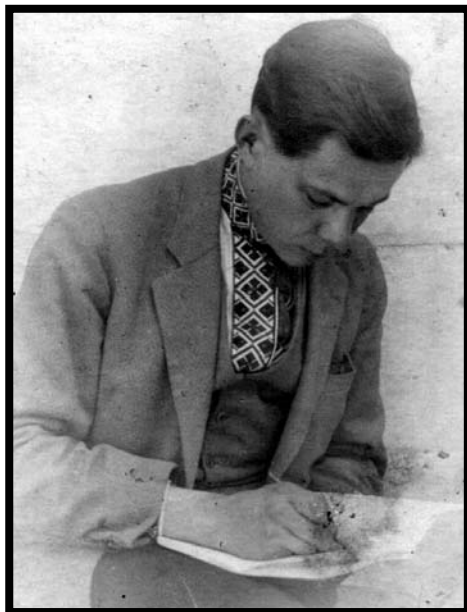
Студенти Чортківської гімназії з викладачами. Частина з них репресована советською владою у 1939-1941 рр.

Розстріляні політв'язні на території Бригідки у Львові. Червень 1941 р.

Жерти більшовицького терору на подвір'ї тернопільської в'язниці. Липень 1941 р.

Роман Стратійчук. Н. 1914 р.
у с. Пилипче Борщівського п-ту.
Розстріляний в Умані 1941 р.

Юрко Лядобрук (сидить).
Н. 1909 р. Голова кооперації у
с. Гермаківка Борщівського п-ту.
Розстріляний в Умані 1941 р.

Товариство «Просвіта» у с. Гермаківка Борщівського п-ту, 1939 р. У центрі
Роман Зуляк ("Джаган"). Н. 1920 р. Розстріляний в Умані 1941 р.

Григорій Данилейко.
Н. 1921 р. у с. Горошо-
ва Борщівського п-ту.
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.

Яків Дарчук. Н. 1922 р.
у с. Горошова
Борщівського п-ту.
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.

Григорій Дарчук. Н.
1920 р. у с. Горошова
Борщівського п-ту.
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.

Федір Дарчук. Н.
1903 р. у с. Горошова
Борщівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.

Василь Дарчук. Н.
1915 р. у с. Горошова
Борщівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.

Михайло Дарчук. Н.
1918 р. у с. Горошова
Борщівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.

*Володимир
Гаврилюк. Н. 1920 р.
у с. Горошова
Борищівського п-ту.
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.*

*Іван Гаврилюк. Н.
1906 р. у с. Горошова
Борищівського п-ту.
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.*

*Петро Гуска. Н. 1908
р. у с. Горошова
Борищівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.*

*Іван Косован. Н.
1911 р. у с. Горошова
Борищівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.*

*Богдан Косован. Н.
1912 р. у с. Горошова
Борищівського п-ту.
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.*

*Василь Яремій. Н.
1920 р. у с. Горошова
Борищівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.*

*Олекса Ктитор. Н.
1913 р. у с. Горошова
Борщівського п-ту.
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.*

*Іван Лопатнюк. Н.
1920 р. у с. Горошова
Борщівського п-ту.
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.*

*Михайло Лопатнюк.
Н. 1914 р. у с.
Горошова
Борщівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.*

*Назарій Незнайомий.
Н. 1898 р. у с. Горо-
шова Борщівського п-
ту. Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.*

*Андрій Никорчук. Н.
1913 р. у с. Горошова
Борщівського п-ту.
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.*

*Іван Никорчук. Н.
1920 р. у с. Горошова
Борщівського п-ту.
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.*

Григорій Прокопів. Н.
1898 р. у с. Горошова
Борищівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.

Василь Петрашук.
Н. 1913 р. у с.
Горошова
Борищівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.

Дмитро Юсипів. Н.
1900 р. у с. Горошова
Борищівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.

Пантелей
Соколовський. Н.
1904 р. у с. Горошова
Борищівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.

Григорій Федоришин.
Н. 1902 р. у с.
Горошова
Борищівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.

Іван Яремій. Н. 1913
р. у с. Горошова
Борищівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.

*Іван Юсипів Н. 1915
р. у с. Горошова
Борищівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.*

*Андрій Яківчук. Н.
1907 р. у с. Горошова
Борищівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.*

*Петро Яківчук. Н.
1922 р. у с. Горошова
Борищівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.*

*Михайло Яремій. Н.
1912 р. у с. Горошова
Борищівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.*

*Пантелеймон
Яремій. Н. 1915 р. у
с. Горошова
Борищівського п-ту.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.*

Тарас Ковпак. Н.
1923 р. у с. Королівка
Борицівського п-ту.
Учень Борицівської
середньої школи.
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.

Ганна Саган. Н.
1922 р. у м.
Бориців. Учениця
середньої школи.
Розстріляна в
Умані 20-21 липня
1941 р.

Степан Маркевич. Н. 1905
р. у с. Бабинці (біля Мель-
ниці-Подільської) Бориців-
ського п-ту. Директор
школи у с. Дзвинячка.
Розстріляний в Умані 20-
21 липня 1941 р.

Микола Царук. Н.
1922 р. у с. Цигани
Борицівського п-ту.
Учень Борицівської
середньої школи.
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.

Петро Скоропад. Н.
у с. Стрілківці
Борицівського п-ту.
Учень Борицівської
середньої школи.
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.

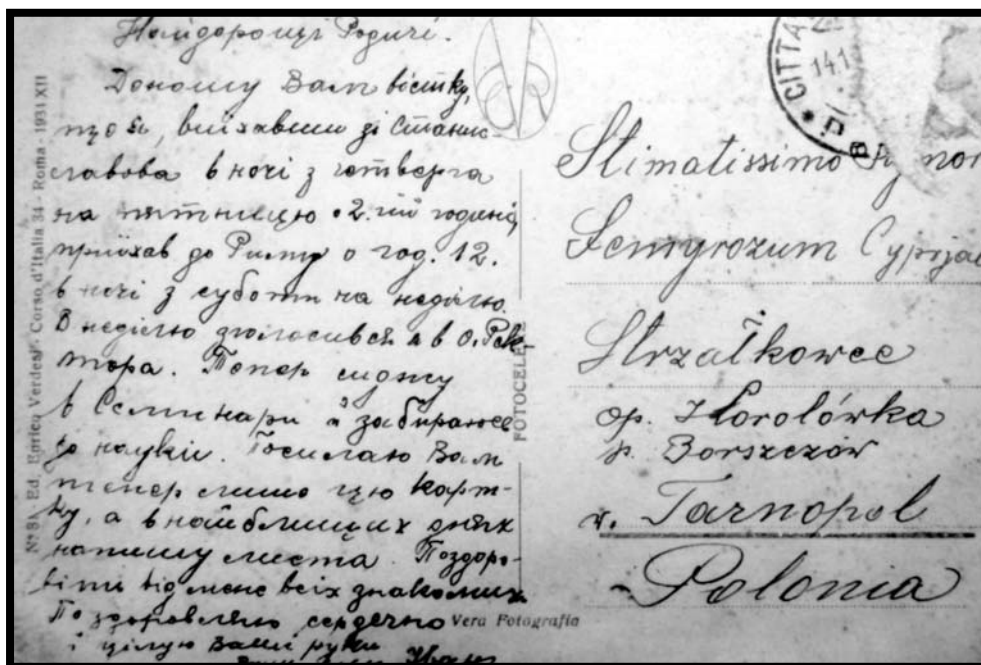
Богдан Андрійчук. Н. у
с. Сушне Радехівського
п-ту Львівського в-ва.
Учень Борицівської
середньої школи.
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.

Учні Чортківської гімназії. Зліва Іван Галяс (стоять). Н. 1921 р. у с. Стрілізці Борщівського п-ту.
Розстріляний в Умані 20-21 липня 1941 р.

*Іван Семирозум (зліва). Н. 1913 р. у с. Стрілківці. Студент
духовної семінарії в Римі. Розстріляний в Умані 20-21 липня 1941 р.*

Короткі листи від Івана Семирозума до рідних у с. Стрілківці.

Студенти Чортківської гімназії із с. Стрілківці. Зліва направо Петро Шманько. Н. 1923 р. Розстріляний в Умані; Іван Ориняк, арештований НКВС, врятувався і помер в еміграції у США; Петро Скоропад. Н. 1922 р. Розстріляний в Умані 20-21 липня 1941 р. (У загальному списку НКВС відсутній).

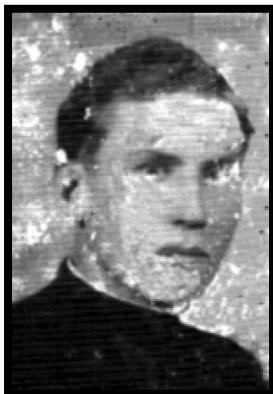
Петро Костецький (зліва). Н. 1909; Ілля Фарина. Н. 1913. Обидва із с. Стрілківці Борищівського п-ту. Члени ОУН. Розстріляні в Умані 20-21 липня 1941 р.

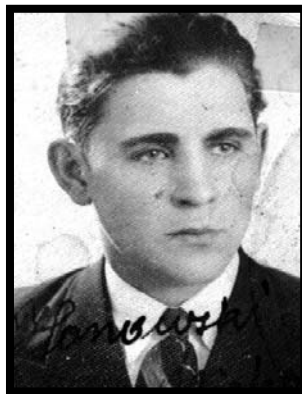
Василь Баран (у центрі). Н. 1898 р. Директор гімназії "Рідна школа" у Чорткові. Розстріляний в Умані 20-21 липня 1941 р.

Спортивна молодь Чортківщини. У першому ряду зліва направо сьомий Георгій Юрчинський, 1910 р.н., чл. ОУН. Розстріляний в Умані 20-21 липня 1941 р.

Микола Квасниця.
Н. 1913 р. у с. Джу-
рин Чортківського
п-ту. Студент
Львівської
богословської ака-
демії. Розстріляний
в Умані 20-21 липня
1941 р.

Михайло Гановський.
Н. 1916 р. у с. Улаш-
ківці Чортківського
п-ту. Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.

Василь Гановський. Н.
1923 р. у с. Улашківці
Чортківського п-ту.
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.

Іван Кишкан.
Н. 1912 р. у
с. Улашківці
Чортківського
п-ту. Розстріляний
в Умані 20-21
липня 1941 р.

Михайло Демків.
Н. 1920 р. у с. Шид-
лівці Копичинського
п-ту. Один з учас-
ників пішого етапу
"Чортків-Умань",
якому пощастило
врятуватися.

Михайло Марковський.
Н. 1895 р. Викладач
гімназії "Рідна школа" у
Чорткові. Розстріляний
в Умані 20-21 липня
1941 р.

Товариство "Луг" у с. Шутроминці Заліщицького п-ту. Зліва у другому ряду п'ятий Павлю Григорків.
Н. 1904 р. Голова т-ва. Розстріляний в Умані 20-21 липня 1941 р.

Мар'ян Панас. Н. 1885 р. у
Теребовлі. Старшина УГА.
Мешкав у Заліщиках.
Розстріляний в Умані 20-
21 липня 1941 р.

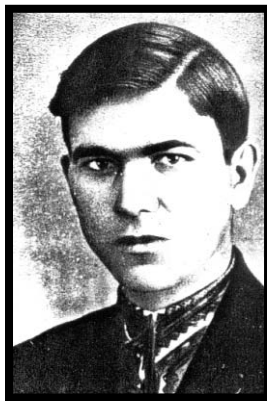
Василь Приймак. Н. 1911 р.
у с. Цапівці (Поділля). Голова
т-ва "Луг" (в уніформі
польського вояка).
Розстріляний в Умані 20-21
липня 1941 р.

Гнат Слободян. Н. 1897 р. у с. Бурдя-
ківці Борщівського п-ту. Голова осе-
редку УВО (в уніформі австрійського
вояка). Розстріляний в Умані 20-21
липня 1941 р.

*Петро Черлінка.
Н. 1913 р. у
Заліщиках. Чл. ОУН.
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.*

*Володимир
Юрійчук. Н. 1911
р. у Заліщиках. Чл.
ОУН. Розстріля-
ний в Умані 20-21
липня 1941 р.*

*Василь Запорожан.
Н. 1916 р. у Синькові
Заліщицького п-ту.
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.*

*Тимофій Стадник.
Н. 1914 р. у с. Ца-
півці (Поділля).
Активіст т-ва
"Просвіта" (в уні-
формі польського
вояка). Розстрі-
ляний в Умані 20-21
липня 1941 р.*

*Михайло Береза.
Н. 1871 р. у Бучачі.
Співзасновник
і голова т-ва
"Просвіта".
Розстріляний в
Умані 20-21 липня
1941 р.*

*Пилип Чопик. Н.
1908 р. у с. Нирків
Заліщицького п-ту.
Активіст т-ва
"Просвіта" (в уніформі
польського вояка).
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.*

Іван Курієць. Н. 1885 р. Директор школи у с. Синьків Заліщицького п-ту. Розстріляний в Умані 20-21 липня 1941 р.

Іван Пастух. Н. 1912 р. у с. Лисівці Заліщицького п-ту. Розстріляний в Умані 20-21 липня 1941 р.

Степан Грицик (у центрі). Н. 1898 р. у с. Садки Заліщицького п-ту. Директор школи у с. Цапівці (Поділля). Розстріляний в Умані 20-21 липня 1941 р.

Михайло Стасюк і Дмитро Стасюк
(зліва направо). Н. 1899 і 1901 р. у с.
Торське Заліщицького п-ту. Хлібороби.
Розстріляні в Умані 20-21 липня 1941 р.

Василь Бзовий. Н. 1911 р.
у с. Колодрівка Заліщиць-
кого п-ту. Голова т-ва
"Луг". Розстріляний в
Умані 20-21 липня 1941 р.

Іван Соломон. Н. 1912 р. у с.
Сапогів Борщівського п-ту. Чл.
ОУН. Розстріляний в Умані 20-21
липня 1941 р.

Іванна Козар. Н. 1914 р. у с.
Жизномир Бучацького п-ту.
Член ОУН. Розстріляна в
Умані 20-21 липня 1941 р.

Українські артилеристи у польському війську. На передньому плані Андрій Бурденюк (усміхається). Н. 1906 р. у с. Дунів Заліщицького п-ту. Активіст "Просвіти". В'язень польської в'язниці у Березі Картузькій. Розстріляний в Умані 20-21 липня 1941 р.

Актив т-ва "Просвіта" Золотого Поток Бучацького п-ту. Зліва направо у третьому ряду 6-й Михайло Петрущак, 1912 р.н. Розстріляний в Умані 20-21 липня 1941 р.

*Драмгуртківці читальні "Просвіта" с. Сороки Бучацького п-ту, 1939 р.
Зліва направо сидять третій - Микола Листюк, сьомий - Іван
Дем'янюк. Н. 1918, 1921 рр. Розстріляні в Умані 20-21 липня 1941 р.*

*Онуфрій Федощук. Н. 1922
р. в Бучачі. Чл. юнацтва
ОУН. Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.*

*Мирослав Кіндибалуєк.
Н. 1920 р. у Бучачі. Гімназист.
Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.*

Роман Луців. Н. 1922 р. в Бучачі. Чл. ОУН. Розстріляний в Умані 20-21 липня 1941 р.

Дмитро Луців. Н. 1919 р. в Бучачі. Гімназист. Розстріляний в Умані 20-21 липня 1941.

Михайло Борис. Н. 1909 р. у с. Трибухівці Бучацького п-ту. Розстріляний в Умані 20-21 липня 1941 р.

Богдан Кізюк. Н. 1922 р. у Бучачі. Чл. ОУН. Розстріляний в Умані 20-21 липня 1941 р.

*Богдан Гева. Н. 1918 р. у с. Заривинці
Бучацького п-ту. Чл. ОУН. Розстріляний в
Умані 20-21 липня 1941 р.*

*Степан Витягловський.
Н. 1917 р. у с. Сороки Бу-
чацького п-ту. Чл. ОУН,
т-в "Луг" і "Просвіта".
Розстріляний в Умані 20-
21 липня 1941 р.*

*Іван Данчук. Н. 1913. у
с. Новосілка Язловецька
Бучацького п-ту. Чл.
ОУН. В'язень польської
тюрми у Березі Кар-
тузькій. Розстріляний в
Умані 20-21 липня 1941 р.*

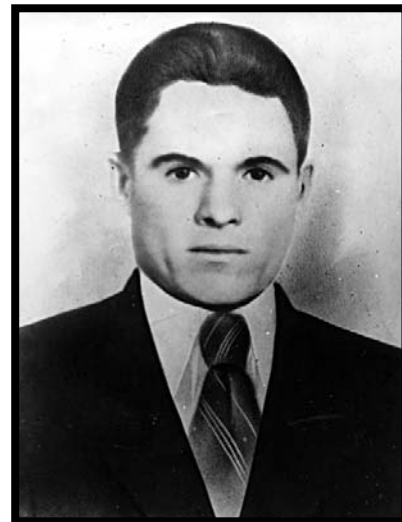
*Марія Янковська. Н.
1919 р. у с. Космирин
Бучацького п-ту. Чл. ОУН.
Розстріляна в Умані 20-21
липня 1941 р.*

*Софія Кізюк. Н. 1902 р.
у Бучачі. Чл. ОУН
("Ластівка"). Розстріляна в
Умані 20-21 липня 1941 р.*

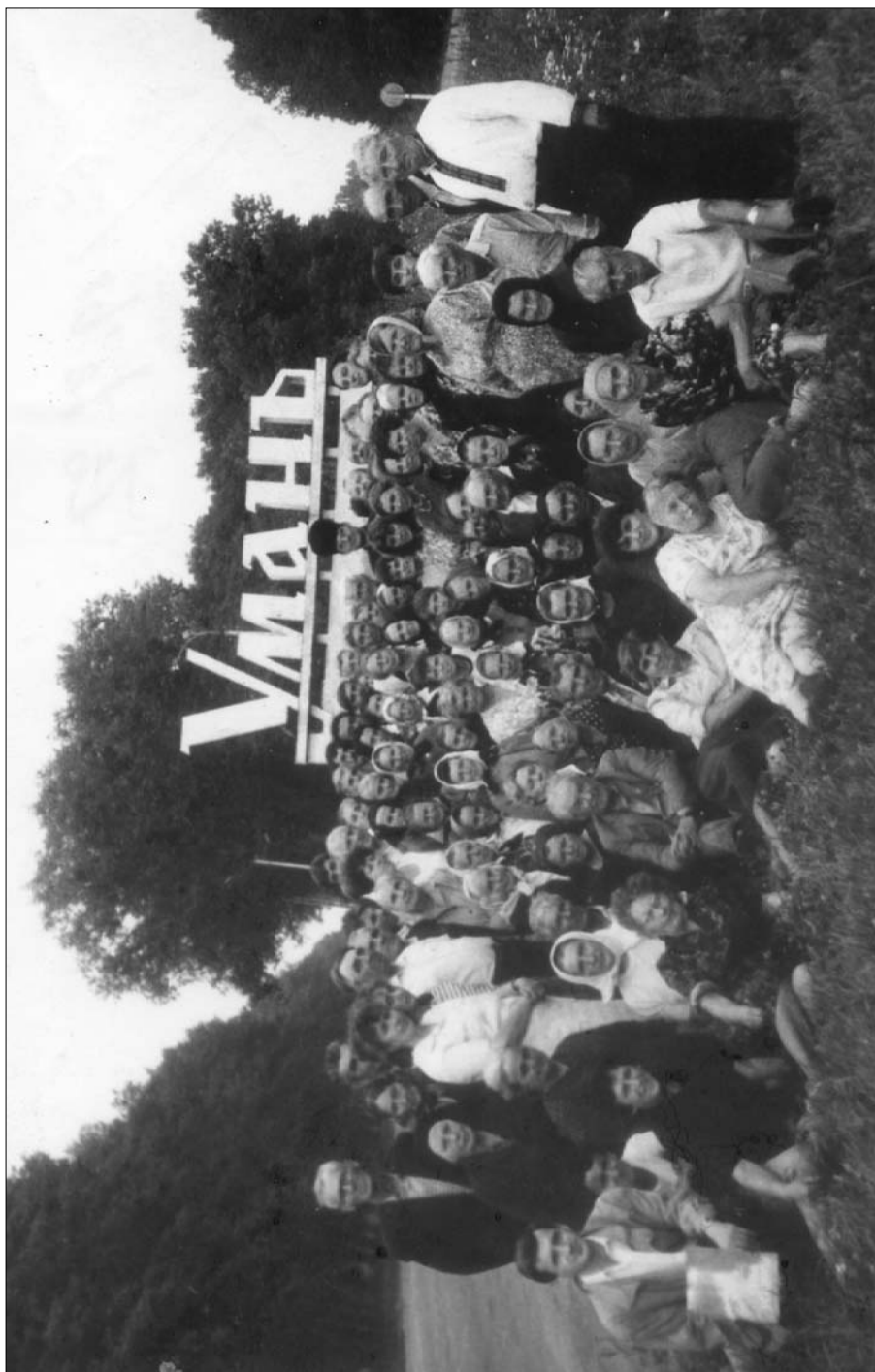
*Іван Дудка. Н. 1904 р. у
с. Базар Чортківського п-
ту. Чл. ОУН (в уніформі
польського вояка).
Розстріляний в Умані 20-
21 липня 1941 р.*

*Антон Дулиба. Н. 1910 р. у
с. Пробіжна Чортківського
п-ту. Розстріляний в Умані
20-21 липня 1941 р.*

Мандоліновий оркестр учнів Місійного інституту в Бучачі. Справа у другому ряду перший Йосиф Осада із с. Хом'яківка Чортківського п-ту. Розстріляний в Умані 20-21 липня 1941 р.
(У загальному списку НКВС відсутній).

Група мешканців Тернопільщини на шляху до міста більшовицького злочину в Умані, 19 липня 1992 р.

*Підняття пам'ятного хреста в Умані активістами
Тернопільського "Меморіалу", 1992 р.*

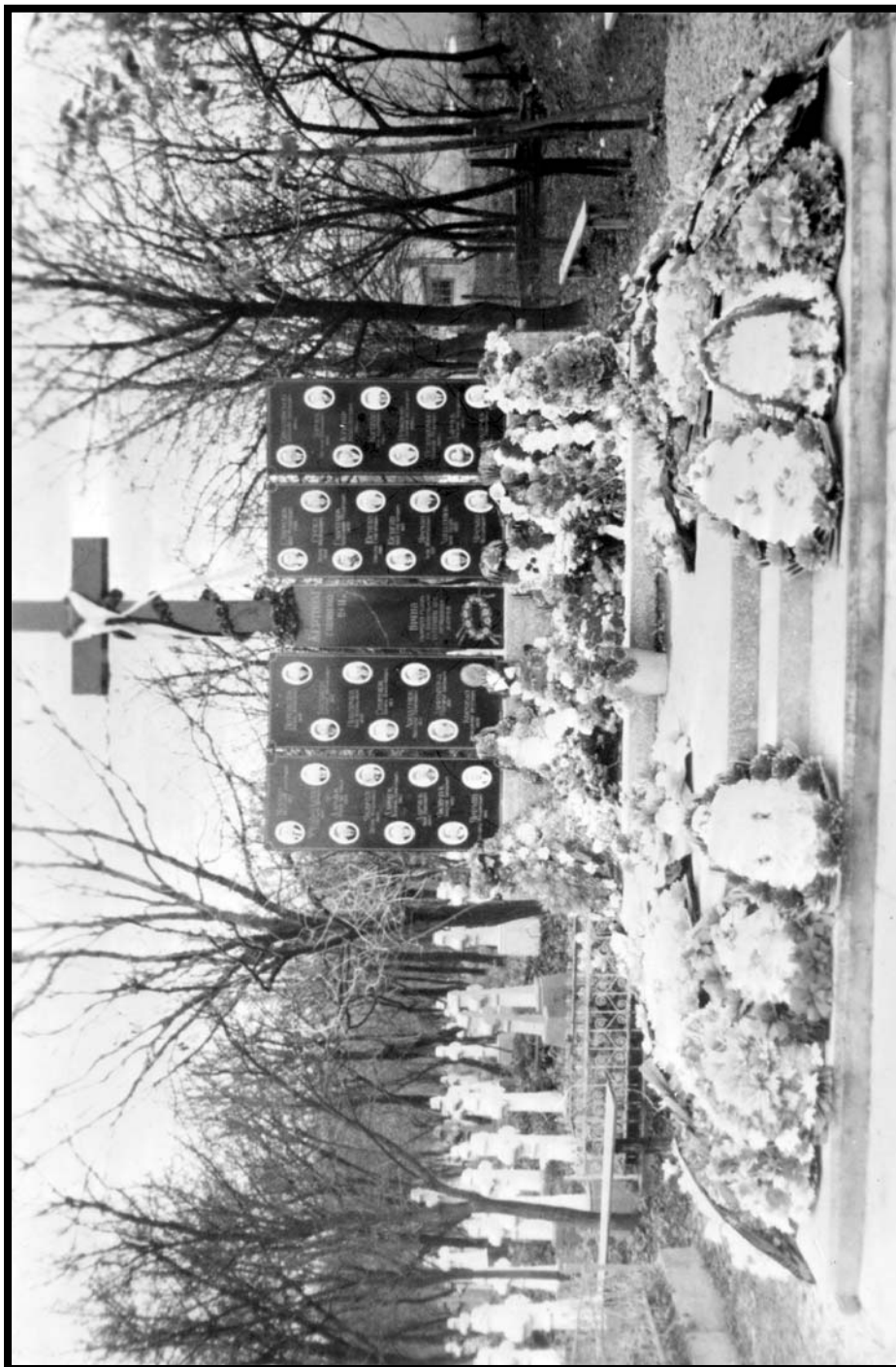
*Братська могила політв'язнів, розстріляних у чортківській в'язниці
1939-1941 рр.*

Слідчий карцер НКВС у Заліщиках, 1939-1953 рр.

Районна в'язниця у Бучачі, 1939-1953 рр.

Пам'ятна могила жертвам уманського розстрілу 1941 р., с. Горошова Борщівського р-ну.

*Михайло Щербань. Політв'язень СРСР.
Ініціатор побудови Пам'ятної могили
жертвам уманського розстрілу 1941 р.
у с. Горошова Борщівського р-ну.*

*Тернопільська делегація під час освячення пам'ятника розстріляним в
Умані 1941 р. Зліва направо: Є. Гасай, Д. Чернець, М. Баканчук, П. Го-
лик, О. Кайда, голова Тернопільської обласної ради, О. Боберський,
заступник голови Тернопільської обласної ради, І. Олещук,
Б. Хаварівський, О. Савка та інші. 30 липня 2011 р.*

Монумент жертвам Уманського розстрілу 1941 р. Освячений 30 липня 2011 р.

Монумент жертвам Уманського розстрілу 1941 р.
Освячений 30 липня 2011 р.

Дмитро Гулей
фінансував
видання цієї української
книги
**«УКРАЇНСЬКА
ГОЛГОФА –
УМАНСЬКИЙ
РОЗСТРІЛ 1941 РОКУ»**
у пам'ять покійної
дружини Марії.
Торонто,
Канада, 2011 р.

Ділимося сумною вісткою з українською
громадою, що 12 червня 2010 року, по
тяжкій недугі, на 86-му році трудовитого
життя, відійшла у вічність у Торонті най-
дорожча дружина і тета

БЛ. П. МАРІЯ ГУЛЕЙ

залишивши у глибокому смутку і горі чоловіка Дмитра і дочку
кузена Ольгу Горейко з родиною, родину в Україні і сільчанку
в Америці та багато приятелів і знайомих.

У світлу пам'ять Марії Гулей складаю \$2,000 на фонд роз-
будови «Гомону України».

Вічна їй пам'ять!

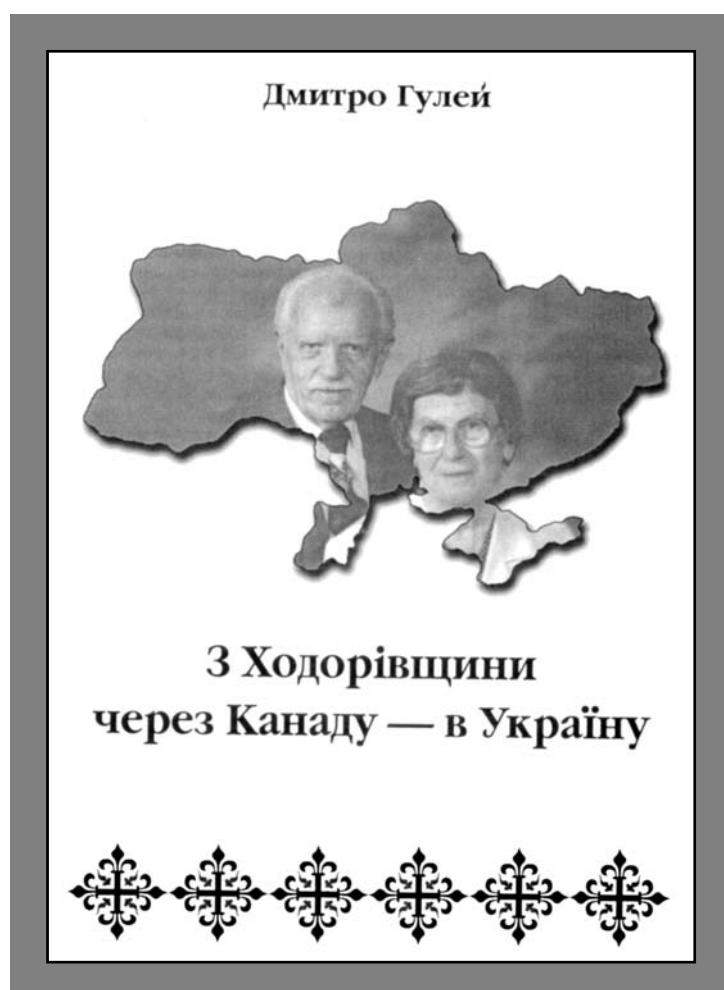
*Дмитро Гулей
Ольга Горейко*

* * *

Українські Державницькі Організації Канади і Видавництво
«Гомін України» висловлюють щирі співчуття Дмитрові
Гулеєві і родині та щиро дякують за пожертву в сумі \$2,000
на фонд розбудови «Гомону України».

Вічна пам'ять Марії Гулей!

На прохання мецената цієї книги Дмитра Гулея передруковуємо його спогади та публікації «З Ходорівщини через Канаду – в Україну», які віддзеркалюють складний життєвий шлях автора, що прослався з Ходорівщини на Львівщині у Канаду.

Обкладинка книжки Дмитра Гулея.

ЖИТТЄПИС ДМИТРА І МАРІЇ ГУЛЕЙ

Дмитро Гулей народився 30 жовтня 1919 р. у с. Отиневичі Жидачівського повіту Львівського воєводства, яке знаходилося у той час, як і вся Східна Галичина, у складі польської Речі Посполитої. Виростав у багатодітній родині на лоні чудової галицької природи, якою славилась Ходорівщина.

Коли підріс, батьки віддали Дмитра на навчання до української школи в недалекому Ходорові, але за браком коштів змушені були передати до польської державної школи, де закінчив сім класів.

Потім рік навчався у торговельній школі, прагнув вступити до Рогатинської гімназії, та матеріальні обставини назавжди поховали мрії юнака.

Зате, коли в Отиневичах організувалась бібліотека при читальні «Просвіта», перечитав усі її книжки та почав цікавитись націоналістичною ідеологією.

Напередодні більшовицької окупації Східної Галичини 1939 р. вступив до юнацтва ОУН. У 1940-1941 рр. керував районною структурою юнацтва. У листопаді 1940 року потрапив під советську мобілізацію до червоної армії. Лише збігом щасливих обставин врятувався й залишився живим від репресій НКВС.

Під час німецько-советської війни Дмитро Гулей продовжував працювати у юнацтві ОУН: копали криївки, збирали й ремонтували зброю, розповсюджували повстанські листівки й готувались до збройних виступів проти німецького нацизму.

В 1943 р. під час облави у поїзді на шляху до Львова Дмитра схопило гестапо. Завдячуючи, що мав у кишені чужі документи, залишив-

ся живим, але звідти його направили на каторжну роботу у вугільну шахту м. Гамм у Північній Вестфалії III Райху.

Після капітуляції Німеччини виїхав у пошуках кращої долі до Канади, де з подвійною енергією включився до активного громадсько-політичного життя. Став активним членом Ліги Українців Канади, Спілки Української Молоді, Пласту, відділу Антибільшовицького Блоку Народів та інших організацій. Після смерті дружини Анни одружився з Марією (з дому Чорній), яка втратила чоловіка Петра.

Народилася Марія 8 жовтня 1924 р. у с. Закомар'я Золочівського повіту на Львівщині. У хуртовину Другої світової війни вивезена гітлерівцями до Німеччини на роботу. Упродовж усього свого життя працювала в багатьох українських громадських організаціях для добра майбутньої вільної України.

Дружина Марія Гулей продала свій попередній будинок і за ці гроші з чоловіком Дмитром створили «Культурно-освітню фундацію Марії та Дмитра Гулей».

Фундація фінансувала у 1983-1986 рр. видавництво часопису «Украпрес», якого вийшло 33 примірники; 1986 р. видала велику гарну книгу «Українська народна творчість»; 1993 р. перевидала збірник Номиса «Українські приказки та прислів'я»; 1994 р. Дмитро Гулей написав і видав книгу власних спогадів «З Ходорівщини через Канаду в Україну»; 1999 р. подружжя оплатило вихід у світ книги Романа Рахманного «Літературно-ідеологічні напрямки в Західній Україні (1919-1939 роки)»; 2000 р. перевидали працю Василя Лаби «Не пийте, хлопці, Вкраїна плаче» та фінансували дослідження з історії сіл Отиневичі, Городище Королівське, Городище Цетнарське, Закомар'я, райцентру Пустомити та інших; 2003 р. оплатили книги «Сто гагілок Львівщини» та драму Петра Мірчука «Марко Проклятий»; 2004 р. Фундація підтримала коштами видання Петра Мірчука «Нариси історії ОУН» та кандидата історичних наук Нестора Мизака «За тебе, свята Україно», присвячену Бучацькому повіту Тернопільщини у визвольній боротьбі ОУН, УПА, 2006 р. фінансували п'ятий том «За тебе, свята Україно» присвячений Кам'янець-Подільській області у визвольній боротьбі ОУН, УПА.

Марія і Дмитро Гулей направили до львівських вищих навчальних закладів та наукових бібліотек сотні цінних видань, фінансово підтримують молодих студентів у їх наукових дослідженнях у галузі

україністики. Дмитро Гулей часто виступав зі статтями на сторінках канадської україномовної преси з різних проблем минулого, сучасного й майбутнього України.

Подружжя Марія і Дмитро Гулей – це патріоти-українці, про яких варто зголосити світові словами відомого мецената Євгена Чикаленка: «Вони захоплюються українськими справами не тільки до глибини душі, а й до глибини кишені». Хай же історія України навічно вигаптує їхні славетні імена золотою ниткою на синьо-жовтому прапорі української нації.

44 ПРАВИЛА ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІСТА

Невмируща воля Української Нації, що казала Твоїм предкам завойовувати світ, водила їх під мури Царгороду, поза Каспій та Вислу, здвигнула могутню Українську Державу, мечем і плугом зазначала границі своєї владарности, в боротьбі проти орд сповняла історичну місію України, що проявлялася в державницьких чинах і творчих замірах Великих Гетьманів і Геніїв, що піднялися з руїни до нового революційного чину й державного будівництва, що посягає тепер владно по нове життя і творить могутню епоху Українського Націоналізму й наказує Тобі: Встань і борись! Слухай і вір, здобувай і перемагай, щоб Україна була знову могутня, як колись, і творила нове життя по власній уподобі і по своїй волі.

1. Приймай життя як героїчний подвиг і здобувчий чин незламної волі та творчої ідеї.

2. Найвищим Твоїм законом і Твоїм бажанням є воля й ідея Нації.

3. Будь гідним виконавцем заповітів великих синів Твоєї Нації і борись та працюй для великого майбутнього.

4. Твоїм найбільшим добром і Твоєю честю є сила і велич Твоєї Нації.

5. Залізна дисципліна супроти Ідей та Проводу й обов'язок праці є Твоєю чеснотою.

6. Пам'ятай, що Україна покликана до творення нового життя і тому працюй для її могутности й розвитку.

З Ходорівщини через Канаду – в Україну

7. Плекай духа волі й творчости, неси всюди ідею Правди України і закріплюй в життя її історичну місію.

8. Твоєю найбільшою любов'ю є Українська Нація, а Твоїми братами всі члени української національної спільноти.

9. Будь вірним Ідеї Нації на життя і смерть і не здавайся, хоч би проти Тебе був увесь світ.

10. Красу і радість життя вбачай у невинному стремлінні на вершини духа, ідей і чину.

11. Могутній Бог княгині Ольги і Володимира Великого жадає від Тебе не сліз, ані милосердя чи пасивного роздумування, але мужности й активного життя.

12. Знай, що найкраще віддаси Богові почесь через Націю та в ім'я Нації чинною любов'ю до України, суворою мораллю борця та творця вільного державного життя.

13. Здобувай знання, що допоможе Тобі опанувати світ і життя, піднести Україну й перемогти ворогів.

14. Будь свідомий того, що Ти є співвідповідальним за долю цілої Нації.

15. Пам'ятай, що найбільшим злочином є шкодити своїй Нації.

16. Твоїми ворогами є тільки вороги Твоєї Нації.

17. З ворогами чини так, як цього вимагає добро і велич Твоєї Нації.

18. Знай, що найкращою ознакою українця є мужній характер і вояцька честь, а охороною – меч.

19. Постійно пізнавай, удосконалюй себе, і здобудеш світ і життя.

20. Знай, що світ і життя – це боротьба, а в боротьбі перемагає той, хто має силу.

21. Тоді Ти повна людина, коли перемагаєш себе і світ і постійно стремиш на вершини.

22. Знай, що в боротьбі перемагає той, хто не заломлюється невдачами, але має відвагу піднятися з упадку й завзято змагає до цілі.

23. До перемоги треба витривалости й постійного зусилля в діянні й боротьбі.

24. Кожночасно будь готов на найбільший чин, але при тому не занедбуй щоденної праці.

25. Будь першим у боротьбі й перемогах життя, щоб здобути для Нації вінець перемоги.

26. Живи ризиком, небезпеками і постійним змагом, а погорджуй всякою вигодою та спокійним життям філістра.

27. Радо й без нарікань виконуй покладені на Тебе обов'язки, щоб власною працею і наявними вартостями здобути собі право на провідництво.

28. Пам'ятай, що провідництво вимагає постійних трудів і великих зусиль.

29. Будь сильним і незламним навіть в обличчі смерті і всяких терпінь.

30. Став гордо чоло небезпекам, а на удари життя відповідай збільшеним зусиллям праці й боротьби.

31. Пам'ятай, що милостиню приймає тільки немічний прошак, що не може власною працею і власними вартостями здобути право на життя.

32. Не покладайся на нікого. Будь сам творцем свого життя.

33. Будь скромним і шляхетним, але знай, що означає слабкість і покора.

34. Співчуття з велетнями духа Тебе підносить, а співчуття з підлими і безхарактерними людьми ослаблює. Подай братню руку тим, що хочуть, як і Ти, йти на верхів'я.

35. Не завидуй нікому. Приймай те, що здобудеш власною працею й вартістю.

36. Будь товариським. Зав'яжуй побратимство духа, ідеї і зброї в житті, праці й боротьбі.

37. Зв'яжуй тісно своє життя з життям Нації. Віддай Україні свою працю, майно, кров.

38. Гидуї всякою лицемірною облудою і хитрим фальшем, але перед ворогом укривай таємні справи і не дайся заманути в наставлені сіті, для здобуття ж тайни від ворога вживай навіть підступ.

39. Шануй жінок, що мають стати Тобі товаришками духа, ідей й чину, але гидуї розгнущаними.

40. Ціни високо материнство, як джерело продовження життя. З Твоєї родини роби кивот чистоти Твоєї Раси і Нації.

41. Люби й опікуйся дітворою, як молодістю майбутнього Нації.

42. Плекай фізичні сили, щоб тим видатніше працювати для своєї Нації.

З Ходорівщини через Канаду – в Україну

43. Будь точним. Вважай за витрачену частину життя кожену хвилину, що пройшла без діла.

44. Що робиш, роби совісно й так, якби воно мало остатися вічно й мало стати останнім і найкращим свідоцтвом про Тебе.

На кров і славу пам'ять Великих лицарів, в ім'я майбутніх поколінь все і всюди засвідчуй чином вірність і любов Україні. Неси гордо й непохитно прапор Українського Націоналізму, високо цінуй й шануй честь та ім'я Українського Націоналіста.

ВІД УПОРЯДНИКА

Так склалося, що перше видання цієї брошури у вигляді книжечки кишенькового формату появилось у Дрогобичі 1994 року. Але видавництво через недогляд або з інших міркувань випустило ряд думок автора з тексту його спогадів і це не давало йому спокою, бо вважав, що його думки мають бути донесені до земляків у такому вигляді, як були викладені. Так виникла ідея перевидання спогадів, яка реалізована у цій брошурі.

Моє знайомство з п. Гулеєм відбулося вже після того, коли вийшла книжечка його спогадів, в якій була поміщена і моя коротка історична розвідка про село Отиневичі. Ми ніколи не бачилися особисто, але з надісланих мені листів постать Дмитра Гулея постає немов тверда скеля, яка прорізає морські хвилі життєвої суєти й марноти і мов маяк служить дороговказом заблуканим морякам. По його життєвій позиції можуть звиряти своє життя ті, що стали на службу українській ідеї. Його вірність ідеалам боротьби за УССД є не декларативною, а підкріпленою низкою добрих справ, в які вкладав не тільки добрі слова, а велику працю своїх рук. Підтримуючи матеріально українські видання, він тим самим поширював і помножував українські ідеї, прокладаючи їм шлях до українських душ.

Мабуть, його у повній мірі стосуються Шевченкові слова:

Ми не лукавили з тобою,

Ми просто йшли; у нас нема

Зерна неправди за собою.

І в його рядках чується гірка правда, яка не втратила своєї актуальності від того, що написані вони близько двох десяти років тому. Таврує пан Дмитро розбрат політичний і релігійний, який панував серед української діаспори, а тепер постав і в Україні. В наших людей справді «є на все – і на тютюн, і на пиятику, на прийняття, на весілля..., але на добру українську пресу, журнал, книжку і всяку українську справу і діяльність – то треба до них скиглити, просити і апелювати». Однакова українська ментальність і в Канаді, і в Україні. Тому залюбки купляємо російськомовну барвисту пресу, а при нагоді патріотично скиглимо про нову хвилю русифікації України, і таємнича «чорна рука» діє у нас непогано, сіючи недовір'я у власні сили та послаблюючи нашу державу. Так, як у Канаді сіяла непорозуміння між українцями. Тобто написане Д. Гулеєм зберегає свою актуальність для українців.

Здавалося б, що людині його віку з серйозними проблемами зі здоров'ям уже варто було б спокійно займатися консультаціями з лікарями, але той дух «відвічної стихії», з яким запізнався у молоді роки, постійно тримає його на посту вартового інтересів Української Держави. Це той дух, «що тіло рве до бою, рве за поступ, щастя й волю», як писав наш пророк І. Франко. Таким виховали його батьки та навчання в доброго українського педагога Д. Гулея в Городищі Королівському. Таким виховала його ОУН.

В процесі нашого спілкування він проявляє неослабний інтерес до України та її розвитку. Наприклад, у листі від 7 липня 2000 року п. Дмитро пише: «Я маю перед собою «Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією», який підписали в Києві 31 травня 1997 року президенти Кучма та Єльцин. Там є 41 стаття, де між іншим написано, що Високі Договірні Сторони сприятимуть створенню рівних можливостей для вивчення української мови в Росії та російської мови в Україні та її функціонування у галузі культури, літератури, мистецтва, масової інформації, туризму і спорту, телебачення і радіо в Україні – російською мовою, в Росії – українською мовою. І ми бачимо, що росіяни в Україні мають це усе, а українці в Росії – дуже мало або нічого. Тому президент Кучма, який підписав цей договір, весь український уряд і всі українські патріоти

мусять робити домагання і тиск до російської сторони, щоб українці в Росії мали це все, що мають росіяни в Україні. І тут якраз напрошуються і підходять слова великого Шевченка, які недавно в Києві повторив американський президент Клінтон: «Борітеся – поборете, вам Бог помагає, за вас сила, за вас воля і правда святая». Гірка правда!..

А в листі від 9 січня 2001 року він розвинув далі свої думки, що виникли під впливом статті Олексія Коновала «Чи не час демонструвати», поміщеної в часописі «Свобода» (ч. 43/2000). У ній автор слушно критикує наші українські порядки, пасивність влади, панування російської мови. Пан Дмитро на те радить: «Тепер українською мовою у школах України навчається лише 21 відсоток школярів, а ми мусимо зробити так, щоб було навпаки, щоб українською мовою навчалися 79 відсотків і багато більше. Наші президенти Кучма і Кравчук мусять виправити свої помилки, якщо хочуть залишитися в історії чесними українськими президентами і патріотами. Вони повинні разом з усіма чесними українськими патріотами зробити все можливе, щоб з усіх українських урядів повиганяти зайців, яничарів, злодіїв, брехунів і всяких спекулянтів. Там повинні працювати українські патріоти, яким добро рідного народу та держави лежить глибоко в серці і душі. Рівнож зробити все можливе, щоб ці всі величезні мільярди, вкрадені в українського народу і держави та поміщені в закордонні банки, були повернуті в Україну. За ці гроші треба побудувати багато різних фабрик, щоб всі мали роботу в Україні, а не їздили на непевну і небезпечну роботу в Італію, Чехію, Грецію, Росію, Польщу, Ізраїль чи інші країни. Треба так зробити, щоб з інших країн приїжджали на роботу в Україну. Тоді економічний та життєвий рівень в Україні покращиться, люди будуть задоволені життям у своїй вільній державі на рідній землі! Відновлення свідомої України можна досягнути шляхом перевищення українців. Їм треба прищеплювати любов до рідної мови, культури, історії, літератури, розвивати україномовність, видавати українські книжки і газети, спілкуватися між собою виключно українською мовою, в українських радіо- і телепередачах висвітлювати теми українського патріотизму. Треба заборонити комуністичну партію, яка діє проти української держави, а винуватих притягнути до відповідальності. Настав час перейменування міст Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ, Кіровоград та

інших, як рівнож вулиць, містечок та сіл з подібними чужинецькими назвами. Мусимо жити і працювати під кличами: 1) В українській державі – українська мова, в Росії – російська; 2) З Росією хочемо жити мирно, по-сусідськи, але не хочемо знову стати рабами Росії на своїй рідній землі».

З болем серця він помічає, що з розвитком незалежної України на поштових штемплях листів, які надходять йому з України, замість українських написів з'являються написи латинкою. Що це? Невже сліпі поступки Заходів недолугих українських чиновників? Просить вияснити цю справу і повідомити йому. Отже, досі болить його душа за Україну та її долю. Він відчуває себе її незмінним вартувим. Яка глибока синівська вірність!..

Якби кожна українська родина виховувала дітей такими, як п. Дмитро Гулей, справа розбудови і зміцнення нашої держави була би в надійних руках. І тоді не треба було б скиглити, що у нас того нема, й іншого нема. Кожному треба будувати Україну в своєму серці і плекати патріотичний дух у своїй родині. Хай думки Дмитра Гулея цьому допомагають.

Василь Лаба

СЛОВО ПРО «СПОМИНИ...»

п. ДМИТРА ГУЛЕЯ

„Спомини» Дмитра Гулея про життя і громадсько-політичну діяльність українців Прикарпаття, зокрема у селі Отиневичі та сусідніх селах, що на Ходорівщині у Львівській області Західної України, мають важливе пізнавальне і виховне значення. Автор докладно висвітлює умови і діяльність національно свідомих українців у важкі часи польської і советської окупації, вказує конкретні імена й прізвища організаторів і учасників просвітньої діяльності, творення ними гуртків і товариств для збереження й розвитку національної свідомості людей цього краю.

У спогадах простежується участь і самого автора у громадсько-політичному житті Ходорівщини, хоча докладно він на цьому не наголошує. Його діяльність у просвітницькій та громадсько-

політичній площині на Прикарпатті цілком підтверджує святі слова нашого Великого Генія і Пророка Тараса Шевченка:

Наша дума, наша пісня
Не вмере, не загине...
От де, люде, наша слава,
Слава України...

Власне такі люди, українські патріоти, як п. Дмитро Гулей, його сучасники і попередники, зуміли зберегти й розвинути національну культуру і мистецтво, українську національну ідею та передати своїм нащадкам.

Дорогий читачу! Із «Споминів» Дмитра Гулея ти дізнаєшся про своїх предків, їх невтомну і здебільшого небезпечну для них самих працю задля збереження й відродження української нації, становлення і розбудови української соборної незалежної держави. Співстав їх звияту у визвольних змаганнях з поневолювачами і теперішнє своє буття та розуміння істини нашого нинішнього етапу політичного, економічного та соціального розвитку. В усі часи нас вороги переробляли на свій лад, намагаючись зробити українську землю і її народ своїм придатком. Нас паплюжили, цькували один на одного, робили нас нашими ж ворогами. Ми не змирилися з чужинецькою ідеологією, традиціями та культурою, і ми як нація зберегли себе, бо в нас з прадавніх часів було і є все своє, не гірше, а в багатьох аспектах досконаліше, ніж чуже.

Зміст і ідея «Споминів» Дмитра Гулея й полягає в тому, щоб донести до широкого загалу читачів сутність та умови боротьби за визволення українського народу на конкретній ділянці нашої землі. Сам Дмитро Гулей є знаним українським патріотом. Усі свої духовні та фізичні зусилля він спрямовує на збереження і розвиток української мови та культури. Його видання «Українська народна творчість», «Українські народні прислів'я, приказки та інше» отримали високу оцінку серед українських читачів. Це було відзначено і на українському радіо в радіопрограмі «Слово». Дмитро Гулей за свої власні кошти надіслав і далі надсилає для українських бібліотек в Україну багато політичної, публіцистичної, релігійної та художньої літератури, в тому числі й для наукової бібліотеки Львівської державної академії ветеринарної медицини, про що також неодноразово з подякою відзначалося у пресі.

Він створив особистий 100-тисячний фонд для україномовних студентів університетів України, відсотки з якого можуть використовуватися для національних українських видань. Дмитро Гулей бере посильну участь у багатьох українських патріотичних та громадських організаціях в діаспорі, є постійним дописувачем газети «Гомін України», що виходить у Торонто. Він також у міру своїх можливостей надає їй грошову допомогу.

Слід відзначити, що вся його теперішня діяльність тісно пов'язана з його дружиною п. Марією, яка в Торонто організувала гурток української вишивки та благодійну організацію для потребуючих.

Слава справжнім українським патріотам-героям не лише на полі бою, але також у звичайній щоденній праці.

Степан Марич

НЕЗГАСНА ЛЮБОВ ДО УКРАЇНИ

Утвердження об'єктивної історичної пам'яті народу, відтворення сторінок славної героїчної і виснажливої боротьби українців за свою державність, чільне місце в якій посідають мужні звитяги ОУН-УПА, – важлива складова частина сучасних процесів державотворення. На прикладах безстрашної борні тривалого періоду новітньої української національної революції сформувалися нинішні покоління, до них має бути прикута увага наступних генерацій нашого народу. «Знайте, що такої героїчної доби взагалі не знає історія людства, – говорив генерал Тарас Чупринка (Роман Шухевич). – На героїзмі УПА і визвольно-революційного підпілля будуть виховуватися нові українські покоління».

У звитяжних битвах освяченого кров'ю згаданого періоду важлива роль належить галицькому П'ємонту, в тому числі Ходорівщині. Її масову участь прославили: Зенон Пеленський – уродженець Ходорова, один із засновників ОУН, головний редактор тижневика «Свобода» та щоденника «Новий час», учасник Великого збору Української Головної Визвольної Ради, активний громадсько-політичний діяч на еміграції; Петро Олійник (с. Молодинче) – відомий організатор Крайового проводу ОУН, відважний командир

УПА; Богдан Прокопів (с. Дуліби) – особливо діяльний член ОУН, референт Служби Безпеки Крайового проводу цієї організації; Микола Левицький (с. Молодинче) – активний діяч ОУН, політв'язень польських тюрем, референт служби пропаганди в структурах ОУН-УПА; Дмитро Слюзар (с. Бортники) – енергійний член ОУН, у 1943-44 роках обласний провідник, з липня 1944 до грудня 1945 року – Крайовий провідник ОУН.

Багато вмінь, хисту, сміливості і саможертвності вклали у визвольну боротьбу на теренах краю Дмитро Гулей (с. Оти-невичі), Йосип Сирота, Петро Марків (с. Букавина), Зеновій Мельничин (с. Молотів), сотні інших відомих і безіменних героїв безстрашного бойового підпілля. Сьогодні Дмитро Гулей, шановний ветеран легендарних змагань за незалежну Україну, проживає в Канаді. Проте душею і серцем Він завжди лине на рідну Батьківщину, постійно відтворює в пам'яті милі серцю дитячі та юнацькі роки, душевну тягу до ОУН, яка найбільше виражала інтереси соборної України, вела широкопланову культурно-просвітницьку роботу серед населення, давала нестримний покликання до повстанської боротьби.

В наш час пана Гулея полоняють не лише спогади про ці буремні роки, вболівання і туга, а, насамперед, щирі поради нашої суверенній державі та її народу. Вони єднають Його з нами міцними зв'язками. Він багато пише, видає літературу, спонсорує випуски потрібних видань, постійно надсилає книги нашим читачам. Його дарунки прикрашають книгозбірні багатьох Його друзів та знайомих, а також бібліотек рідного села, Ходорова, Дрогобича, Львова та інших місцевостей.

Міцні і тривалі контакти єднають пана Дмитра та його дружину пані Марію з Львівською державною академією ветеринарної медицини ім. Степана Гжицького. Шановне подружжя не лише відвідувало академію, але й неодноразово надсилало їй значну кількість надзвичайно цінної літератури, яку з великим інтересом читають студенти, професорсько-викладацький корпус, співробітники та гості навчального закладу.

Вихід у світ нової книжки добродія Дмитра Гулея – переконливий доказ вагомих потенціальних можливостей автора, бажання залишити помітний слід у літературі, збагатити змістовні взаємини між Україною та Канадою, світовою українською діаспорою. Вона ще

більше єднати українців, допомагаючи їм долати труднощі на шляху розбудови і зміцнення суверенної України, зростання її авторитету на міжнародній арені.

Ми гордимось паном Дмитром – нашим славним земляком. Щиро йому вдячні за гідний захист не лише рідного і близького Придністров'я, але всієї великої України. Від усього серця зичимо йому творчої наснаги, подальших пошуків, нових змістовних патріотичних епізодів життя, міцного здоров'я і многая-многая літа. Нехай Його велика любов до України ніколи не згасає.

Михайло Брик, професор,
заслужений працівник народної освіти України

ЩИРИЙ УКРАЇНЕЦЬ, СПРАВЖНІЙ ПАТРІОТ

Попри рідних і близьких, доля кожному із нас створює в житті безліч ситуацій для знайомства з до того не знайомими людьми, одні з яких стають друзями, товаришами чи добре знайомими, з іншими стосунки є не більш як миттєвими або короткочасними.

Судилося долею і мені запізнатися, правда, заочно з людиною, про яку я раніше ніколи нічого не чув і не знав і яку насмілюся називати моїм добрим знайомим і однодумцем. Сталося це зовсім випадково (а може, й закономірно) влітку 1997 року, коли старший викладач нашої академії п. Степан Марич подарував мені книжку «Українські приказки, прислів'я і таке інше». Даруючи цю фундаментальну збірку українського фольклору, пан Марич сказав, що її з власними доповненнями і власним коштом перевидав п. Дмитро Гулей, наш земляк, який зараз живе в далекій Канаді. Більше того, продовжував він, чималу добірку цих книжок п. Гулей надіслав в Україну для бібліотек середніх шкіл і вищих навчальних закладів, у тому числі й для наукової бібліотеки нашої академії.

„Он як, – кажу. – Так про цю людину мусить знати вся академія. Його особистість, його життя, дії і вчинки є надто повчальними для нашого студентства, мають величезне значення для виховання нової генерації українських фахівців». Невдовзі в академічному часописі «Світ академії» під числом 11 (27) у липні 1997 року була видрукувана

моя стаття про п. Гулея з його та його дружини Марії спільною фотографією, що мала назву «Щирий українець».

Багато хто може подивуватися назві статті, зокрема епітету «щирий» до слова українець. У тому, що п. Гулей є українцем, ні я, ні хтось інший, думалося мені, не може сумніватися. Таких українців є мільйони. А ось чи щирі українці вони? Тут для сумнівів, на жаль, є більше ніж достатньо підстав. Вживши це словосполучення, я хотів підкреслити, що воно є всеохоплюючим мірилом найвищого вияву національної свідомості та громадянської позиції українця, які мають першість у його особистому житті.

Словосполучення "щирий українець" у моєму розумінні асоціюється із таким словосполученням, як «справжній патріот». Бо різні є патріоти України. Знову ж таки мушу сказати, на жаль, бо аж занадто багато різних їх є серед нас. Та задля справедливості мусимо визнати, що серед їх строкатого розмаїття все-таки чисельно переважають ті, хто не хизується своїм ура-патріотизмом, не б'є себе в груди, покриті вишиванкою, галасуючи на всіх перехрестях, що він найвіддаленіший син свого народу, а ті, хто спокійно і розважливо, без самовихваляння і крику, щохвилино, щоденно і щорічно впродовж довгих років свого життя, незалежно від того, де він перебуває: чи то на рідній землі, чи далеко за морями-океанами, куди його закинула за щирю любов до рідного народу зла доля, наполегливою працею, потугою свого інтелекту, матеріальною підмогою все робить для того, аби українська нація усвідомила священність, соборність і незнищенність власної душі, перейнялася гордістю за свою тисячолітню величну культуру та героїчну історію, спромоглася через усілякі тимчасові нестатки і біди напружити свої сили для розбудови, становлення й процвітання віками виборюваної держави, що має таку милозвучну назву Україна.

З цієї великої когорти щирих українців, справжніх патріотів своєї землі, маємо всі підстави виокремити п. Дмитра Гулея, який не з власної волі змушений був замешкати в Канаді. Будучи фізично відірваним від України, він душею завжди був з нею і, не покладаючи рук, усе робив для того, аби український народ, перебуваючи в складі колишнього Радянського Союзу, не зневірився у змаганнях за свою незалежність та державність. Він всіма силами разом зі своїми однодумцями підтримував його духовно і морально. На щастя, його

старання не пропали марно. І ось тепер, коли Україна як самостійна, суверенна і незалежна держава остаточно утвердилася в колі держав світу, п. Гулей, радіючи разом з нами цій історичній справедливості, міг би вважати свою місію закінченою. Але ні!

Маючи великий життєвий досвід і добре знаючи героїчну, але гірку історію українського державотворення, розуміючи усі неминучі складнощі спинання на ноги молодій державі, Дмитро Гулей знову в лавах будівничих України. Де можна грошовими внесками, а більше друкованим словом – книжками і журналами з нашої історії та культури, які він безкоштовно пересилає в Україну для поповнення бібліотек військових частин, середніх шкіл і вищих закладів освіти, аби ми могли, читаючи їх, глибше пізнати самих себе, свою минувшину і впевненіше дивитися в нашу прийдешність.

Жодна з цих книг, що видані за кордоном, не відома нам, бо в часи попереднього режиму їх пересилання в Україну було неможливим.

За неповні останні три роки наша академія отримала від п. Гулея понад 160 вельми цінних книг, що вийшли друком у Канаді, США та країнах Західної Європи, в яких висвітлюються героїчні події національно-визвольних змагань українського народу за свою свободу і незалежність, патріотична діяльність українських організацій у діаспорі, видатні постаті нашої історії, літератури і мистецтва, які ми, завдяки цим книгам, заново відкриваємо для себе.

Перш ніж потрапити на полиці академічної книгозбірні, ці книжки виставляються для огляду широким загалом викладачів і студентства, серед яких вони знаходять своїх вдячних читачів. Окрім цього, газета «Світ академії» друкує їх перелік з анотаціями, що сприяє ще більшому зацікавленню цими книжками.

Загальну вдячність професорів, викладачів і студентів за подвижницьку працю й добродійні дії п. Гулею висловив ректор академії, академік Роман Кравців у надісланому йому листі, в якому також йшлося про впевненість у подальшому підтриманні взаємних стосунків, побажано нашому добродієві та його шановній дружині п. Марії гарного здоров'я, великого щастя та усіляких гараздів на многії літа.

Перебуваючи далеко від України, п. Гулей на диво чудово ознайомлений з її сьогоднішньою економічною та політичною ситуацією, з життєвими проблемами нашого народу. Про це суджу з

його листів, які час від часу надходять на мою адресу. Здавалося б, що в цих приватних листах повинно, як це зазвичай буває, йтися про приватні справи адресатів. Але ж ні! Кожен лист п. Гулея, що написаний у гарному літературному стилі і не менш гарним, взірцевим почерком, – це суспільно-політичний трактат з глибоким і правдивим аналізом внутрішньої ситуації в Україні. У кожному з них – уболівання за кричущі негаразди у нашому державному будівництві, переживання за стан української мови, української книжки і української преси, убивча критика окремих народних депутатів, що своєю поведінкою та діями завдали великої матеріальної і моральної шкоди народові й державі, не прохання, а буквально волення до української інтелігенції, яка, на думку п. Гулея, як елітарна, найбільш свідомо і патріотична частина суспільства, "мусить докласти усіх зусиль, щоби Українську державу зберегти і закріпити НАЗАВЖДИ".

Перечитуючи ці листи, не раз і не два, задумувався над тим, звідки у цієї людини стільки любові до України, її землі і народу, яку вона пронесла через усе, дароване їй Богом, довге життя (п. Гулей відсвяткував уже своє 80-річчя), більша частина якого, починаючи з 1943 року, протікала спочатку в Німеччині (був схоплений і вивезений гестапо), а потім на канадських теренах. Не асимілювався, не загубився серед канадського народу і не втратив своєї національної ідентичності, а навпаки, ставши громадянином Канади, зберіг свою національну душу, національну гордість і ще більше зріднівся зі своєю матір'ю-Україною через щоденну невтомну працю задля її щасливого майбуття.

Відповідь на своє запитання відшукав у книжці п. Гулея під назвою «Мої спомини про Ходорівщину». Ходорівщина, а на ній село Отиневичі, – це його батьківська земля, де народився і провів молоді літа. А були це літа для нього, звичайного селянського хлопця, вельми непростими. Вони, а радше ті обставини і час, як мені здається, в яких проходили ці літа, і сформували на все подальше життя його український характер, розвинули патріотичні почуття, зміцнили національну свідомість, загартували волелюбство, загострили ненависть до чужоземних зайд і поневолювачів рідного народу.

Маючи з діда-прадіда вроджену горду і непримиренну до наруги над собою душу, малим хлопцем він відчув уже в перші шкільні роки

за часів панування на наших землях Польщі національну зневагу до себе і собі подібних, а також пройшов через різні поневіряння, щоб здобувати знання рідною мовою в українській школі.

Не могла не вплинути на нього атмосфера загального національного піднесення 1920-30-х років, виявом якого була невтомна праця «Просвіти» у західноукраїнських селах і містах, а також «Сільського господаря», кооперативного руху, різноманітних гуртків – драматичних, світських і церковних хорів, а особливо діяльність політичних організацій – Організації Українських Націоналістів та Українського Юнацтва.

На хвилі цього піднесення Дмитро Гулей разом зі своїми ровесниками стає його активним і дієвим учасником. Вступає в ряди Українського Юнацтва, згодом стає районним провідником цієї організації, веде національно-просвітницьку роботу серед сільської молоді. У час Другої світової війни, коли його рідна земля була окупована вже іншим – німецько-фашистським зайдою, переслідуваний гестапо за свою патріотичну діяльність, змушений був піти в підпілля, де провів більше року. А далі – облава німців на українську молодь, серед якої опинився і він, вивезення до Німеччини, понад два роки – робота в копальні під землею, а після закінчення війни-дорога в Канаду, бо повернення в Радянську Україну для колишнього члена Українського Юнацтва мало один фінал – етапом у Сибір.

Ось який, як бачимо, життєвий «університет» закінчив юнак Дмитро Гулей, отримавши «диплом» щирого українця і справжнього патріота рідної землі. І живе він з цим дипломом впродовж усіх своїх років з честю і гордістю, виправдовуючи його призначення.

Із багатьох чеснот і гарних рис, притаманних еству п. Гулея, не можу не виокремити і таких, як його людяність, щира любов і пошанування людей, з якими зводила його доля на довгому життєвому шляху. У цьому може перекопатися кожен читач його «Споминів про Ходорівщину». Скільки в них прізвищ та імен різних людей, що й не перелічити! Це й поіменовані шкільні товариші, вчителі, священики, урядовці, громадсько-політичні діячі, побратими по підпіллю... Про усіх їх, що спричинилися до корисної праці на благо рідного народу, п. Гулей говорить з особливою теплотою і вдячними словами. Навівши їх прізвища на сторінках

З Ходорівщини через Канаду – в Україну

своїх споминів, п. Гулей увічнив цих людей для прийдешніх поколінь, для нашої історії, яка твориться у більшості саме такими простими людьми з конкретних сіл, містечок і великих міст. Інакше б вони стерлися згодом з людської пам'яті, пішли б у небуття.

Хочу відзначити також, а це теж прикметна риса характеру і переконань п. Гулея, що кожен його лист, надісланий мені, завжди починається вітанням «Слава Україні» і закінчується відповіддю «Героям слава». Тому завершуючи ці нотатки про п. Дмитра Гулея – високоосвічену, талановиту, добру і порядну людину, інтелектуала і гуманіста, щирого українця і справжнього патріота, мені б хотілося скористатися цим же вітанням: «Слава Україні», що має таких славних синів. – "Героям слава», які самовіддано і невтомно їй служать, стоять на її захисті, трудяться заради її блага – теперішнього і майбутнього.

Йосип Берко, проректор Львівської академії
ветеринарної медицини імені С. Г. Гжицького,
доктор біологічних наук, професор

ДОЛЯ ЛЮДИНИ НА ТЛІ ЕПОХИ

У долі Дмитра Гулея відбито всі ті випробування і колізії, які довелося пережити поколінню, що народилося на зламі епох: розвалу Австро-Угорської та Російської імперій, визвольних змагань українців за свою державу, їхньої поразки та нового поневолення Великої України російським більшовицьким окупантом.

Люди цього покоління зростали в період боротьби за визволення від польської окупації, в часи підпільної боротьби Організації Українських Націоналістів.

По їхніх долях кованими чобітьми пройшлася Друга світова війна. Коли німецькі окупанти почали відтискати російських загарбників на схід, одні з них пішли у підпілля або взяли зброю в руки, інших вивезли на роботу до Німеччини або загнали в концентраційні табори, ще іншим судилося воювати в Червоній армії.

Було все і по-всякому. Їхні долі терлися і гартувалися у жорнах збройної боротьби, кувалися між молотом і ковадлом жорстокої долі ХХ віку.

Потім для багатьох була вимушена еміграція. Півстоліття життя за межами рідної землі з правом повернення до неї лише у думках, мріях, піснях та снах: у Краї панував чужинець, насаджуючи чужу мову, чуже безкультур'я та тупу російсько-більшовицьку ідеологію. Їх, вирваних і відірваних від рідної землі, називали «предателями родіни», поливали брудом брехні й облуди, а тих, кого найбільше боялися й ненавиділи, – нищили по чужих державах руками найманих убивць, призначаючи на цю роль з'яничарених українців.

Вони ж, закинуті долею за гори й океани, не розчинилися в чужому морі, зберегли свою мову, культуру, розбудували українське суспільне життя, незважаючи на небезпеку страшної хвороби – асиміляції.

Їх гризла і мучила за давнє туга – ностальгія за Батьківщиною.

Дмитро Гулей, як багато хлопців і дівчат з його покоління, зміг приїхати на рідну землю, до рідної оселі лише через 48 років.

Багатьох рідних, друзів і знайомих уже не залишилося в живих, а тим, з ким зустрічався тепер, через піввіку, час поорав борозни на обличчі і помалював волосся у білий колір.

Його другою домівкою стала канадська земля, але своє серце він залишив назавжди тут, у мальовничих Отиневичах, на берегах розкішного Лугу.

Проте ще залишилися спогади. Спогади про минуле, пережите, передумане. Хтось читатиме ці спогади, як давню і забуту легенду. Але його розповідь – про тих, хто був, жив і боровся, хто нині ще живе в Україні і за тисячі кілометрів від неї, і тих, хто вже відійшов у вічність.

Хоча розповідь пана Дмитра – це сага рідного села Отиневичі та історія Ходорівщини періоду польської, російської, німецької окупацій і Другої світової війни, впевнений, – її із задоволенням прочитає кожен, кому вона потрапить до рук. Вона яскраво забарвлена суб'єктивізмом, і в цьому її привабливість.

Можна писати історію села, чи якоїсь місцевості, оперуючи фактами, взятими з архівних чи хронікальних джерел, а можна ось так, як в оповіді Д. Гулея, де історія народу відбита в спогадах про живих людей, які жили і боролися, вірили в краще прийдешнє України.

З Ходорівщини через Канаду – в Україну

Переконаний, що такі і подібні матеріали зі спогадами неодмінно повинні з'являтися друком, бо вони – частинка нашого минулого, – отже, повинні мати місце в підмурівку нашого майбутнього.

Крім спогадів про Ходорівщину, читач знайде надруковані в українській пресі Канади есе, статті і репліки Дмитра Гулея. Вони доповнюють образ цієї непересічної, невтомної, розумної людини, яка через тисячі кілометрів і десятки років завжди була з Україною – рідною йому і близькою.

Ігор Набитович

МОЇ СПОМИНИ ПРО ХОДОРІВЩИНУ

Я народився в селі Отиневичі, яке знаходиться 4-5 км на північ від міста Ходорів Львівської області. Між Отиневичами і Ходоровом плила дуже гарна річка Лут, яка сполучала став в Отиневичах з Ходорівським ставом, а за селом Бортники впадала до Дністра. Ми, дітваки і хлопці, а також і дівчата з насолодою купалися в нашій річці, ловили рибу і раки, на великих пасовиськах над річкою пасли худобу, а на великих сінокосах господарі косили сіно. Біда була в тому, що власником того всього був пан-дідич-поміщик, а люди мусили за все панові платити чи відробляти на поміщицьких ланах. Коли літом було сухо, то ми понад річкою ходили до школи до Ходорова, бо туди була коротша віддаль як гостинцем-дорогою. Бо в Отиневичах була лише 4-класна школа, а в Ходорові була 7-класна, а також торгівельна і ремісничка. Була народна польська школа і українська «Рідна школа». Одні студенти ходили до польської школи, інші до «Рідної школи». Родичі записали мене до «Рідної школи» і я вже був здав іспит до 5-го класу, але у «Рідній школі» за навчання треба було платити, бо польська держава не оплачувала українських вчителів, а мої родичі не були заможні (родина складалася з 8 осіб), отже мене пізніше перевели до польської школи. Переписати до цієї школи не було так легко і треба було мати протекцію. Якраз тоді десь у 1931 році до школи в Отиневичах прийшов новий директор Йосиф Єрмель, який перед тим вчителював у Ходорові в польській школі. Він ще вчив мене в Отиневичах протягом одного року, отже за його

протекцією мене прийняли до польської школи. Я закінчив в Ходорові 7 класів, відтак не цілий рік торговельної школи, а далі пішов вчитися в гімназію до приватного вчителя. Цим вчителем був Дмитро Гулей син Кипріяна з Городища Королівського (тепер Городище І). Так я і не закінчив другого класу гімназії, бо матеріальні обставини не дозволяли оплачувати навчання. Після закінчення цього класу гімназії ми мали іти здавати іспити до української гімназії в Рогатині, але через матеріальні нестатки ми до Рогатинської гімназії не ходили. У 1934-35 роках Дмитро Гулей вчив нас чотирьох студентів: з Отиневич були Василь Костик, Іван Яворський і я, а з Городища Королівського- Володимир Камінський. Оскільки польська шовіністична влада не давала змоги багатьом українцям закінчити університетські чи інші студії, а навіть тим, які закінчили навчання не давали роботи, тому наш учитель Дмитро Гулей виїхав у Аргентину, де передчасно помер.

У школі в Отиневичах до приходу Йосифа Єрмея директором був Микола Мушинський, а учителькою Марія Врублівна. У час мого навчання з 1930 до 1934 року з Отиневич до Ходорівських шкіл ходили такі учні: Костик Василь, Верес Йосиф, Мода Петро, Стегніцький Василь, Стегніцький Тома, Яворський Василь, Яворський Іван, Дмитро Гулей, Микола Гулей, Коптюх Стефан, Кравець Михайло, Сярок Людвик, Коцовський Ілько, Ревуцький Богдан, Ревуцький Микола, з дівчат Куца Марія, Стегніцька Марія, дві дочки Данила Моді, імен яких не пригадую, та багато молодших від мене учнів, прізвища яких уже не пам'ятаю.

Громадсько-політичними і культурними діячами в Отиневичах у 1920-30-их роках були: Данило Мода, Іван Сярок-Чорний, Семен Кравець, Іван Кузів, Василь Безп'ятий, Яворський Кипріян, Федір Чепіль, Семен Чепіль, Василь Костик, Гриць Тимків і інші. Війтами і солтисами були: Роман Ґоловчак, Роман Гулей, Михайло Гамкало, Федір Чепіль, Василь Безп'ятий. Священиками були: Омелян Кравич, Жигимонт Слиж. Дяками були: Володимир Коцовський, Гриць Тимків, помічниками дяків: Тома Стадник, Дмитро Верес і Тимко Мудрий.

В Отиневичах була читальня «Просвіти» з досить великою і гарною українською бібліотекою, гарна кооперативна крамниця, молочарня, гурток «Сільський господар», Український жіночий гурток (довголіт-

ньою головою якого була Катерина Пук-Коцовська), гарно працювали аматорський драматичний гурток, церковний і світський хори. Гарну бібліотеку мали священик Омелян Крвавич і його дружина Стефанія. Вони радо нам позичали книжки до читання. Тоді я з великою насолодою перечитав славнозвісну трилогію Богдана Лепкого «Мазепа». Тоді ми дуже любили повісті таких майстрів українських повістей і оповідань як Андрій Чайковський, Адріан Кащенко, Іван Франко, Вячеслав Будзинівський, Іван Нечуй-Левицький, Панас Мирний, Богдан Лепкий, Ольга Кобилянська, Юра Шкрумеляк, Василь Стефаник і багатьох інших. Польська шовіністична цензура кривим оком дивилася на «Просвіту», читальні і бібліотеки, деякі книжки забороняла і конфіскувала. З цих заборонених ще й тепер пригадую «Під Корсунем», «Тарас Бульба», «Син України». Їх забрали бібліотекарі додому і випозичали вже нелегально. В Отиневичахдесь у 1927-40 роках був духовий оркестр, який складався з 18 інструментів. Він виступав на фестинах та інших імпрезах в Ходорівщині та інших районах. Ще пригадую прізвища членів оркестру: Чепіль Федір, Кузів Іван, Гулей Степан (син Романа), Гулей Кипріян, Гулей Микола (мій брат), Балук Микола, Балук Федір, Бардак Володимир, Пухаль Стах, Пухаль Йосип, Стегніцький Михайло, Стегніцький Іван (Пилипів), Галевич Антін, Шоробура Роман, Гулей Іван (Логаїв), Гаврон Федір, а ще кількох членів вже не можу пригадати. Керівниками оркестру були Чепіль Федір та Кузів Іван.

Національна свідомість дуже зросла вже на початку 1930-х років, коли від рук польських окупантів загинули полум'яні українські патріоти Василь Білас і Дмитро Данилишин, а близько від Ходорова під Бібркою поляки замордували сотника Юліана Головінського. Організація Українських Націоналістів і Українське Юнацтво почали сильно розвивати українську національну свідомість серед молоді і серед населення взагалі. Була це тяжка праця, бо польські окупанти дуже переслідували членів ОУН і Юнацтва, робили часті напади, обшуки і запроторення до тюрм. Тому однією з найголовніших основ ОУН була сувора конспірація. У члени ОУН і Юнацтва підбирали лише таких людей, які могли працювати і жити за вказівками Декалогу та інших приписів українського націоналіста-патріота. Деякі молодики, головню студенти, не могли втримати язика, щоби не

похвалитися, що вони належать до Організації, а тоді відбувались всіши, арешти і тюрми.

Коли почалась німецько-більшовицька війна у червні 1941 року, то такі студентики, які через згадані причини не були в лавах згаданих Організацій, скоро вступили в ряди мельниківців. У наші сторони в Рогатинщину прибули з Німеччини декілька мельниківців (серед них горезвісний Коник-Онуфрик) і вони на скору руку почали творити мельниківську організацію, якої до цього часу в Україні не було, а особливо я можу сказати це про Ходорівщину. Щоб якнайшвидше назбирати до своєї організації найбільше членів, вони не дивились на якісні, духовні, моральні і характерні прикмети людей. У Ходорівщині, наскільки я пригадую, їм не вдалося підняти багато людей. З Чорного Острова двох братів Богданів, з Городища Королівського- Заборського і може ще декількох. Але вони не мали майже ніякого впливу на громадське чи інше життя Ходорівщини, хіба може дещо пізніше при допомозі німців, які почали шалено арештувати і переслідувати українських патріотів-самостійників, а властиво бандерівців.

Коли у вересні 1939 року Західну Україну окупували більшовики, то відразу почали творити свої уряди. Люди тоді ще не знали багато правди про більшовиків, отже до уряду вибирали поважних і шанованих господарів. Головою сільради в Отиневичах вибрали Василя Безп'ятого, а секретарем Івана Сярока-Чорного. Василь Безп'ятий був дещо заражений соціалізмом, але коли на практиці побачив соціалістично-комуністичну дійсність, то став дійсно українським патріотом-самостійником. Іван Сярок як знаний український громадський і політичний діяч, а може ще й до деякої міри куркуль, побачив, що на становищі секретаря сільради він скоро може потрапити в халепу, тому старався якнайскоріше з цього вимотатися. Отже вмовили мене, бо мій батько не є куркуль, а десь так бідняк-середняк і поставили мене на секретаря сільради. Вже не можу собі пригадати в який спосіб це відбулося, чи післали це для затвердження районної і обласної рад, чи було ще щось більше. І так я пробув десь від місяця грудня 1939 до листопада 1940 року на становищі секретаря сільради в Отиневичах. Праця була нелегка. Більшовики відразу почали творити колгоспи. До мене приходили голова райвиконкому чи голова або секретар райпарткому, чи

начальник НКВД або міліції і намовляли вступати до комітету організування колгоспів, а спочатку самому стати членом колгоспу, щоб бути прикладом і заохотою для других. Як же ж мені було вступати в колгосп, коли я не був жодним господарем, а лише самотнім молодим хлопцем. Господарями були мій батько і старший брат. Іти до них і намовляти вступати до колгоспу я вважав злочином. Іти до людей і намовляти їх вступати у колгосп – та ж вони мене зненавидять. Більшовицька влада завжди робила щось так, не щоб людям допомогти щось добре зробити, але щоб їм надокучити.

Тоді був Ходорівський район і Ходорів був районним центром. Отиневичі були віддалені від Ходорова всього на 4-5 км, то вони Отиневичі приєднали до Ново-Стрілицького району, а Нові Стріличі віддалені на 12 км. Дороги погані – коли падають дощі, то така грязюка, що віз і коні грузнуть в болоті, а взимку в заметіль ні дороги, ні Божого світа не видно. А ви мусите їхати на зібрання та мітинги. А такі села як Бориничі, Дрогобичі, Борусів, Бринці Церковні, Бринці Загірні ще набагато далі віддалені від Нових Стрілич. Душевне задоволення я мав з того, що коли в село приїжджали з НКВД чи міліції, то я повідомляв організаційних людей, щоб були обережні. Бо вже тоді більшовики арештували свідомих українців, котрі вже перебували в польських тюрмах і були розконспіровані, а їх родини вивозили на Сибір. Щоб уникнути арешту, вони йшли в підпілля, але родини все-таки вивозили.

І коли в листопаді 1940 року мене взяли як призовника в Червону армію, то я до певної міри був задоволений, що позбувся цього напруженого і небезпечного секретарства. Нас завезли служити у місто Саранськ, столицю Мордовської Соціалістичної Республіки. З Отиневич зі мною служив Василь Яворський, а з Городища Королівського – Михайло Гулей, мій двоюрідний брат. Звичайно, з нами служили багато хлопців з Ходорівського, Ново-Стрілицького та інших районів. Нас дали у полкову школу підстаршин. Від народження я був короткозорий, але якось пройшов через призовну комісію, бо дали мені читати великі букви. Значить у цьому випадку я мав щастя. Але коли прийшлося стріляти до цілі, то я ніяк не міг в неї попасти. Лікарі почали перевіряти мій зір і відіслали до найкращих лікарів у корпусний військовий шпиталь в місто Горький над Волгою.

Там я також мав щастя, бо попав на дуже доброго лікаря в ранзі полковника, вже старшого віку, який міг мати синів такого віку як я. Він був дуже розумний і добрий і завжди мене потішав, щоб я не журився, бо все буде добре. Я повернувся в Саранськ і через деякий час мене звільнили з армії через поганий зір.

В березні 1941 року я повернувся в Отиневичі. В цей час протибільшовицьке підпілля було вже досить велике. Люди йшли в підпілля, щоб уникнути арештів, знущань і тортур. Переважно це були провідні члени ОУН, які з підпілля вели організаційну, політичну, національно-культурну діяльність і військову підготовку, щоб у майбутньому змагатися за побудову української держави. «Здобудеш українську державу, або згинеш в боротьбі за неї» – це був найважливіший клич українського націоналіста-самостійника. Тоді вже працювали у підпіллі такі мені знамі люди з Ходорівщини: з Отиневич Костик Василь, з Городища Королівського Гамкало Гриць і Пухаль Нестор, з Дрогобича Микола Бариляк і Михайло Нагірняк, з Дуліб Богдан Прокопів, зі Стрілич Нових Михайло Кондрат, зі Сугрова Олесь Радкевич, з Молодинча Антін Хомусяк і багато інших. Мені ці підпільники були відомі, бо наша стодола та стрих хати були одним з місць зв'язку і переходили через нашу хату багато підпільників.

Були дуже строгі вимоги конспірації й обережності, бо в разі викриття більшовики нищили і вивозили в Сибір цілі родини. Ці підпільники, про яких я тут згадав, були мені майже всі відомі з їх дотеперішньої діяльності. Інших я знав лише по псевдах, бо заборонялося знати забагато, бо якщо хтось попадав ворогові в руки і міг би заломатися на тортах, то не міг сказати того, чого не знав. Ці місяці (квітень, травень і червень 1941 року) вже були добрі для підпілля, бо можна було переховуватися в стодолі, на стриху на сні, на оборозі чи в якійсь неопалюваній лісничівці. В ці місяці копали і будували багато підземних криївок і сховищ.

22 червня 1941 року вибухнула німецько-більшовицька війна. Німці скидали багато бомб і на станції у Ходорові цілими ночами горіли вагони з нафтою чи з чимсь іншим. Німецькі війська досить швидко просуваються на схід. З ними також йшли два відділи українського війська. Один відділ під командою майора Побігущого посувався на південь, а відділ «Соловейко-Нахтігаль» під командою сотника Романа Шухевича вже 30 червня був у Львові і цього дня

Українські Національні Збори у Львові під проводом ОУН(б) проголосили відновлення Української Держави. Головою уряду обрано Ярослава Стецька, великого українського діяча і патріота. До складу тимчасового державного правління увійшли знані діячі з політичних, культурних, наукових, суспільно-громадських кіл, організацій і установ, а також безпартійні діячі. Українські церковні провідники митрополит Андрей Шептицький і Полікарп Сікорський дали своє пастирське благословення на відновлення Української Держави. Радість серед нашого народу була велика. Вірили, що сповнилися мрії, за які віддали своє життя найкращі сини і дочки українського народу багатьох поколінь. З цієї нагоди у кожному місті і містечку відбувалися величаві святкування. В церквах відправлялися урочисті Служби Божі і молитви подяки Всевишньому творцеві за його ласки. Відтак ішли величезні походи на могили січових стрільців чи інших героїв, а де таких могил не було, то насипали символічні могили.

У Ходорові також відбулися такі святкування. Після урочистої відправи в церкві величезний похід рушив вулицями міста аж на цвинтар, де знаходиться могила січових стрільців. На чолі походу йшли численні церковні процесії з хрестами і хоругвами, а також українськими прапорами. Було багато священиків, громадських і політичних діячів, а також високі німецькі старшини. Всюди було видно величезні маси народу. Тоді, в липні 1941 року, старшини німецької армії ще добре ставилися до українців, бо серед німецької армії були і розумні старшини, які передбачали, що політика і тактика Гітлера і Гімmlера доведе Німеччину до програної війни, однак вони мусіли підкоритися диктатурі Гітлера. Почесна чвірка представляла ОУН. Ми здається мали пластунські напіввійськові однострої із синьо-жовтими опасками на рукавах. В цій чвірці були Богдан Кицала з Ходорова, який щойно повернувся з еміграції з Німеччини, Гриць Гамкало з Городища Королівського, Гриць Коваль з Молодинчого і я. Я представляв Українське Юнацтво. Можливо, що хтось ще має фотографії з цих святкувань, бо мої пропали в час війни.

В цей час у 1940-41 роках я був районним провідником Українського Юнацтва. Здається, що не всі райони були однаковими, були більші і менші. Наш район належав до менших і складався з 6 сіл: Отиневичі, Городище Королівське, Городище Цетнарське, Руда,

Чорний Острів і Дрогобичі. В Отиневичах провідником був Костик Йосиф, в Городищі Королівському Балук Дмитро, в Городищі Цетнарському Гриник Микола, в Руді Мандрик Іван, в Острові Бобак Пилип, в Дроговичах здається Нагірняк (вже не можу точно пригадати). В кожному селі провідник мав двох членів і вони спільно організовували певне число симпатиків. Завданням Юнацтва було в першій мірі проводити національно-освіднюючу роботу серед української молоді, вивчати історію України, географію, літературу, культуру, дещо з всесвітньої історії і може ще дещо, що тепер вже призабулося. У всьому зобов'язувала сувора конспірація, щоб не потрапити в руки окупантів. У кожному місті, містечку і селі відбулися народні збори, на яких обрано голову і членів місцевої управи. Створено українську поліцію, українське шкільництво, майже в кожному селі створено молодечі товариства «Січ». ОУН у кожному місті і містечку створила свої повітові чи районні бюро. Мене поставили секретарем такого бюро в Ходорові. Праця проходила з радістю і піднесенням. Люди приходили зі всіх сіл за інструкціями, порадами, відозвами, листівками, бюлетнями і всякими потребами, бо всі відчували, що треба творити і зміцнювати свою державу. Молодь з ентузіазмом працювала в товаристві «Січ», навіть проходила напіввійськові вправи і вишколи. ОУН зорганізувала похідні групи, які пішли на Східну Україну, щоб ширити там національну свідомість. Там вони допомагали скликати національні збори, на яких вибирали управи міст, містечок і сіл. Народ був одухотворений тим, що «вже воскресла Україна».

Але загарбницька політика німецького окупанта під проводом шовіністів-фанатиків Гітлера і Гімmlера поставилася ворожо до творення Української Держави. Німці арештували її творців С.Бандеру та Я.Стецька, а також багатьох членів Тимчасового Державного Правління. Арештували і безпощадно знищували членів похідних груп ОУН. Арештували і засиляли до концентраційних таборів командантів і членів української поліції, голів і членів повітових, міських і сільських управ, яких уважали членами ОУН або тільки патріотами-самостійниками. Хто не хотів бути арештований, мусів знову переходити в підпілля. Провідником однієї з похідних груп «Південь» був Микола Сидор-Чарторийський з Ходорівщини з села Чортория. Він дуже гарно описав це у своїх споминах «Від Сяну по Крим». Мешканцям Ходорівщини раджу її прочитати.

Почалася підпільна робота в Ходорівщині. Одним з перших мусів перейти в підпілля Микола Барил'як, командант поліції в Бортниках. Олесь Радкевич, син священика з Сугрова, який вже перебував підпільний вишкіл при більшовицькій владі, був членом управи міста Ходорова і саме тоді одружився з ходорівською красунею Зосею Калинець (колишньою моєю шкільною товаришкою), запізнився з переходом в підпілля. Німці його арештували і кинули в концтабір, де він перебував до кінця війни і зіпсував своє здоров'я. Відтак виїхав до Канади і там передчасно помер.

З Отиневич мусив піти в підпілля Костик Василь. Це був дуже талановитий молодець, провідний член ОУН. Він був моїм шкільним товаришем і близьким другом. Ми подивлялися його здібності. Був добрим малярем і міг за кілька хвилин накинути шкід портрету людини, мав чудовий каліграфічний почерк, був знаменитим промовцем, декламатором, режисером вистав та журналістом. Якби були його більшовики не знищили, то міг стати видатною людиною.

Наше державницьке життя в Ходорові проіснувало протягом липня та серпня. У вересні німці почали несамоовиту нагілку на українських патріотів-державників, головно на бандерівців, а молодь почали виловлювати і вивозити на роботи до Німеччини. Тоді ОУН в Ходорові також мусіла зліквідувати своє бюро.

Провідних людей в Ходорові пригадую собі вже небагато. До вересня 1939 року були: адвокат Корнило Троян, провідний діяч УНДО, сенатор польського парламенту; адвокат Стронціцький і його помічник магістр Василь Лаба, який походив з Бертешева; адвокат Денис; лікар Білинський; професор Гарасим'юк, директор «Рідної школи» у Ходорові; професор Василик. Інших вже не можу пригадати. Після проголошення відновлення Української Держави 30 червня 1941 року пригадую: магістр Гуцало, Василь Вишиваний, Олесь Радкевич, проф. Гарасим'юк, решта вже забулися. Священиком був о. Довгий.

Ще про Отиневичі. Вже згаданий Василь Безп'ятий після програних Українських Визвольних Змагань 1917-21 років залишився в Чехословаччині, де мабуть закінчив сільськогосподарську школу. Мабуть там і набрався соціалізму-комунізму. Другим соціалістом-радикалом був Роман Гулей. Він деякий час був в Америці і там набрався соціалістичних ідей. Як приїхав з Америки, то накупив

багато поля, мав кілька пар коней, молотилку-кєрат, тримав понад 10 голів худоби, тоді коли звичайний господар мав 1-2 корови і 1-2 коней. Отже за комуністичною термінологією був куркулем. Він не любив панів-поміщиків, не любив священиків і не ходив до церкви. Мав гарний голос і часто любив співати при роботі при хаті, в саду чи на городі. Ми, дітваки, тоді ставали десь в закутку і з насолодою слухали його спів, а головню патріотичних пісень: «Ми гайдамаки», «Гей, там на горі Січ іде», «О, Україно, о, люба ненько», «Чом, чом земле моя», «Сміло друзі» і багато інших. А знав він їх багато. Мав він чотирьох синів: Івана, Степана, Миколу і Славка, які також мали чудові голоси-тенори, співали в церковному і світському хорах і всі ходили до церкви. Хоч Романа в селі називали комуністом, він ним не був і це видно навіть з того, які пісні співав. Церкву і священиків він не любив взагалі, але його дружина і сини ходили до церкви. Він не любив тих священиків, які нечесно і несовісно виконували свої священичі обов'язки посередника між людьми і Богом, забуваючи про любов до ближнього, милосердя, допомогу убогим, страждаючим, терплячим. Таких священиків не любив і велетень духу Іван Франко. Тому вони називали його соціалістом, радикалом та безбожником. Коли він написав наукову працю «Біблійне оповідання про сотворене світа в світлі науки», то ці священики викупили весь наклад і знищили. Після цього Франко попав у велику депресію, почався параліч і можливо через це передчасно помер.

Таку доброту деяких священиків я гірко пережив особисто. Коли в 1936 році несподівано померла моя мама, то тато, брати і сестри у великому горі випровадили мене до священика замовити похорон. Я мав тоді 17 років, недавно закінчив школу, вчився релігії в священика і тому вони думали, що скаже мені меншу ціну. А він заспівав, як то кажуть «як за рідну маму», і я ще гірше заплакав. На цю тему Іван Франко написав оповідання «Навернений грішник», де гарно змалював долю героя Василя Півторака та його родини. Раджу читачам прочитати це оповідання.

Коли весною 1939 року виникла Карпатська Україна, то деякі націоналісти з Галичини почали нелегально переходити туди, щоб допомогти їй втримати свою незалежність. Деяким хлопцям вдалося перейти кордон, а деякі попалися в руки шовіністичної польської поліції та прикордонників. Тоді до польської тюрми потрапили три

провідні члени ОУН з Ходорівщини- Микола Левицький та Антін Хомусяк з Молодинчого, Богдан Прокопів з Дуліб. Коли у вересні 1939 року Галичину окупувала комуністична Росія, то багато українських патріотів втекли до Німеччини, щоб уникнути переслідувань, арештів і тортур. Серед цих втікачів був і згаданий Микола Левицький. В липні 1941 року він повернувся до Ходорова. Він був талановитим публіцистом та письменником, а також добрим оратором. В Ходорові він заснував друкарню, яка друкувала летючки, відозви, газети і журнали, а може і книжки. Пізніше друкарня була передана українському підпіллю. Щоб ширити національну свідомість серед народу, члени і симпатички ОУН їздили по селах, нібито від імені «Просвіти» і читали лекції в читальнях. Пригадую, що з Ходорівщини такі лекції читали Микола Левицький, Микола Лушпак та Микола Пухаль (обидва з Городища Королівського). Це було ще перед вереснем 1939 року.

Восени 1941 та зимою 1942 року гестапо виарештувало відомих політичних і культурних діячів, переважно членів і симпатиків ОУН і Юнацтва. А вже від зими 1942 року почало братись до менш помітних діячів та до жидів. У березні прийшли і по мене. З сільради мене повідомили своєчасно і я пішов у підпілля, пам'ятаючи про ігнорування Олесем Радкевичем такого попередження. Життя підпільника є небезпечне, напружене і докучливе. В теплу пору року спання і перебування по стодолах, стрихах, оборогах, лісничівках та інших місцях, а зимою вже треба бути в хаті, а тоді зобов'язує ще строгіша конспірація. Доводилося днями перебувати у приміщеннях, а ходити ночами. В денну пору можна було ходити в таких теренах, де ніхто підпільника не міг знати, але якби хтось впізнав, то це могло спричинити небезпеку та клопоти. Більшість підпільників мали з собою пістолет, щоб при потребі оборонити себе. Я зброї ніколи не мав і не носив, бо від народження мав алергію до крові. Втрачав свідомість не тільки від вигляду людської крові, але навіть в тих випадках, коли говорилося про кров. Тому в школі, в Червоній армії чи де-небудь, де говорилося про кров, перев'язування ран і тому подібне, я мусів виходити з таких лекцій, навчань чи розмов. І коли я міг працювати на культурно-освітньому відтинку, пропагандивному чи зв'язку, то вже ніяк на відтинку військовому, де стріляють і ллється кров. Я звертався з цією справою до лікарів, то вони мені сказали, що

це не є хвороба і не лікується. Є більше таких людей, які мають таку нервову систему. Якби всі люди мали таку систему, то не було би ні війн, ні вбивств, ні жодного пролиття крові.

За час перебування в підпіллі мені протягом року доводилося перебувати в Дроговичах, Чорному острові, Городищі Королівському, Городищі Цетнарському, Отиневичах, Старих і Нових Стріличах, Вовчатичах, Сугрові, Підлісках, Черемхові, Новосілках, Молодинчу, Бортниках, Букавині, Ляшках Горішних, Загірочку, Ходорові та Львові. Родини, які допомагали підпільникам та переховували їх, ризикували своїм майном і життям, а було таких патріотів багато. За 50 років, які проминули з того часу, я ще пам'ятаю декотрих з них.

Родини Ревуцьких і Шевців у Стріличах Старих, Анна Гриник в Городищі Цетнарському, Антін Завадовський і Дмитро Кравець в Отиневичах, Стахів і Гулей в Городищі Королівському, Костецькі в Чорному острові, Ганущаки в Вовчатичах, Катола в Сугрові, Хомусяки в Молодинчу, Гриць Нагірняк в Дроговичах.

Пригадую також кількох священиків: о. декан Прийма в Дулібах, о. Козак в Ліщині, о. Курчаба в Чорному острові, о. Сайкевич у Васючині. Особливо пам'ятаю останнього. В Отиневичах щорічно 27 вересня на свято Чесного Хреста відбувався храмовий празник. На нього прибували багато людей і священиків з сусідніх сіл. Отця Сайкевича чомусь називали «плаксивий», можливо тому, що під час його проповідей люди плакали і сам він плакав. А ще у Ходорові був о. декан Довгий.

Коли я був молодим 15-16-річним юнаком, то мав бажання вступити до монастиря. На свято Успення Пресвятої Богородиці 28 серпня брат Гринь і сусіди ходили на прощу-відпуст до монастирів в Гошеві та Уневі. Я пішов до катехитів, які навчали мене релігії, о. Довгого у Ходорові та о. Крававича в Отиневичах, і вони дали мені рекомендаційні листи до директора школи в унівському монастирі. Маючи ці листи, я пішов з батьком та сусідами на відпуст до Унева. Ігуменом монастиря там був Климентій Шептицький, рідний брат митрополита Андрея Шептицького. Ректором монастирської школи був о. Йосиф, якого прізвища вже не пам'ятаю. Це була дуже ввічлива благородна і розумна людина. У нашій розмові він давав мені багато життєвих вказівок та повчань. Одне з них запам'яталося мені на все життя. Зміст його був приблизно такий: одного разу Ісус Христос з

апостолом Петром були у довшій мандрівці. Доводилося їм ночувати у багатьох місцях в людей. Вони вели розмови на різні теми, між іншим про людську доброту, любов до ближнього, чесність і милосердя, співчуття і допомогу бідним. Петро обстоював думку, що люди в монастирях є найбільшими праведниками, чесними і благородними. Ісус Христос сказав, що це не завжди так, і каже йому: «Чи пам'ятаєш, Петре, цих двох людей, у яких ми недавно ночували. Це є дуже чесні, порядні, праведні і благородні люди і вони ніколи від своїх дверей не відпустять бідного, голодного і потребуючого, щоб його не нагодувати і обдарувати. Це подружжя є шановане і люблене у своїй оселі і всюди, де їх знають. Вони всюди стараються вносити любов, радість, втіху і допомогу. Такі люди є добрим прикладом для других. Тому, щоб бути чесним і справедливим не конечно жити в мурах монастиря». І сказав мені ректор о. Йосиф: «Іди, синку, в світ, бо в ньому можна знайти багато праці, задоволення і добрих людей. Щоб жити за мурами монастиря, треба мати багато вроджених покликань, Божих ласк, скромности, терпеливості, витривалості й аскетизму».

Влітку і восени 1942 року, взимку й весною 1943 року гестапо шаліло. Домордовували й вивозили до концтаборів жидів, арештували й вивозили до концтаборів українців, які не встигли втекти, або не хотіли чи боялися йти в підпілля. Весна 1943 року була для мене останньою на Україні. Німці забирали молодь на примусові роботи до Німеччини. Багато молодих не хотіли їхати туди і втікали. Німці робили облави на базарах, у поїздах, а навіть в церквах. У квітні 1943 року я їхав поїздом до Львова. Під Львовом німці зробили облаву і багато молоді забрали до табору, а відтак вивезли до Німеччини. Я мав тоді документи на прізвище Костишин Михайло. Мене вивезли до праці в копальню вугілля до міста Гамм у Північній Вестфалії. У копальні ми проробили 2 роки, тобто до кінця війни. Маючи чуже прізвище, я не міг нікому писати листів, бо тоді грозив би мені концтабір або щось гірше. Після капітуляції Німеччини зорганізувалися українські табори і я знову перейшов на своє ім'я і прізвище. Щоб знову не попасти в більшовицький рай «на Родіну», ми виїхали за океан в Канаду.

Канада є країною великих можливостей. За площею вона може в 20 разів більша від території України і протягається від Атлантичного до Тихого океану. Сусідів має дуже добрих, бо лише на півдні

граничить з США, а на півночі виходить до безмежних просторів Льодовитого океану. Середня і південна смуга вкрита безмежними просторами лісів, врожайних полів, тисяч озер і пустирів. Населення має менше, ніж 30 мільйонів, отже в майбутньому має великі господарські і промислові можливості.

Українців у Канаді є біля мільйона, точно важко сказати, бо асиміляція пожерла багато українців. Перші українці в Канаді, які записані в історії, це Іван Пилипів і Василь Єлиняк, які приїхали до Канади вже понад 100 років тому. Українці приїхали до Канади набагато скоріше, але в історії не записали. Невідрадливі обставини на рідних українських землях, які впродовж віків з короткими перервами знаходилися під владою ворожих окупацій, змушували українців виїжджати в чужі краї до Канади, Америки, Бразилії, Аргентини, Франції, Німеччини на заробітки і шукати можливостей кращого життя. Їхали з Галичини, Буковини, Закарпаття, з-під австрійської окупації, бо зі східних земель України, які були під російською окупацією, границі на виїзд за кордон були замкнені. Життя на рідних землях було тяжке, головне тому, що величезні простори земель і лісів були власністю панів-поміщиків, головне поляків і їх жидівських вислужників. Українські селяни-хлібороби мали вузькі смужки поля, відділені на кілька кілометрів одна від другої, а родини бували багаточисельні, отже люди мусили шукати заробітків. В Отиневичах був поміщик Бохеньський, а відтак з його дочкою оженився князь Воронецький з Познанщини. Мали вони два фільварки. Один був близько в селі, а другий Березки за кілька кілометрів на схід від села. Мали став, ріку, великі ставки, де годували рибу, багато пасовиськ і сінокосів, млин. Разом мали більше землі, ніж всі селяни. До того мали ще й корчми, де селяни пропивали свої гроші.

Перші українські поселенці в Канаді корчували ліси, головне у провінції Манітоба, Саскачеван і Альберта. Там вони зробили врожайні поля. Багато з них працювали лісорубами в лісах, в копальнях, фабриках, а деякі в містах. Вони зберегли свою рідну мову, пісню, звичаї і традиції, побудували свої церкви, читальні, школи, а опісля почали видавати українські книжки і газети.

Коли частина українців пішла у школи і добре вивчила англійську мову, то українці почали включатися в громадське, політичне,

культурне і державне життя Канади. Багато українців-канадців брали і беруть участь у суспільному і державному житті Канади. Найбільш визначні і помітніші з них Михайло Лучкович, Антін Глинка, Михайло Старчевський-Стар, Павло Юзик, Іван Гнатишин, Іван Яремко, Юрій Шимко, Андрій Вітер, Олесь Киндій, Роман Романів і багато-багато інших.

Після II Світової війни в Канаду прибула і прибуває нова українська еміграція. В час від 1939 до 1945 року в Західній Європі опинилася велика кількість українців. Крім великої маси робітників, яких насильно вивезла в Німеччину гітлерівська влада, тут опинилося велике число української інтелігенції, яка вийшла з німецьких концтаборів, полонених, втікачів перед новою навалою більшовиків та інших, які різними шляхами у воєнну хуртовину залишили рідні землі. Знаючи жорстоку комуно-імперську дійсність, ніхто не хотів повертатися «на Родіну», отже виїжджали в далекі країни за море до Америки, Канади, Аргентини, Бразилії, Австралії, а деякі залишилися в Німеччині, Франції, Голландії, Бельгії, Італії. Нова еміграція в Канаді з великою кількістю інтелігенції значно зміцнила існуюче тут українське життя.

Тут, в Торонті, де ми приїхали, заснували Спільку Української Молоді, Пласт, Об'єднання Демократичної Української Молоді (ОДУМ), Лігу Визволення України, відділ Антибільшовицького Блоку Народів (АБН), видавничу спільку «Гомін України». Вона дотепер видає однойменний український тижневик і друкує книжки на ідеологічно-політичні, історичні і літературно-культурні теми. Я є членом Ліги Визволення України (тепер називається «Ліга Українців Канади»), учасником і передплатником «Гомону України» від самого початку його існування.

На початку 1982 року в Америці в місті Грілей (штат Колорадо) професор університету Іван Овечко почав видавати цікавий журнал «Украпрес» (огляд української преси). Це був незалежний журнал, який на своїх сторінках розміщував статті і дописи різних авторів, часто на контроверсійні теми, насвітлюючи думки і проблеми однієї теми двома авторами в протилежному світлі. У рубриці «Форум вільної думки» розміщували численні листи читачів, які висловлювали свої думки відносно цих контроверсійних статей. У цих листах я також любив висловлювати свою думку і розміщувати свої дописи.

Проф. Іван Овечко видав довідник англійською мовою «Україна й українці», щоб поінформувати американців і англомовних читачів про Україну. Цей довідник вийшов двома накладами. Найбільшим жертводавцем для видання першого накладу був Семен Ляшенко, а для другого – Марія і Дмитро Гулеї (тобто я з дружиною). У 1987 році проф. Іван Овечко припинив видавання цього цікавого і вартісного журналу. Головною причиною було те, що померла його дружина Марія, яка була незаступимим помічником і правою рукою його видавничої діяльності. Цих 33 примірники журналу «Украпрес» я вислав до шкільної бібліотеки в Отиневичах.

У 1986 році я видав збірку «Українська народна творчість». Тому що ще деяка кількість цих книжок залишилася, я їх тепер висилаю для шкіл і бібліотек в Україну. Деякі свої дописи я поміщував також у часописах «Гомін України», «Наша мета» і «Народна воля».

З нашої Ходорівщини у Канаді є людей досить мало. В Монреалі живе знаний публіцист і журналіст д-р Роман Олійник (літературне псевдо Роман Рахманний) з села Піддністряни, а в столиці Америки Вашингтоні живе його рідний брат Степан Олійник, полковник американської армії (тепер вже пенсіонер). Про Романа Олійника варто додати, що він народився 1918 року, а в 1944 році закінчив Львівську Богословську Академію. На еміграції в Німеччині видавав газету «Трибуна». 1946 року виїхав до Голландії, звідки 1948 року переїхав до Канади. Очолював Українську Пресову Службу, був редактором засновником газети «Гомін України». Доктор філософії. Його публіцистичні твори формували на Заході громадську думку про Україну. 1973 року отримав першу премію Об'єднання українських журналістів Америки. 1994 року за тритомник «Україна атомного віку» нагороджений Державною премією України імені Т.Шевченка. 1999 року в Києві вийшла його книжка «Літературно-ідеологічні напрямки в Західній Україні (1919-1939 роки)», видання якої оплатили ми з дружиною Марією.

В Торонто є Олександра Іваницька-Зіняк з родиною з Ходорова, Іванна Худик, дружина священника Івана Лецишина з Ходорова, Євген Кецало з родиною з Ходорова, Степан Мандрик, Петро Кудла, Теодор Войтович, Дмитро Паняк, Михайло Петрівський-Пшик з Руди, Михайло Гулей з Городища Королівського, Шелаховський Андрій з Калинівки, Тимків Василь з Баковець, Мирослав Костишин з Боринич, Дмитро Дунько з Підлісок.

З Ходорівщини через Канаду – в Україну

Ці більш помітні постаті, які відійшли у вічність: священник Петро Хомин з Піддністрян і його брат Василь Хомин, учитель Михайло Лукавецький зі Сугрова, Олесь Радкевич зі Сугрова, д-р Степан Кучменда зі Тужановець, священник Юрій Герич з Дуліб, Володимира Саяк-Микитчук з Ходорова. В Америці ще живе Марія Гулей-Стефанів з Городища Королівського, Володимир Сохан з Ходорова, довголітній головний секретар Українського Народного Союзу в Америці, його брат інженер Ігор Сохан, Ярослав Закаляк і Ярослав Жмуркевич. Вже померли адвокат Корнило Троян з Ходорова, Левко Семущак з Ходорова, професор Осип Гулей з Гродища Королівського, д-р Василь Вишиваний з Ліщина, Осип Подоляк зі Сугрова. Це ті, про яких мені відомо. Не знаю чи живе, чи вже помер Микола Сидор-Чарторийський, великий український патріот, провідник похідної групи «Південь» у 1941 році, власник української книгарні «Говерля» в Нью-Йорку, який видав і перевидавав багато українських книжок. Автор книжок «Від Сяну по Крим», «Мандри життя», «Проща до Святих місць» і може ще деяких. Звичайно, ще є ще дехто з Ходорівщини, кого я не знаю.

З висоти нині прожитих років, думкою завжди лечу до рідної української землі, кланяюсь могилам моїх рідних батьків, близьким і далеким родичам, знайомим і незнайомим патріотам ОУН, УПА з якими мав честь жити, боротись і працювати для добра і величчя України.

ВСЕ ДЛЯ СЕБЕ, А ЩО ДЛЯ УКРАЇНИ?

Недавно я прочитав книжечку, яку написав Василь К-о у Нью-Йорку ще у 1952 році, під назвою «Все для себе – а що для України?». Автор цієї книжечки на 38 сторінках, між іншим, пише таке: «Ми, українці в Америці і Канаді, користуючись всіма найновішими досягненнями техніки; маючи телевізійні апарати, холодильники, авто, власні будинки; витрачаючи сотні і тисячі доларів на різні забави і розваги, – ми відсуваємо на задній план найактуальніші потреби і найсвятіші обов'язки перед нацією. Наші українці в Америці і Канаді, на жаль і на превелике диво, та що більше – на сміх в очах чужинців – пожертви на національні цілі обмежують центами

або кількома доларами, мовляв: «Нате і вам крихту з мого панського стола». Чи ці жалюгідні пожертви можна назвати справжніми жертвами, чи це тільки звичайна насмішка над жертвою. О, як далеко ще нам до жертвості ближньому та ще рідним нещасним братам і сестрам українцям! Жоден з українців-емігрантів не повинен забувати про наших братів і сестер за залізною, диявольською московською завісою! Хай кожний свідомий українець і українка, без різниці партійної приналежності релігії та переконань жертвують, де вважають за доцільне та за потрібне. Ще краще було б, якби існував надпартійний всеукраїнський фонд, щоб всі українці були з'єднані у співпраці для визволення. З певністю можна твердити, що такий фонд міг би мати значно більші успіхи, ніж будь-який фонд зокрема. Бо ще й тепер не один хитродумний скупар з радості аж долоні тре, мовляв, він «не жертвує, тому, що не знає, які з наших існуючих фондів ліпші, а які гірші, та боїться, щоби не пожертвувати гіршим». Отже, бачимо, що проблеми складання жертв українцями на наші національні потреби, а головне на потреби визволення України з неволі і побудову Самостійної Соборної Української Держави, є тепер майже такі самі, як були 28 років тому.

А коли поглянемо на життя наших товариств, організацій, церковних парафій і інших, то побачимо, що більшість із них ставлять на перше місце важливість і розвиток свого товариства, організації чи парафії, а до справи визволення України з тяжкої неволі вони практично не докладають ані зусиль, ані гроша. А ми мусимо змагати до того, щоби кожна українська організація, товариство чи парафія, поза своїми особистими потребами, призначила певну суму гроша і труду на фонд допомоги Україні у її визволенні. І було б добре, якби такий всеукраїнський соборно-державницький фонд нам удалося створити. Замість міжпартійних і релігійних сварів і взаємних докорів, обвинувачень і очорнювань, яких у нас, на жаль, так багато, – ми повинні робити конкуренцію і змагання, котра організація чи церква зробить і дасть більше для справи визволення України. Усі організації, товариства, середовища чи парафії не повинні у нас бути самоціллю, бо знаємо, що протягом нашої найновішої історії відійшли від діяльності і перестали існувати і Просвіта, і Луг, і Січ, і Сокіл, і Каменярі, і Сільський Господар, і Українське Національно-Демократичне Об'єднання

(УНДО), і багато інших українських товариств і організацій, – а справа визволення України з неволі осталася й надалі, вона нас зобов'язує і буде зобов'язувати й треба приготувати молоді покоління до цих завдань.

Кажуть, що коли Наполеона запитали, що найбільш важливе і потрібне у війні, він відповів, що три речі – гроші, гроші і гроші. Ми бачимо, що жидівська еміграція, головню в Америці, створила величезну матеріальну базу, при помочі якої могла робити усі можливі зусилля для створення своєї держави, – і вона таку державу допомогла створити. І українська еміграція також повинна подумати про створення нашої всеукраїнської соборницької бази – «Фонд допомоги Україні у її визволенні». На цей фонд повинні складати різні пожертви і датки всі українці без огляду на їх релігійні, ідеологічні чи політичні погляди. Також на нього повинні робити завіщання і спадки всі українці, головню ті, які не мають родини, – щоб наші тяжко запрацьовані гроші не попали в руки трасткомпаній, або туди – до поневоленої України у руки нашому ворогові.

Мені особисто при розробленні завіщання було проблемою, на котру українську організацію чи установу зробити запис, а хотів би згідно зі совістю – зробити це на пряму справу визволення України з неволі і збудування та закріплення української держави. А у нас такої всеукраїнської соборницької фундації, котра б прямим способом допомагала Україні у її визволенні, поки що нема. Цей всеукраїнський соборницький фонд повинен допомагати всіма можливими способами українцям в Україні і на засланнях, як також фінансувати всі потреби у вільному світі для справи визволення України. Якраз треба притягнути до цих завдань усіх наших молодих людей, які вже тут кінчали школи, здобули високу освіту, добре володіють англійською, французькою чи іншими мовами в країнах, у яких живуть, – якщо потрібно, то якраз із цього фонду давати їм допомогу ще додатково кінчати школи добрих журналістів, кореспондентів і науковців, щоб вони, маючи добре знання про Україну, ширили правдиві відомості про колоніальне положення України, писали книги і праці про правду України, про її історію, пофальшовану нашими сусідами-ворогами, ширили цю правду в англійських і іншомовних часописах і журналах, на телевізії і радіо, у школах та університетах, як теж на форумах державних урядів і їхніх столиць.

Професор Валентин Мороз, хоч ще недовго у вільному світі, однак він величезну вагу покладає на українську молодь у світі, – і стверджує, що ми тут уже маємо молоду англомовну, франко- чи іншомовну Україну, а там на засланнях, по цілій російській імперії розсіяну, а також і в Україні, головню на Донбасі та інших частинах Східної України, – російськомовну Україну. Отже, всіх тих молодих людей, які уже слабо говорять або взагалі не говорять рідною українською мовою, але почувають себе українцями, – треба організувати, притягати в організовані ряди до праці для української справи, за визволення України з неволі і побудову Української Самостійної Соборної Держави.

Наші деякі люди не раз люблять багато шуму і патріотизму на словах, але практичних діл чи матеріальної допомоги для справи визволення України дуже мало або зовсім ніяких. Але треба робити не лише багато шуму і хизуватися своїм патріотизмом на словах, але й усі ті, у кого є кишеня, мусять також цілий час і потрясати патріотичною кишенею на справи і потреби визволення України; давати допомогу і можливість працювати на народній і визвольній ниві усім тим обдарованим патріотам, котрі ціле життя безкорисливо працювали і далі працюють для української справи, а у яких кишеня завжди порожня або напівпорожня. І хоч ми тут на терені Канади і в інших країнах нашого поселення вже багато проробили корисної праці для добра української справи і визволення України з неволі, – однак ми мусимо робити далі всі зусилля, щоб підготувати належно молоде покоління, щоб воно далі продовжувало цю працю аж до переможного завершення нашої найбільшої національної мети.

Щоб не бути голослівним із висловленими думками, пересилаю \$200,00 на потреби «Гомону України», щоб на його сторінках далі друкувалися відомості про справи України, про тяжке становище українського народу на рідній землі, про необхідність визволення України з неволі та збудування Самостійної Соборної Держави.

«Гомін України» (1980, 7 травня)

КІЛЬКА ДУМОК ЩОДО ВИДАННЯ «УКРАПРЕС»

Ця вістка мене дуже вразувала. Думаю, що видання такого органу, який би інтереси України завжди ставив на перше місце, а релігійні, союзові, ідеологічно-партійні і всі інші погляди, міркування чи переконання аж після цього, є дуже і дуже потрібне й на часі. Це навіть уже давно було потрібне. Мені здається, що Ви мусите згуртувати дуже сильну редакційну колегію, на авторитеті якої зможете зорганізувати величезну масу любителів української вільної преси – передплатників, уділовців, жертводавців, а головне – фундаторів і меценатів з поважними грошовими вкладами... Думаю, що до співпраці з Вами треба запросити таких визначних патріотів-соборників, як (далі список осіб, до яких редакція вже звертається з відповідними листами. – Прим. ред.)... Я переконаний, що Ви добро України ставите перед усе, що питання релігії й віри залишаєте вільним для людини відповідно до покликів її серця, до відчуття Бога в її душі, у вияві любови до ближнього і Батьківщини, у намаганні допомагати їм. Що перша мета є бути добрим, щирим і чесним українцем і допомагати тим, хто ці постуляти проповідує і виконує – чи то православні, чи католики, євангелики й інші, чи бандерівці, чи мельниківці, старі чи нові демократи та всі інші. Я також цих поглядів. Отже, запропонована Вами публікація мусить нас усіх мирити та єднати до здобуття волі українському народові. Бо, дивлячись на теперішні потягнення наших асекураційних союзів, на приписування собі непомильностей, політично-ідеологічних середовищ, церковних проводів, пресових органів, наукових установ, потягнення нових дисидентів, що прибули недавно з України, – складається враження, що ми цими діями і потягненнями визволення України не наближаємо, а віддаляємо...

Ваш вільний орган мусить давати місце на своїх сторінках для авторів різних поглядів і стремлінь. Здається, що мусите поміщувати дописи всіх, навіть розкольників і шкідників українського об'єднання, якщо ці автори будуть підписувати свої статті, дописи чи листи повним іменем і прізвищем, і так піддавати їх думки на осуд читачам і всій українській спільноті, щоб знали всі, що діється серед нас, хто що проповідує, що робить, до чого прагне, – і тоді не піддержувати закукурічених фанатиків чи шкідників. Бо виглядає, що ворог розпустив серед української спільноти дуже сильні сіті, щоб нас

розбивати, розсварювати, розколювати й роз'єднувати... Посилаю поки що скромний даток \$200,00 (скромний не даток, а жертводавець. – Прим. ред.). Пізніше стану членом видавничої спілки, а як Бог нагородить здоров'ям й життям – стану й меценатом.

Від редакції: На те «пізніше» не прийшлося довго чекати і вже через три тижні після першого листа п. Дмитро Гулей прислав лист, що його майже повністю подаємо, бо в ньому мова лише про «Украпрес».

Така публікація буде дуже корисна для українського суспільства і для української справи. Ви мусите дійсно доложити багато зусиль, завзяття і впертости, щоб це діло відповідно наладнати і провадити. Матеріальну допомогу мусите одержувати від усіх тих, на прохання і під тиском яких Ви розпочали таку важливу працю... Бо замало плакати, що... вони не мають чого читати, але треба їм усім «потрясти» патріотичним сумлінням і «патріотичною» кишенею на видання цієї цінної публікації... Як надішлете усім, кого адреси маєте, перше число видання, тоді багато мали б відгукнутися з передплатою, пожертвами, дописами чи іншою допомогою. Але на початку, здається, мусите одержати допомогу від любителів та ентузіастів вільної української преси і від тих, що «вимагали» від Вас видавати вільний український часопис. Думаю, що конечним має бути, щоб усі статті, дописи чи листи у цій пресі були з повними підписами авторів. Пожертви повинні бути поміщені для заохоти інших прийти з матеріальною допомогою. Якщо будуть анонімні жертводавці зі скромності чи інших причин, то це також гарно, і це їхня справа. Однак, якщо такої потреби нема, то на загал анонімами, псевдонімами, криптонімами чи ініціалами України не збудуємо. Буде великим успіхом, якщо вдасться приєднати до співпраці якнайкращих журналістів, дописувачів і інших, – тоді легко буде Вам видавати «Огляд української преси», і він буде цікавіший, вартісніший і авторитетніший... Пересилаю Вам допомогу в сумі \$500,00, щоб започаткувати це велике діло, і бажаємо успіхів.

З пошаною Дмитро Гулей
«Украпрес» (1982, №1)

Треба висловити Вам признання за 2-ге число журналу. Воно гарно виглядає і назовні, і змістом – багато сильніша за перша число. Дуже гарно, що Ви помістили сильну статтю Олеса Бердника

З Ходорівщини через Канаду – в Україну

«Тернистий вінець України», гарні фейлетони й статті – Панька Незабудька, Св. Караванського, Андрія Чаплі, Степана Підкови. Короткі, але корисні думки Ф. Федоренка, Людмили Почтар, Ваш коментар «Хто кого ображає», Н. Гусара, Івана Підпригори, о. Івана Ткачука, а спеціальне признание належить Вам за дуже вартісну статтю «про розгнуждану демократію». Отже, Ваша праця з видаванням цього журналу на правильній дорозі. (Цей же автор раніше, відгукуючись на 1-ше число, писав так: «Не дуже погоджуюсь із Вашим коментарем до «Чи є «добрі» комуністи». Мені здається, що якраз ці вийнятки із згаданого Вами правила варті багато уваги. Бо, напевно, ці «вийнятки» в Україні – це більшість там, а якраз «злющі» комуністи – справжні вийнятки...).

«Украпрес» (1982, №3)

Я отримав останнє число «Украпресу» (ч. 34 – осінь 1986), де Ви пишете, що носитеся з думкою видавати його знову щомісяця. А мені здається, що це затяжка для однієї людини бути і видавцем, і редактором, і адміністратором, і видавцем книжок. Може, було б добре зробити «Украпрес» двомісячником або кварталником. Це тільки моя скромна думка, а зробіть так, як Вам удасться. (Від ред.: Ваша думка, мабуть, найреальніша. Але з Нового Року ясніше побачимо).

«Украпрес» (1986, №35)

НА ШЛЯХУ БУДУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ СОЛІДАРНОСТІ

Коли вдумаємось у геніяльну творчість нашого найбільшого національного Пророка, завжди на думку приходять Його слова: «І день іде, і ніч іде ... І голову схопивши в руки, дивуєшся: чому не йде Апостол правди і науки!..». Коли він прийде, той Верховний Апостол Правди і Науки, той український Вашингтон, – ми не знаємо. Одначе українському народові у поході до волі потрібно багато апостолів, добрих учителів, наставників, діячів і провідників, котрі в братолюбії й єдиномислію творили б Українську Солідарність. І коли вони виховують увесь український нарід до такої міри, що всі українці

стануть свідомі й готові до здобуття вільної української держави, нарід вилонить з-поміж себе нашого Вашингтона і весь потрібний провід.

Минуло вже 15 років, як нам на еміграції вдалося створити Світовий Конгрес Вільних Українців, і це було чи не найбільше досягнення української еміграції. Маю враження, що протягом цих 15 років міг би виконати більше корисної праці, якби мав більше сил і фінансів і якби він мав мандат вести діяльність не тільки на суспільно-громадському, культурно-освітньому та церковному відтинку, але й на політичному. Думаю, що не пошкодило б українській справі пробувати скріпити працю СКВУ шляхом зговорення, виборів чи делегування до СКВУ представників також політичних середовищ, щоб на форумі нашого центрального представництва створити Українську Солідарність і на цьому форумі соборно і солідарно репрезентувати Україну у вільному світі. Можна б також спробувати створити при СКВУ Соборницький фонд, що був би сильною базою для виконання цієї важливої праці. Тоді б представники чужих держав знали, до кого вони мають звертатися в усіх справах, що торкаються України. Бо якщо поляки в обличчі великої загрози і небезпеки, коли поки що загрожена тільки їхня територія, створили свою «Солідарність», то чому б українцям на еміграції цього не зробити, коли загрожена не тільки територія України, але її мова, культура, духовність, Церква і сама душа народу? У них Церква завжди була одним суцільним монолітом, майже не було боротьби на релігійному відтинку, бо в них церква і національно-державницький патріотизм – це майже одне. А в нас протягом всієї нашої історії, як і сьогодні, ми багато сил витрачаємо на релігійні міжусобиці. Якщо в Україні на ті справи мали і мають величезний вплив ворожі чинники й інтриги, то тут, у вільному світі, ми повинні б бути вільні від тих ворожих намагань.

Замість одностайно й солідарно змагатися за здобуття своєї держави, багато сил і часу витрачаємо на інші справи, коли треба думати про одне: саме існування нашого народу загрожене, а як не буде народу, то не буде кого і з ким будувати ні церков, ні культурно-наукових установ чи інших суспільно-громадських надбань.

Часто наші люди нарікають, що ми ніяк не можемо спільно підготувати святкування наших національних свят, таких імпрез, як на свято Самостійности й соборности, свято Шевченка, Героїв та інші. Коли виступає хор чи ансамбль однієї парафії, то вже з парафії

З Ходорівщини через Канаду – в Україну

іншої церкви ніяк не хочуть виступати разом, щоб те свято зробити дійсно соборним. Те саме, коли беруть участь у святі з одного політичного середовища – з іншого вже не хочуть бути разом, щоб це людей з'єднувало, а не роз'єднувало.

Але є вже помітні й спільні виступи – серед молоді. Спілка Української Молоді, Пласт, Об'єднання Демократичної Української Молоді, студентські організації вже часом пробують виступати разом, дуже миле й зворушливе враження робить виступ молоді і дітей українських шкіл. Останній такий виступ дітей на святі у честь Т. Шевченка у Торонто зробив гарне враження. Біда тільки, що кожного року в школах і молодечих організаціях все менше й менше дітей і молоді.

Варто було б над цими справами нам подумати!

«Украпрес» (1982, №3)

БІЛЬШЕ ЛЮБОВИ, ПОШАНИ, ТОЛЕРАНТНОСТІ І СПІВПРАЦІ

Письменник Олесь Бердник вважається в сучасну пору чи не найбільшим філософом і мислителем України. У своїй повісті «Прометей» він старається показати українському народові, скільки лиха і нещастя приносить нам фанатизм, брак толерантності, вирозуміння і терпимости до вільної думки людини. У цьому випадку – на релігійному відтинку. Дія відбувається в основному в єгипетському місті Олександрії, на початках ширення християнської науки. Героїня повісти по довгих роках нещасливих пригод, терпінь і страждань, дістається до Греції, тодішнього центру культури і науки, де у пошуках за Божою і людською Правдою і їхніми законами здобуває знання високої науки і філософії вільної думки людини. Її суджений у своїх пригодах і терпіннях шукає цієї самої істини між аскетами, ченцями і релігійними проповідниками. Вона по закінченні науки повертається до рідного краю, де у високій школі навчає про намагання людини у шуканні Божої і людської правди, про Всесвіт і її Творця. Однак фанатичний натовп народу вважає її еретиком. Підбурений релігійними фанатиками і проповідниками під проводом Патріярха, він убиває її

каміннями, як також і її судженого, який спішить їй на поміч. Подібні події на релігійному і політичному тлі в Україні дохристиянських часів наświetлені у його повісті «Сини Світовида».

У нашій історії, як і сьогодні, ми, на жаль, маємо багато фанатизму і нетерпимости на релігійному і політичному полі. Якщо кажуть, що історія є вчителькою життя – тоді ми у нашому релігійному і політичному житті дуже мало практикуємо із її вивчення – науки. Коли у часах козаччини і панщини народ поставав проти національно-політичного, економічно-господарського ворога, його поневолення, гноблення і визиску – то боротьба була перекинена у великій мірі на релігійне тло, бо один сусід-загарбник був представником польського католицизму, а другий – московського православ'я. Нам не треба забагато уваги звертати на Візантію, Рим чи на «третій Рим» – Москву, а плекати віру, любов, Божі закони і частіше звертати очі на наш рідний Київ.

Читаючи нашу українську пресу, яку видають чи то суспільно-політичні середовища, чи асекураційні союзи, чи релігійно-церковні установи, бачимо, як багато нарікань, взаємних обвинувачень і лайки, – то тяжко збагнути, хто має рацію, а хто винуватий, кому вірити, а кому – ні, чия кривда, а чия правда, – то складається враження, що все це перебуває в якомусь зачарованому колесі. І як з цього завороженого колеса вийти, то здається, що вихід є тільки один: взаємна любов, пошана, толеранція і довір'я до брата-українця, а фанатизм і ненависть залишити для ворога-поневолювача, який є ворогом Бога, і правди, і волі.

Гарним прикладом терпимости, пошани і толерантності до думки іншого була конференція інституту імені С. Петлюри у Торонто, де і петлюрівці, і гетьманці у дискусії і виміні думок з пошаною і толеранцією висловлювали свої погляди, шануючи думки інших. Було б дуже корисно, коли б у подібних зустрічах і бандерівці, і мельниківці, соціалісти і демократи, православні і католики з такою пошаною і толеранцією до поглядів і думок інших, наші люди і провідники шанували себе взаємно і з великою користю для Української Справи. Було б також добре, якби ми старалися влаштовувати спільні національні виступи, які б нас з'єднували в один суцільний моноліт, який також дуже потрібний у нашому поході до Волі. У деяких українських таборах у Німеччині такі спільні виступи відбувалися, наприклад, у та-

З Ходорівщини через Канаду – в Україну

борі Гайденау, і для мешканців цього табору залишилися гарні споми-
ни української соборности на все життя.

Отже, стараймося знайти це духовне єднання любови, взаємної
пошани, толерантності і співпраці, згідно із словами-заповітом на-
шого Пророка: «Обніміться ж, брати мої, молю вас, благаю!».

«Украпрес» (1982, № 6)

ОГЛЯД ВІЛЬНОГО СЛОВА

У відповідь на видавничі «факти і потреби» редакції «Украпресу».

Видання ОГЛЯДУ вільного слова і думки треба продовжувати за
всяку ціну, бо він буде спричинятися до покращання української
справи у світі, до злагіднення сварів і непорозумінь, до спільного
наближення й співпраці і тим самим допомагати у нашому Поході до
Воли. Справа приєднування нових передплатників тяжка, бо кожний
привик до своєї партійної газети і воліє кваситися у власному соусі, а
більшість є байдужа до українських політичних, наукових і
визвольних процесів. Думаю, що наразі тих сотка-дві жертводавців і
кілька сот передплатників не повинні дати загинути нашому
місячникові та помаленьку приєднувати передплатників і жертво-
давців. Бо припинення ОГЛЯДУ створить прогалину або й порожнечу
у їхніх душах... Висилайте мені по п'ять примірників кожного числа,
будемо старатися їх реклямувати. Висилаю допомогу в сумі \$100,00,
а ви апелюйте до передплатників, жертводавців і читачів!

«Украпрес» (1982, №7)

ЗГАДУЙМО ПРО УКРАЇНУ

Минулого літа, при кінці червня, ми поїхали до монастиря на Горі
Марії в Анкестер-Онтаріо. На цей відпуст ми взяли з собою одну
жінку, українку, яка щойно кілька місяців тому приїхала з Польщі. По
закінченню богослужень і відправ, коли ми на лоні чудової погоди і
природи посідали на зелену травичку обідати, та жінка нас запитує:

«Чому наші українські священники у своїх проповідях, науках і богослуженнях так мало згадують про нашу поневолену Батьківщину-Україну, про наш многотраждальний нарід, його терпіння і страждання за Бога, за свою Українську Церкву, його змагання і боротьбу за рідну землю, правду і волю? Я 60 років прожила у Польщі, слухала польських ксьондзів і проповідників. І вони у своїх проповідях, богослуженнях і науках ніколи не забувають про свій польський нарід, про його завдання і потреби, про свою польську церкву, про своїх великих польських людей, королів, літераторів і проповідників, про своїх польських героїв і святих».

Що ж ми могли на це їй відповісти? Ми відповіли, що є і в нас священники, однак їх є ще замало, бо багато священників у своїх проповідях і богослуженнях говорять тільки на теми біблійні, згадують тільки про Ізраїль, Візантію і візантійський обряд, а про Многотраждальну Матір нашу Україну, про Український Нарід, його терпіння, гоніння, ув'язнення, заслання і переслідування за віру в Бога, за Христа і Його науку, за наших українських Героїв-Страдників і Святиців, великих визначних людей України чомусь забувають. А чей же проповідування любови до ближнього, яким у першу чергу є кожний брат-українець, є їхнім найважливішим обов'язком!

«Укrapес» (1988, №8)

У ВІДПОВІДЬ НА ВИДАВНИЧІ «ФАКТИ І ПОТРЕБИ» РЕДАКЦІЇ «УКРАПРЕСУ»

Кажете, що хочете збудити інших, однак на хочете перетворити журнал у щомісячне скиглення й апелі. Але здається, без цього поки що не можна... Бо в наших людей є на все – і на тютюн, і на пиятику, на прийняття, на весілля, на «котеджі» й інакше, але на добру українську пресу, книжку і всяку українську справу і діяльність – то до них треба скиглити, просити й апелювати, іншого способу поки що не видно і без попереджень про можливість припинення журналу, про що ви вже натякали, не обійтися.

«Укrapес» (1982, №8)

ПРО НАРОД І ЦЕРКВУ

У нас є багато явищ на релігійно-церковному відтинку, які чомусь промовчуються, а які є дуже тісно пов'язані з нашим народом і Церквою...

У нас боротьба і оплюгавлення свого рідного, боротьба за Православ'є, за Католицизм, за Євангелизм або за якесь механічне об'єднання. Об'єднання коло чого? Католицизму? Православ'я? Але ж ми, українці, того роз'єднання не робили. Роз'єднались Рим і Візантія..., отже нехай вони і єднуються! Наші сусіди мудріші: вони скапіталізували і пристосували Церкву до своїх потреб, на служіння не лише Богові, а й своєму народові. І коли поляки мають свою Ченстохову, польського Папу і польського голову Східної Конгрегації, а Росія сказала, що «Москва – третій Рим, а четвертому не бивать!», – то ми хочемо об'єднувати Рим із Візантією...

Було б добре, якби хтось написав і вияснив, чому деякі українці покидають свою рідну вже 1000-літню традиційну Церкву, відходять до інших, а навіть заводять поганство, хочуть видобути з дна Дніпра статуї Дажбога і Перуна і на всі лади ганьблять наші світлі й заслужені постаті, заслужених для Церкви й народу достойників?.. Здається, що із понад 30 держав Європи ні в одній народ цього не робить. А ми, українці, замість змагатися за добро свого народу й держави, сваримося й витрачаємо сили на релігійний фанатизм і взаємне поборювання...

Ті всі справи поки що контрверсійні, але болючі, і їх треба буде направляти. У нас нема авторів, які б ці справи порушували, бо бояться якоїсь анафеми. А тим часом писати правду – нема кого боятися. Ці справи порушували наші великі мислителі – Шевченко, Франко, Українка, а тепер Бердник...

«Украпрес» (1982, №10)

ХАЙ ЖИВЕ БОЙКО!

(Кілька думок і спостережень)

Український драматичний ансамбль «Заграва» відіграв у Торонто сатиру молодого драматурга Бориса Будного «Віва Бойко» (Хай живе Бойко). У сатирі представлені три покоління: дід, діти і внуки. Тема дії дуже популярна, бо вона змальовує невеселу теперішню дійсність української еміграції у Канаді, Америці та, напевно, у всій українській діаспорі.

Український пенсіонер Нестор Бойко живе в українському домі для старших, куди його віддали його сини і внуки. Вони не хотіли терпіти старого вдома, вважали, що він фанатик і мрійник, бо забагато говорить про Україну, її тяжку долю і поневолення та потребу нашої дії, щоб допомогти українському народові визволитися і збудувати свою Державу. Вони кажуть, що Україна – це якась мрія-фантазія, що змагання за її визволення – це щось нереальне. І на цьому тлі представлений доктор Северин Стрибог, пенсіонер, який узяв собі за завдання досліджувати історію і праісторію України, і він у сатиричній формі хоче довести, що колись, в давнину, українці прибули на землю з якоїсь іншої планети. Старий пенсіонер Нестор Бойко дуже захопився його дослідями і наукою, і коли він на щасливий лотерейний квиток виграв один мільйон доларів, то у заповіті записав цей мільйон для дослідника доктора Стрибога, щоб із цих грошей створити фундацію імені Нестора Бойка, що її завдання має бути дослідження історії України, написання історії України у правдивому, непофальшованому світлі та допомога Україні у її звільненні.

Дуже помітне у цій сатирі те, що молодий автор Борис Будний представив справу так, що коли українські установи й організації: Світовий Конгрес Вільних Українців, Комітет Українців Канади, Спілка Української Молоді, Пласт, українські жіночі організації – звернулися до щасливого Бойка за грошовою допомогою, то не показано його реакції на їхнє звернення. І з цього можна зробити припущення, що всі згадані та інші українські установи й організації не цікавляться написанням правдивої-непофальшованої історії України і всіх подій у справі визволення України на потрібному й відповідному рівні – й аж мусить знайтися якийсь щасливий Нестор

З Ходорівщини через Канаду – в Україну

Бойко, який створив би фундацію, а відтак, щоб усі щасливі і менше щасливі Бойки цій Фундації допомагали. І за це молодому драматургові Борису Будному, драматичному ансамблеві «Заграва» і його керівникам належить велика шана і подяка від усього українського суспільства.

«Украпрес» (1983, №1)

ГОЛОД НА УКРАЇНІ І «ТАЄМНИЧА РУКА»

Під таким заголовком у другій половині 1982 року вийшла в Торонто книжка історика Романа Млиновецького. Звичайний читач, який ніколи не читав і не бачив «Енциклопедії Українознавства», головним редактором якої є професор Володимир Кубійович, читаючи цю книжку Романа Млиновецького, не може зібрати своїх думок і не знає, в що вірити, а в що не вірити. Думки і твердження в цій книжці такі контрверсійні і загадкові, що не знаєш, де конверсія, а де диверсія «таємничої ворожої руки». Р. Млиновецький твердить, що професор Кубійович лише фігурує як головний редактор «Енциклопедії Українознавства», а за його ширмою редактора захована «редакційна колегія», яка складається з неукраїнців, що вони росіяни та лише прикрилися українськими прізвищами. Що вони деякі ділянки українознавства так пофальшували, поперекручували і підтасували, що тим роблять велику шкоду для України, а приносять користь Москві. Тим більше, що «Енциклопедія Українознавства» видана під патронатом Наукового товариства Шевченка, і під його фірмою збиралися гроші на це видання від усієї української еміграції. Р. Млиновецький вказує, що в таких ділянках українознавства, які не мають великого політичного значення, як фізична географія, народна культура або археологія, редакція не намагалася проводити своїх тенденційних ідей. Але такі ділянки, як історія, історія визвольної боротьби, історія української мови, історія письменства так підфальшовані, перекручені і підставлені, що вони можуть бути поміщені в «Українській Радянській Енциклопедії». А Наукове товариство імені Т. Шевченка не повинно надуживати імені Шевченка у виданні «Енциклопедії Українознавства», на сторінках

якої так пофальшовані і перекручені думки й ідеї, які проповідував, поширював і за них страждав Т. Шевченко. За ширення цих шкідливих для української справи інформацій на сторінках "Енциклопедії Українознавства" воно повинне називатися імені Пушкіна, а не Шевченка. І в додатку до цього деякі інші українські організації і товариства, що з цією пофальшованою справою не є обізнані, збирають гроші на «Енциклопедію Українознавства» і її поширюють. Звичайний читач не знає, як думати і реагувати на цю книжку Р. Млиновецького, і тому сподівається, що українські історики і науковці на сторінках української преси подадуть якісь висноження. Бо виглядає, що ворожа «таємнича рука» діє дуже сильно серед української еміграції, щоби її розсварювати, роз'єднувати і не дати їй можливості одностайно, спільними силами прямувати до визволення України.

«Украпрес» (1983, №2)

ЗАПОВІТИ І СПАДКИ

Потреба розроблення заповітів-тестаментів серед української еміграції є дуже важлива і актуальна. А її занедбання робить українській справі великі матеріальні шкоди. Адвокат Ярослав Ботюк у Торонто в одній із своїх інформативних доповідей у цій справі старався подати вказівки, як цьому лихові зарадити. Найбільшим лихом є те, що дуже багато українців, які живуть у Канаді, Америці чи будь-якій іншій країні нашого поселення, вмирають, не зробивши перед тим ніякого заповіту, або записують все своє майно на рідних в Україні. Він сказав, що в останньому році ворожа окупаційна советська влада забрала понад 28 мільйонів доларів спадків від померлих українських емігрантів у Канаді! Це діється серед нас тоді, коли, наприклад, Українська Шевченківська Фундація за 20 років не змогла ще зібрати 2 мільйонів доларів. Адвокат Я. Батюк каже, що кожен українець на еміграції обов'язково повинен зробити заповіт і залишити найменше двох або більше свідків, котрі би допильнували, щоб записане у заповіті майно було доручено людям чи організаціям, для яких воно є записане. Він подає приклад, що коли в Україні живе

понад 800 тисяч жидів, то ніхто із жидівських емігрантів не записує нічого для своєї родини в Україні – був тільки один випадок, що стара жидівка у Канаді записала спадок на родину в Україні. Він також наводить багато прикладів, що стається з майном людини, яка не зробила заповіту, або коли майно записане на родину в Україні. Ось один із цих прикладів. Одна старша жінка у Канаді була чесна і побожна, завжди ходила до церкви і була християнкою. Але вона померла несподівано і не залишила ніякого заповіту. Майно її було коло 500 тисяч доларів, а її поховали у паперовій труні. І яка шкода, що ця церква, до якої вона завжди ходила і в ній так щиро молилася, чи якась добродійна українська установа не одержала нічого із цих її тяжко запрацьованих грошей на потреби української церкви чи якоїсь іншої так потребуючої Української Справи. Тому було б дуже потрібно і доцільно, щоб українські священики у церквах, чи при різних нагодах пригадували своїм вірним про потребу і konieczність зроблення заповіту. Також українська преса і радіо час від часу повинні пригадувати українській спільноті про те і вказувати, що всі ті, що не мають родини, повинні записувати своє майно на українські установи, організації і церкви, наприклад: Шевченківська фундація, українські школи, університети і церкви, СКВУ, українська преса і видавництва, українські молодечі і виховні організації й на інші українські потреби, що кому ближче до душі. Тоді наші тяжко запрацьовані гроші не попадуть у ворожі руки, а українська справа дуже багато на цьому скористає. І тому для цієї справи нам треба присвятити більше уваги.

«Укrapес» (1980, №3)

НАША ЄДНІСТЬ, ОБ'ЄДНАННЯ І РОЗ'ЄДНАННЯ

Доктор Іван Овечко в «Укrapесі» під ч. 8 піддає до нашого роздумування пропозицію створити «Всеукраїнську Раду Церков», і якщо би нам удалося створити таку Раду, то ми могли б мати багато користі для української церковно-релігійної справи, як також національної. Тоді змогли б наші церковні чинники і проводи час до часу зійти-

ся і разом обговорити наші спільні церковно-релігійні справи, а також із цього форуму впливати на наше суспільно-громадське і політичне життя. Нам вже вдалося створити Всеукраїнську суспільно-громадську установу – Світовий Комітет Вільних Українців, – тільки шкода, що на її форумі не ведеться української політичної праці. Отже, якраз на цих двох наших всеукраїнських форумах повинна вести-ся наша співпраця. Звичайно, що кожна Церква, установа, чи організація має і повинна вести свою працю на своєму власному відтинку, ґрунті і засягу, але час до часу повинні зійтися на форумі спільної церковної чи громадсько-суспільної організації для якихось важливих нарад, рішень чи постанов. От хоч би для обговорення соборного і величавого відсвяткування 1000-річчя Хрещення Руси-України, у 50-ту річницю спільно відзначити (а можуть організації й окремо) страшну подію українського голодомору-голокосту, і багато інших важливих справ і подій, обговорювати і рішати спільно і соборно.

Ми у наших українських церквах і політичних середовищах звикли закидати одні другим копання історично-політичного і релігійного Збруча, а це є зовсім безпідставне і непотрібне. Ми повинні перестудіювати, що копателями нашого релігійного і політичного Збруча були наші ненажерливі, захланні і несовісні сусіди – Москва і Польща. Бо коли Русь-Україна у 988 році за володіння Володимира Великого прийняла Христову віру і науку, то тоді ще не було роз'єднання і розбиття між Римом і Візантією. Тому ми не маємо ніякої причини їх об'єднувати. Отже, ні українці православні, ні католики не мають причини себе взаємно обвинувачувати у копанні Збруча, бо політичний Збруч був уже установлений в Андрусові угодою між Москвою і Польщею ще тоді на берегах Дніпра, а не Збруча – де Правобережна Україна попала під католицьку Польщу, а Лівобережна – під православну Москву. І від тих часів імперська Польща почала нам накидати католицизм, а Росія – московське православ'є. Ця інтрига наших католицьких і православних сусідів триває і досі. І цим вони стараються відвернути нашу увагу від наших спільних змагань, за нашу Вільну Українську Соборну Державу, а перекинути її на нашу релігійну боротьбу, сварки і міжусобиці. І, на жаль, їм у значній мірі це вдається, бо наша історична Церква у двох найбільших розгалуженнях – православному і католицькому, поки що не може дійти до належної і потрібної співпраці і діалогу. А поза тим творяться різні

менші релігійні угруповання, які також відвертають нашу увагу від соборного змагання за визволення України. Наші історичні загарбники і гробокопателі Росія і Польща не мають ніякої боротьби на релігійному тлі своїх народів: вони зуміли скапіталізувати і пристосувати Церкву до своїх потреб, на служіння не лише Богові, а своєму народові. І коли поляки мають свою Ченстохову, польського Папу і польського голову Східної Конгрегації, а Росія сказала, що «Москва – третій Рим, а четвертому вже не бути», то ми витрачаємо силу на якесь поки що абстрактне релігійне об'єднання, хочемо об'єднувати Рим із Візантією, а чей же ми України не роз'єднували, бо ми прийняли християнство у 988 році, а Рим із Візантією посварилися аж у 1054 році, отже аж на 66 років пізніше. Ми у наших церквах тепер замало виявляємо практично Христову науку і його заповіді любові ближнього. А ще головніше – любов до брата-українця не поставлена на належному рівні. Ще бувають, на жаль, численні випадки, що українець-католик не є українцем і навпаки. Це також буває і в менших українських угрупованнях. Коли ми подивимося на інші народи, то англієць є завжди англійцем, француз – французом, німець – німцем, американець – американцем і т.д., незалежно до якої Церкви і релігії належать. А у них релігій і церков багато більше як у нас. Є ще та різниця, що всі вони мають свої держави, а ми є у процесі змагань за свою державу. Отже, на цьому відтинку ми мусимо бути ще більш толерантними і згідливими. Також між деякими нашими священнослужителями бракує виявів цієї любові ближнього на практиці.

На ці помилки і недомагання старалися нам вказувати наші Велетні Духа – Т.Шевченко, І.Франко, Л.Українка, В.Стефаник, тепер О.Бердник та інші. І коли цих несовісних священнослужителів І.Франко картав у своїх творах, то його називали безбожником. Випадок, який він змальовує у своїй повісті «Навернений грішник», де син загинув при копанні ями для видобування нафти, то священник домовляється з батьком про спільний похорон разом з мамою сина, яка, дуже прибита цим горем, ще жива лежить у хаті, – на жаль, не був самотнім. Подібних несовісних поступовань на наших рідних землях, на жаль, бувало багато. І так велетень Правди і Любові Іван Франко за його поучення і вказування на ці несовісні вчинки удостоївся того, що йому відмовили священничих похоронів. В.Стефаник у своїй безмежній любові до рідної землі і українського народу в

оповіданні «Сини» так змальовує свого героя, статечного господаря Максима: «а Ти, Мати Божа, будь моєю газдинею: Ти зі своїм сином посередині, а коло Тебе Андрійко та Іван по боках... Ти дала сина одного, а я двох». Т.Шевченко у своїй безмірній любові до України у своєму «Заповіті» каже, що аж тоді, як «кров ворожа потече у синє море» і Україна стане вільною, він «полине до самого Бога молитися».

Ці вказівки великої любові до рідної землі і до рідного брата-українця нам казали наші великі мислителі-філософи- Велетні Духа, і ми мусимо йти за цими вказівками. Мусимо вводити у життя заповідь Христа «любіть свого ближнього як самого себе» у поєднанні зі словами Шевченка «обніміте, брати мої, найменшого брата». Ці справи у нас багато промовчуються, хтось може їх називати контрверсійними, однак для добра українського народу і української церкви вони мусять бути відповідно насвітлені і застосовані у житті, – бо тільки у правдивій любові і пошані до свого брата може постати наша єдність.

«Украпрес» (1983, №4)

ПРО ДОБРИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Пан Т. Бабюк у своєму гарному листі (у 1-му числі «Огляду») між іншим пише: »...По війні на еміграції наплодилося маса різних писак, що пишуть всякі нісенітниці і тим підривають престиж добрим письменникам...». Це правда, що багато, але не знаю, чому вони мали б підривати престиж добрим письменникам. Читачі вміють читати і відрізняти добрих письменників від писак і відвіяти половину від доброго зерна. У вільній країні кожному можна писати і висловлювати свої думки, але якщо якась писанина є образою, наклепом і неправдою й шкодить людині або державі, то таких писак карають і навіть замикають у тюрму. Зрештою, ніхто не має монополію на писання. Бути добрим письменником, поетом чи журналістом – це результат не лише науки, іде іскра Божа у серці людини, це талант і дар, дані лише вибранцям, отим, що мають бути «сіллю землі». І тому ті вибранці мусять дуже уважати, щоб та сіль не вивітрилась, бо не буде чим землю солити. Поетів, письменників, мистців, музик, композиторів – цих вибранців Божих і людських –

ворог тому й жорстоко нищить, щоб позбавити землю соли, щоб не було чим зміцнювати дух в українському народі. А в Америці, в Канаді та в інших вільних суспільствах кожний має право висловлювати свою думку в газеті, радіо і в телевізії, а читачі чи слухачі відсівають зерно від половини. І праці правдивих письменників залишають надовго, як то кажуть, навіки (якщо взагалі є щось вічне), а те, що пишуть напліджені писаки, – так і залишиться нісенітницею.

У нас буває так, що коли хтось із народу напише, чи висловить свою думку, то видавці чи редактори застосовують до нього нашу популярну приказку: «Коваль коня кує, а жаба ногу підставляє»... Але ж і ковалі, і коні, і жаби – це все Божі творіння, й у суспільстві є найбільше жаб, а нам усім треба лупати скалу, що їй нам призначено розбити і з-під неї вигребти поховану долю України. Адже наш національний Пророк писав: «Обніміте, брати мої, найменшого брата!». А в іншому місці: «Воскресну нині ради їх, людей закованих моїх; убогих, нищих... Возвеличу малих отих рабів німих! Я на сторожі коло їх поставлю СЛОВО...» І Христос сказав: «Блаженні вбогі духом, бо їх царство небесне». Ковалі, коні і жаби мусять усі разом змагатися за наш найвищий ідеал, так, як писав наш письменник С. Любомирський у повісті «Під молотом війни», що для справи визволення України треба заставити всіх, навіть і українську вулицю.

Ми, звичайно, ділимо людей на добрих і гірших патріотів – це є правильно. Але не ділимо їх по тому, чи вони православні, чи католики, чи євангелісти й інші, чи бандерівці, чи мельниківці, старі чи нові демократи й інші, але по тому, наскільки вони беруть участь у житті суспільства і громади, наскільки вони своїми жертвами або бодай лептами допомагають праці наших суспільно-громадських, культурних, наукових, церковних та інших організацій, наших шкіл, нашої преси! Бо на патріотизм також ніхто не має монополію – тут кожному підказує його серце, душа і власна совість. І тоді, коли ми всі заповіти нашого найбільшого Пророка введемо в наше життя, ми здобудемо волю і станемо вільним Божим народом.

„Укrappec» (1982, №3)

ДУМКИ – КОРОТКО

Я завжди такої думки, що своїх «яничар» було багато в часи колективізації, голодомору. Не бракує їх і сьогодні, коли їх витворює ворожа окупаційна влада в Україні ще від Андрія Боголюбського, пізніше від Переяславської угоди Хмельницького, через часи Мазепи, Петра I, Катерини II, Валугева й інших сатрапів-загарбників аж до сьогодні. І як довго на землях України буде ворожа влада, так довго будуть «свої яничари». І їх під суд зможе поставити тільки влада вільної української держави. Бо вороги дуже завзято працюють, щоб цих «українських яничарів» витворити якнайбільше, а народ хоче вижити, хоче перетривати вороже ярмо і робить це різними можливими способами. Не всі можуть бути героями у в'язницях і на Сибірі...

Я дуже волів би, щоб у Вашому вільному журналі порушувати справи Української Держави, культури, науки, літератури, а не релігії. Одначе, справи народу й релігії так між собою тісно пов'язані і так спільно зазублюються, що поки що тяжко говорити про одне, не заторкнувши другого... Ніякі визнаві якоїсь української Церкви не повинні мати монополії у змаганнях за побудову Української Держави. Тут права і шанси для всіх однакові. Кожну українську Церкву чи релігійну групу треба оцінювати по тому, який вклад вона вносить у життя українського соборницького духа і в побудову Української Держави. Бо вільний український народ і його вільна держава – це одинок запука вільного існування кожної української Церкви і кожної релігійної групи.

Я завжди заздрю нашим нещирим сусідам полякам і росіянам, що вони на релігійному тлі боротьби не мають.

Я Вам щиро ґратуюю за Ваші відверті слова: «Будьте бандерівцями, упаківцями, мельниківцями, стецьківцями, плав'юківцями, провидінцями, союзівцями, православними, католиками, протестантами, рунвістами, рідновірами, папістами, патріархальниками, плющівцями, григоренківцями, гетьманцями, севеушниками (а ще й «демократами»), але будьте найперше ЛЮДЬМИ! УКРАЇНЦЯМИ!».

Це також і моє «святее-святих».

«Украпрес» (1983, №8)

ЧУЖИНЦЯМ – ПРО СПРАВЖНЄ ОБЛИЧЧЯ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

(на маргінесі промови през. Рейгана)

46-хвилинну промову президента Рейгана 25 січня ц.р. приявні переривали оплесками 41 раз. Між іншими справами, що їх має Америка на внутрішньому і зовнішньому відтинках, президент зазначив, що свобода і демократія лягли в основу побудови американської держави, що ми ними втішаємось і дорожимо та будемо їх захищати. Одначе, він ані одним словом не згадав, що є в світі багато народів поневолених, яких позбавлено свободи, загарбано їхню землю, культуру, духовні й економічні надбання, а самі ті поневолені народи хочуть знищити, стерти з лиця землі, та що найбільшим з усіх поневолювачів сьогодні є російська імперія. Загрожує вона також свободі і демократії й американського народу!

Звичайно, таке промовчування є передвиборчою тактикою президента, бо він, знаючи думки й наставлення американського народу, не хотів також дратувати присутнього на тій промові «товариша» Добриніна, одного з представників кліки супер-бандитів. Бо коли б згадав проблему поневолення народів, то імперські поневолювачі назвали б президента й американський народ підпалювачами нової війни...

Президент сказав: «Я хочу сказати народові Советського Союзу...». А треба було б сказати «народам Советського Союзу», бо ж СРСР – це імперія багатьох поневолених народів, над якими панує російський народ при допомозі підібраних вислужників або присилуваних людей з поневолених народів. І якраз тоді, коли російська імперія зі своєю диявольською системою, урядом і законами знищила навмисне створеним голодом у 1932-33 роках до 10 мільйонів українського селянства, а величезні маси української інтелігенції знищила розстрілами, муками в тюрмах та засланнями, – якраз тоді Америка визнала Советський Союз легальною і законною державою!.. І яка трагічна доля випала Україні й іншим поневоленим народам у російській імперії, коли відтоді і аж дотепер ці народи терплять у царстві Сатани без відповідного зрозуміння з боку вільних держав Заходу, без їхньої допомоги поневоленим, яких всякими способами намагаються перетворити в один так званий советський, а насправді російський народ.

Тому стоїть велике завдання перед українським проводом в Америці й інших державах вільного світу: роз'яснювати, висвітлювати ці справи. Щоб американський уряд і народ зрозумів, як довго російська імперія буде втримуватися на горах трупів, на сльозах і стражданнях поневолених народів та при допомозі американської й канадської пшениці та західної технології, так довго буде дуже загрожена і свобода та демократія Америки, Канади та всіх вільних народів.

«Укrapрес», (1984, №24)

РОЗ'ЯСНЮВАТИ АМЕРИКАНЦЯМ ПРО СПРАВЖНЄ ОБЛИЧЧЯ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

У середу, 25 січня 1984 року президент Р. Рейган виголосив до американського народу 46-хвилинну промову, яку приявні оплескували більш як 40 разів. Між різними справами, які має Америка на внутрішньому і зовнішньому відтинках, президент зазначив, що свобода і демократія лягли в основу побудови американської держави, ми ними втішаємося і дорожимо і завжди будемо їх захищати. Однак він ні одним словом не згадав, що є у світі багато народів поневолених, яким свободу відібрано, загарбано їхню землю, усі культурні, духовні й економічні надбання – і щоб ці чужі загарбані землі втримати для себе, імперські уряди, держави й народи хочуть ті поневолені народи знищити й стерти з лиця землі. І що саме одна найбільша із них – російська імперія, загарбавши багато чужих земель і поневоливши багато вільних народів, загрожує також свободі і демократії американського народу – бо не може бути вічно так, коли на горах трупів, терпіннях і стражданнях поневолених народів існує і держиться російська імперія, щоб змогла втриматися, рости і процвітати американська свобода і демократія.

Звичайно, що це є передвиборча тактика президента, бо він, знаючи думки і наставлення американського народу, не хотів також дратувати присутнього на цій промові товариша Добриніна, одного з керівників супер-бандитів, бо коли б він надмінив проблему поневолених народів, де потоптана свобода і демократія, тоді

імперські поневолювачі і супер-бандити назвали б американський народ і його президента підпалювачами нової війни. Кажуть, і навчас релігія, що існує сатана і його царство: отже, в імперії, де переслідують за слово і думку, де заборонена віра в Бога і є Божі закони, де зруйновано і понищено церкви, храми Божі, монастирі, всякі релігійні пам'ятники, навіть придорожні хрести чи каплички, де виморено голодом не тільки дорослих, але й дітей і стариків – чи ж це не є царство сатани, з його диявольським урядом і законами? І чи можлива співпраця держав і народів, де панує свобода і демократія, із урядом і царством диявола? Президент сказав: «Я хочу сказати народові Советського Союзу» – треба казати НАРОДАМ у Советському Союзі, бо ж Советський Союз – це імперія багатьох поневолених народів, де панує російський народ із підібраними і присилуваними людьми з поневолених народів. Коли в Україні російська імперія із своїм диявольським урядом, системою і законами знищила голодом у 1932-33 роках приблизно 10 мільйонів українського селянства, а величезні маси української інтелігенції знищила розстрілами різними способами мук, знущань і терору по тюрмах, казематах і на засланнях – тоді якраз Америка й інші держави вільного Заходу визнали Советський Союз легальною і законною державою. І яка трагічна доля стрінула Україну й усі інші поневолені народи у російській імперії, коли відтоді аж дотепер, без ніякої допомоги, зрозуміння і співчуття з боку вільних держав Заходу, ці народи терплять і страждають у царстві сатани, де всіма пекельними способами стараються їх перемінити в один советський, а властиво російський народ.

Тому стоїть велике завдання перед українським народом в Америці, а також в інших вільних державах – щоб ці справи відповідно роз'яснювати і висвітлювати. Щоб американський уряд і народ зрозуміли, що доки на горах трупів і страждань та на допомозі американської і канадської пшениці тримається російська імперія – то свобода і демократія американського народу і всіх вільних народів є дуже загрожені.

«Украпрес» (1984, №21)

ШАНУЙМО НАШУ ІСТОРІЮ

Ми, українці, є дивний нарід, ми часто самі зневажаємо, а дехто і опльовує свою історію, героїчну боротьбу і змагання за останніх 40-50 років.

На початку місяця лютого 1984 року я мав нагоду говорити з українкою, яка приїхала у відвідини до родини і приятелів у Канаді. Вона була у Вінніпегу і Торонті кілька місяців і висловила свої зауваження та жаль, що на наших святах самостійности і соборности та інших святах, академіях чи зібраннях, ми обмежуємося лише до 1918 і 1919 років, а нашу новітню історію після цих років аж до сьогодні обминаємо, не згадуємо про неї так, якби ці останні 40 чи 50 років були у нас порожнечою або диким полем. Ця жінка за свою участь в українському визвольному русі каралась 10 років по тюрмах і на заслання в Казахстані. Вона має жаль, що у Канаді вона ніде не почула згадки про тих, які загинули і мучилися по тюрмах і каторгах, тих, що загинули в бункрах та криївках, обороняючи рідну землю, – а дехто їх називає ще «щурами». Ці герої і мученики, одержимі своєю любов'ю до України, були покинуті і залишені на поталу жорстокостей наїзника, а частина тих, що врятувалися і вигідно проживають у вільному світі, замість гідно оцінити їх подвиги, терпіння, муки й смерть і схилити свої голови перед величчю їх жертвенности, страждань, героїзму і посвяти для України – вони промовчують все те, а то й зневажають. Вони щасливі, що їм Господь дозволив вирватися з цього пекла в Україні і зажити вільно. А тим часом їхнім завданням є розказати вільному світові про героїку, криївки, тюрми, посвяту, трагізм тих, що залишилися в Україні.

Відновлення української держави Актом 30 червня 1941 року і героїчна боротьба ОУН-УПА проти гітлерівського наїзника врятували престиж і честь України від закиду колаборації з гітлерівською Німеччиною. Проголошення української державности у 1918 році відбулося в Києві, а проголошення відновлення української державности 30 червня 1941 року відбулося не лише у Львові, бо після цього проголошення відбувалося через цілий місяць липень по всіх більших і менших містах України від Сяну аж по Дніпро і Одесу, де тільки це було можливе і де вже не було червоного окупанта. Український нарід у довгому очікуванні на свободу, підготовлений працею УВО, ОУН,

«Просвітами», «Рідними школами» й іншими українськими організаціями й установами, коли московський червоний окупант був прогнаний німецькими військами, думав, що у союзі з Німеччиною можна буде повалити московську імперію і збудувати свою вільну українську державу. Ніхто не припускав тоді, що політика німецького гітлерівського уряду буде така безглузда, шалена і пагубна, що німці у своїй зарозумілості, гордості і ставленні до українського народу, поваливши підвалини молодої української держави, не будуть свідомі того, що цим вони копають собі могилу. Український нарід, будучи вже національно свідомим, відчував, що будувати свою державу й уряд є національною konieczністю. І коли московський окупант під натиском німецьких військ почав утікати з українських земель, українці зразу взялися до будови української держави. З тюрем вирвалося багато української інтелігенції, з підпілля вийшло багато членів і симпатиків ОУН, які укривалися перед жорстокими переслідуваннями окупанта, з-за кордону повернулося багато української інтелігенції і під їхнім проводом увесь український нарід взявся негайно за творення свого уряду і порядку на своїй землі. У Львові 30 червня 1941 року проголошено відновлення Української Держави, а потім через цілий липень величаві проголошення і маніфестації відбувалися по всіх більших і менших містах України. У кожному селі чи містечку висипано могили на пошану загиблих Січових Стрільців, українських героїв УВО, ОУН та інших, а де таких не було, то висипали високі символічні могили на пам'ятку і пошану звільнення України. Величаві многотисячні маніфестації відбувалися у кожному місті і містечку на честь відновлення Української Держави. На переді маніфестаційних походів йшли церковні процесії з хоругвами, образами і національними прапорами, священики, громадські і національні діячі, церковні і світські хори, організована молодь у товариствах «Січ» і широкі маси одушевленого народу. Таких масових народних маніфестацій в Україні на честь звільнення України не було ніколи перед тим у цілій історії України, бо це вже повстав український нарід, свідомий своїх завдань. Але ненаситний і засліплений німецький наїзник почав криваве нищення цієї держави, чим і собі викопав могилу. Український нарід створив героїчну Українську Повстанську Армію, яка довгі роки обороняла свою землю перед німецьким і московським наїзниками, одначе встояти не було сили, бо держави вільного світу були глухі і сліпі, і нам не дали ніякої допомоги, а допомогли московському імперіалізові.

Тепер нашу присутність у вільному світі ми мусимо належно використати, щоб вияснити вільному світові про загрозу московської небезпеки та здобути для України приятелів. Про величаві маніфестації у 1941 році на честь відновлення української держави, про події у кожному селі, містечку і місті ми маємо дуже мало написаних спогадів. Написати такі спогади є нашим невідкладним завданням. Нарід в Україні і ми тут на чужині очікуємо, щоб ще раз пережити ці радісні урочисті маніфестації відновлення української державности, які пережив наш нарід у червні/липні і серпні 1941 року, але щоб ця наша вільна батьківщина і держава була вже вільна назавжди.

Наші історики чомусь бояться писати історію українського народу за останніх 40-50 років, наче б «цей час був у нас пустою або диким полем. А було і є, одначе, навпаки. Цей час у нашій історії був найбільш бурхливим, трагічним і жорстоким, повним ідеалізму, посвяти і героїзму тих, що в Україні жили, творили і боролися за свободу, за існування українського народу на своїй землі. Невже ж чекаємо, поки вимруть усі наші сучасні історики, і хай вже пишуть історію історики майбутнього покоління, які цих подій не переживали і не бачили? Чи чекаємо, щоб історію України написали німецькі чи російські історики у фальшивому, викривленому і шкідливому для нас світлі? Не треба боятися, що декому із наших супердемократів, яким доля пощастила зберегти своє життя у вільному світі, не подобається опис подій в Україні, у яких вони не брали, чи не беруть участі, – одначе за цих останніх 50 років нарід жив, діяв і творив серед дуже тяжких, жорстоких і трагічних обставин. Що ж могли зробити українські патріоти? Не могли усі залишити свій нарід і втекти на еміграцію, вони вірили, що вільний світ все ж таки відгукнеться на їхню трагічну долю і допоможе побороти загарбника, бо не може вічно панувати і тріумфувати неправда, розбій і загарбництво чужих земель. Щоб зостатися з народом на рідній землі, вони мусили піти під землю, викопати бункри-криївки, з яких боронили рідну землю і чекали допомоги вільного світу. Одначе вільні народи оглухли, не чули і не бачили їхніх страждань, а все ж вони мусили хоч і без надії таки сподіватись. І коли вони у цих бункрах погинули чи опинилися на каторгах і засланнях, то великим злочином тих, що живуть вільно і вигідно у вільному світі, є осуджувати їхні дії і називати їх підземними щурами. І нарікати, що в рядах УПА, підпілля і визвольного руху в обороні рідної землі згинуло кільканадцять тисяч українських патріотів. А коли в рядах ворожої Червоної армії згинули мільйони ук-

З Ходорівщини через Канаду – в Україну

раїнців за чужу, ворожу нам справу, то цього не шкода? Було шкода героїв з-під Крут чи Базару, Біласа і Данилишина, але ми їх не осуджуємо, бо часи, в яких вони діяли і жили, були тяжкі, жорстокі і безнадійні, вони віддали життя за свою рідну українську землю, за свій нарід, за його права і свободу. І нашим завданням, особливо наших істориків у вільному світі, є ці їхні героїчні подвиги гідно записати на сторінках історії України. Записати величні, а потім трагічні події, коли український нарід на протязі місяців червня, липня і серпня 1941 року творив свою владу і порядок. Як у кожному селі вибрав чи настановив війта і управу села, управи кооперативного, господарського і просвітнього життя, шкільництво і поліцію, посадників і управи міст, старостів і управи повітів чи районів, залізниці і все інше життя.

І ми собі на шкоду зупинили написання нашої історії на наших перших визвольних змаганнях 1918-20 років, і нема кому написати новітньої героїчно-трагічної історії українського народу.

«Гомін України» (1984, №26)

УКРАЇНА І УКРАЇНЦІ

Редактор «Украпресу» Іван Овечко видав англійською мовою кишеньковий довідник «Україна і українці» (128 стор.). Дмитро та Марія Гулеї активно допомагали його розповсюджувати в англomовному середовищі. Також висловлював критичні думки для покращення наступного видання довідника.

Я дуже поділяю думку пані Анастасії Біловус, щоб нашим державним володарям дати правдиві титули: королі, цісарі, імператори, а не «князі», «княгині», що є накинені московськими й іншими істориками, щоб славу України затьмарити і принизити. Роблячи це, треба зробити відповідний коментар, і на цю барикаду мусить хтось наступити і перейти Рубікон. А коли Ви перші зробили таку корисну роботу щодо інформації про Україну виданим «Довідником», то, мабуть, і це мусите зробити Ви.

„Украпрес» (1985, №25)

Коли І. Овечко вирішив видати книжечку про українських козаків, то подружжя Гулеїв також підтримало цю думку.

Думку про видання книжечки про українських козаків і лицарів ми поділяємо з Вами. Нехай світ дістане правдиві відомості про наших славних лицарів і козаків, про славних козацьких отаманів, запорізьких кошових і гетьманів, про легендарного Байду, про державників Хмельницького, Мазепу та інших, які в дуже тяжких історичних і географічних обставинах під окупацією жорстоких лукавих наших сусідів боролися, щоб здобути волю для України і збудувати на своїй землі свою державу для українського народу.

„Украпрес» (1985, №30)

Як далеко Ви вже зайшли з книжечкою про українських козаків в англійській мові? Ця книжечка була б дуже корисною для української справи, бо інформації про українських козаків і гетьманів, про Козацьку й Гетьманську добу так же пофальшовані й спотворені нашими сусідами і ворогами-загарбниками, як і вся історія України.

Не треба дивитися, що хтось має на це негативні думки чи погляди. А як ми будемо боятися писати про нашу правду, то ми ніколи нічого не зробимо, бо позитиви і негативи були і є всюди, і... «ще ся той не вродив, щоби всім догодив»...

»Украпрес» (1986, №35)

КІЛЬКА ДУМОК НАПЕРЕДОДНІ 1000-ЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ

Вже тільки три роки залишається нам для підготовки, щоб гідно і достойно відсвяткувати цю велику історичну, релігійну і культурну подію, яка сталася тому 1000 літ на землях України за князя Володимира Великого. Однак чомусь серце багатьох українців огортає непевність і тривога. Бо чуємо і читаємо у пресі, що там, у поневоленій Україні, московський уряд буде святкувати не тисячоліття хрещення Володимиром Великим Руси-України, а хрещення Росії.

Цю саму пропаганду і пресію московська імперія проводить по цілому світі, отже далі впихають у голови вільного світу брехню та фальшують і викривляють цілу історію українського народу.

Український нарід там, у під'яремній Україні, не може реагувати на цю брехню і фальш і не може вільному світові передати про це правдивих історичних інформацій, але ми, українці у вільному світі, можемо, і повинні, і мусимо це робити. На жаль, турбота огортає нас, бо лише три роки відділяє нас від цих величавих святкувань, а ми ще не знаємо, як наші Церкви будуть відзначати ці святкування. Ще й досі не появилася спільна соборна заява чи повідомлення проведів наших Церков: чи Українська Православна, Українська Католицька та Українська Євангельська і Баптистська Церкви будуть проводити ці святкування спільно та соборно. Уже є такі тривожні вістки, що провідники російської православної Церкви в Канаді будуть будувати російську православну церкву у столиці Канади Оттаві на честь хрещення Росії Володимиром Великим у православну віру.

Тому ми мусимо перед урядами, провідниками, ученими, а також і загалом громадян у країнах поселення українців ці справи відповідно їм вияснювати і спростовувати, бо ворог в Україні не тільки старається знищити український нарід, його мову, Церкву і культуру, але через пофальшування історії старається цілу Україну загарбати для себе.

Кажуть, що поляки у 1966 році, коли святкували 1000-ліття хрещення Польщі, то уже чотири роки перед цими величавими святкуваннями носили ікону Чудотворної Матері Божої Ченстоховської (ікона, як виявляє історія, була занесена до Ченстохови з України у часи воєнних лихоліть) по цілій Польщі. Її передавали з міста до міста, з села до села і так майже у кожній польській хаті молилися до чудотворної ікони Матері Божої, щоб вона зберегла і просвітила польський нарід та допомогла гідно відсвяткувати цей величавий ювілей.

Тому український нарід з радістю і одушевленням привітає соборну заяву чи заклик проведу наших Українських Церков – гідно, велично і соборно відсвяткувати цей величний історичний ювілей – Хрещення Руси-України.

1985 рік

ДО УКРАЇНСЬКО-ЄВРЕЙСЬКИХ ВІДНОСИН

Писати на сторінках української преси про українсько-єврейські справи і стосунки, а головню в історичному минулому, є дещо не-вигідно, бо справи ці є досить дразливі, і тому треба підходити до них дуже обережно, роздумливо і об'єктивно. Однак писати про це треба, бо справи ці на протязі кількох останніх століть нашої історії є досить наболілі, є багато фанатиків як з єврейської, та і з української сторони, і тому ці відносини треба в міру можливостей злагіднювати, а не загострювати.

Агентура окупанта України якраз дуже сильно працює над тим, щоби посилювати і розпалювати ненависть між цими двома народами, і це у великій мірі їм вдається. І коли слухати розмови і думки на цю тему між нашими людьми, то якраз видно і відчувається: ці думки і прямування до загострювання, а не злагіднювання цих відносин. Чується багато нарікань, що наші українські газети і головні національно-самостійницькі напрямки не пишуть на своїх сторінках про всі ці провини євреїв супроти українського народу, їхні услуги польській шляхті і польському окупантові, які довгими століттями гнобили український нарід на його рідній землі, ними загарбаній і окупованій, – отже, своїм вислужництвом і діями допомагали окупантові гнобити і держати у кріпацтві український нарід, нищити його господарські, культурні і релігійні надбання і цінності, розбудовували корчми і цим старалися держати український нарід у пияцтві і темноті, а навіть мали ключі від українських церков, бо ще і тепер в українських гаївках співають «Їде, їде Зельман», – і везе ключі відчиняти церкву. Далі – що вони допомагали московському окупантові закріплювати комуністичну владу в Україні, що в комуністичній партії і НКВД займали головні позиції, що допомагали нищити український нарід голодом у 1932-33 роках.

Кажуть, що історія є учителькою життя і що є три роди людей, які по різному цю науку розуміють та з неї користають. Одні вчаться на своїх власних історичних помилках, другі вчаться на помилках своїх сусідів чи інших народів, а треті – не вчаться нічого взагалі. Отже, будьмо тими, що вчаться і на своїх помилках, і на чужих, а головню наших сусідів, а не будьмо тими третіми, що не хочуть вчитися нічого. Бог дав українцям гарну і родючу землю, одначе доля чи недоля

присудила нам жити поміж заздрісними, ненаситними і жорстокими сусідами – колись дикими степовими народами і ордами, а тепер росіянами і поляками. І хоч наша історія з сусідами не була лагідна і приязна, бо вони довгими періодами були загарбниками і поневолювачами земель, ми зазнали від них багато кривд, наруг і знущань, – одначе нам таки доведеться жити з ними по-сусідськи. Тому мусимо вживати і застосовувати багато дипломатичного хисту, розсудливості і політичного розуму, а не плекати дух фанатизму, ненависти і нетолерантності, бо це у здобуванні і закріпленні української держави нам може тільки пошкодити.

Щоби поширювати правду про Україну і потребу побудови вільної української держави серед народів світу, між якими ми живемо, то нам треба здобувати собі найбільше приятелів і симпатиків, а не ворогів.

Там, в Україні, кожного українця, хто їм не вигідний, нищать або засилають у далекий Сибір, а тут, у вільному світі, де ми розкриваємо усі їхні злочини і облуду, вони хочуть зробити нас воєнними злочинцями, щоби світ нас зненавидів, отже, хочуть знищити нас чужими руками. Тому окупант кидає кістку незгоди між українцями і євреями і, на жаль, певна частина євреїв, з Візенталем і Літманом у провіді, далася на цей гачок зловити. А ми знаємо з найновішого історичного досвіду, що там, в Україні, наші культурні і правозахисні діячі стараються злагіднювати українсько-єврейські стосунки. Москва їх лає, що вони українські буржуазні націоналісти і єврейські сіоністи. Коли вони за це опиняються у далеких тайгах Сибіру, щойно там, у таборах, вони нав'язують ближчі і ще кращі взаємини між собою. Згадайте хоч Анатолія Радигіна, Аврама Шифріна, Якова Сусленського, Аріє Вудку і багато інших єврейських націоналістів, які, будучи у невольничих таборах разом з нашими великими людьми і патріотами, такими як Левко Лук'яненко, Юрій Шухевич, В'ячеслав Чорновіл, Іван Кандиба, Іван Світличний і багато інших, – довідалися від них багато правди про Україну і українців і стали їхніми приятелями.

Народна мудрість каже: «Робіть добро вашим друзям і приятелям, щоб вони все більше вас любили, творіть його також і вашим ворогам, щоби вони поробилися колись вашими приятелями». Отже, бачимо, що добром, розсудливістю і дипломатією можна здобути приятелів і прихильників, а нерозважливістю і фанатизмом можна собі тільки шкодити.

Знаємо, що деякі єврейські кола є знаряддям у руках московських імперіалістів і КГБ, і це видно з того, що вони називають німецькими коляборантами, військовими злочинцями і погромщиками євреїв, українців, балтійців, білорусів, хорватів й інші народи, а не називають росіян, бо як же ж Москва може називати москалів військовими злочинцями, коляборантами німецьких фашистів і погромниками євреїв? А саме вони, москалі, будучи і є найбільшими злочинцями і коляборантами, бо якраз вони коляборували з німцями, коли літом 1939 року Сталін і Гітлер заключили спільний договір, так званий «пакт Ріббентропа-Молотова», і зараз напали на Польщу, поділивши її між собою. А що саме москалі були найбільшими погромщиками і ненависниками євреїв, видно з того, що євреям за часів царату було заборонено жити на російських землях і саме росіяни мали гасло «Бей жидов, спасай Россию!», а ніколи не було гасла «Бій жидів, спасай Україну!».

Щоби витворити ще більшу ненависть між українцями і євреями Москва спрепарувала справу Івана Дем'янюка, як воєнного злочинця і нищителя євреїв, а через нього хоче обвинуватити весь український нарід; постаралися, щоб його судили в Ізраїлі, і цим ще гірше розсварити ці два народи, ніби у цій справі знов винні лише євреї, а Москва хоче бути в стороні – невинною і чистою. Тому мусимо бути дуже обережними і чуйними і точно визначити, хто є наш ворог, а хто приятель, прихильник чи бодай нейтральний. Бо ворогів ми маємо багато, а приятелів мало. Отже, будьмо мудрими і розсудливими, а не фанатиками і мрійниками, в усіх наших чинах поступаймо і робімо так, щоби з цього виходило якнайбільше користи для України.

«Наша мета» (1986, № 20)

НАШІ ПРИГОТУВАННЯ ДО 1000-ЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ

Уже тільки один рік залишився нам до приготування для відзначення величавого і неповторного Ювілею 1000-ліття Хрещення України. Вже створено багато комітетів у різних країнах українського поселення, які займаються підготуванням, щоби ці святкування відзначити як найбільш торжественно, достойно і

величаво. Це ми зробимо в міру наших можливостей тут, на еміграції, поза межами нашої поневоленої Батьківщини. Бо там, в Україні, московський окупант буде святкувати не хрещення України, а хрещення Росії. І вже большевицька безбожна московська імперія у спілці з московською Православною (режимною) Церквою робить шалену пропаганду в цілому світі, що Володимир Великий у 988 році охрестив у ріці Дніпрі не Україну і український нарід, – а Московщину-Росію. Отже, бачимо, що московський окупант не тільки що загарбав українську землю, вкрав і присвоїв собі нашу стару назву – Русь, але тепер ще хоче присвоїти собі українське Тисячоліття Хрещення України і обдурити світ, що це було хрещення Росії-Московщини.

А знаємо з історії, що у 988 році ще московська зорганізована держава не існувала, бо зорганізувалася вона багато років пізніше, отже, Московщина хрестилася багато років пізніше, ніж Україна-Русь.

Тому було б дуже конечним спростувати і вияснити світові, що у 988 році відбулося хрещення України, а не Росії. І тому наші науковці, історики, церковні достойники і діячі повинні написати відповідні й дуже обґрунтовані статті на цю тему і поміщувати їх у чужинецькій пресі. Кажуть, що дуже добру й обґрунтовану працю на цю тему написав Патріарх Мирослав-Іван, отже, головні докази і думки з цієї книжки можна поміщувати у газетних статтях.

У Канаді, Америці, Англії та Австралії поміщувати в англomовних газетах, у Німеччині – в німецьких, у Франції і Квебеку – у французьких, в Італії – в італійській мові, в Аргентині, Бразилії – у їхніх місцевих мовах, а по можливості і в інших державах світу. Цим повинні зайнятися усі створені ювілейні комітети під патронатом наших центральних установ і організацій та під проводом наших Церков. Треба зорганізувати грошові збірки. І там, де дається, поміщувати статті на цю тему безплатно, а в іншому ці звідомлення і статті оплачувати. Також треба оголошувати такі відомості на радіо і телевізії. І це мало би великий успіх та спростувало би брехню нашого окупанта, як рівно ж долучилося б до популяризації української справи взагалі.

Дехто каже, що цією справою займається Український Гарвард і ще деякі наукові установи у світі, які видають грубі й обширні книги

про Хрещення України. Це дуже велика і корисна праця у тій справі в науковому світі, але ширші кола громадянства їх ані бачити, ані читати не будуть, а газетні статті побачать і прочитають усі.

Тому використаємо цей момент підготовки до Тисячоліття Хрещення України вже тепер, бо це є виїмкова і неповторна нагода – доки ще не запізно...

«Наша мета» (1987, 29 квітня)

ДЕЯКІ РОЗДУМИ І МІРКУВАННЯ

Розглядаючи історію України, бачимо часи державної могутності і слави, але переважно бачимо часи державного упадку і занепаду. Звичайно, що причин цього було багато і різних. Багато наших людей каже, що ми українці як народ самі винні, що своїми сварками і незгодами не вміємо оборонити своєї держави. Звичайно, що в значній мірі це правильно, але ж сварки і внутрішні міжусобиці були і в німців, французів, англійців, італійців, іспанців і в інших народів. Ми мусимо головним чином приймати до уваги те, що Україна розташована на грані двох світів – культурної Західної Європи і дикої, кочівничої, жорстокої і плюндруючої Азії. Скільки орд, народів, і племен перекочувало по українській землі! Всі вони руйнували, грабували, палили і нищили все, що зустріли в Україні. Половці, печеніги, гуни, хазари, татари, турки і багато інших напасників і завойовників. Багато з тих народів зникли з лиця землі і сліду по них немає. Українці вижили на своїй землі.

Таким чином бачимо, що шлях українського народу був дуже важкий і тернистий, бо кожен напасник хотів його поневолити і забрати наше добро, і завдяки Божому провидінню, нашій відпірності і витривалості через цілий наш кривавий історичний шлях, через моря крові і гори трупів (наших і ворожих) ми нарешті досягнули свою державу. Тепер для нас найголовніша справа її розбудувати та зміцнити.

Україна зі всіх сторін оточена хижаками, які тільки мріють про загарбання нашої родючої землі. В теперішніх часах дипломатії і згоди потрібно докласти всіх зусиль, дипломатичного хисту і зрілості, щоб нашу державу зберегти й оборонити, підтримувати з сусідами добрі стосунки. Треба розбудувати сильну армію, яка б відлякувала кожного

можливого агресора від бажання йти на нашу землю. Якщо дивитись на Америку і Канаду, то вони не мають ніяких злих сусідів, бо їхніми границями є безмежні океани, а Україна мов та чайка при битій дорозі, оточена хижаками.

Поміж собою мусимо плекати братню любов і згоду, толерантність, розуміння і співпрацю, завжди ставити на перше місце добро України і свого народу, особисті амбіції і славу завжди скеровувати для добра своєї держави. Треба поширити серед всього українського народу таку національну, політичну, а найголовніше державницьку свідомість, щоб всі знали, що в своїй державі буде нам добре і будемо щасливі, а якщо втратимо її, то буде нам зле, знову станемо рабами-невільниками і навіть можемо зникнути з лиця землі.

Дивлячись на всесвітню історію, стає нам незрозуміло і дивно, чому за весь історичний шлях, від найдавніших часів відбуваються війни, загарбання і насильства. Чи це є притаманне людській природі, що одні народи працюють чесно, з любов'ю, з задоволенням споживають плоди своєї праці, а інші звикли нападати на них та забирати їхнє добро? Виглядає, що це є боротьба добра зі злом і здається, що ніхто не може цьому зарадити. Тому виглядає все якимось зачарованим колом. Адже Бог створив усіх людей, всі народи однаковими, всім дав однакові моральні заповіді (любіть один одного, не вбивайте, не крадіть, не обманюйте, не заздріть, допомагайте бідним та нещасним, творіть справи любові і милосердя). І ніби всі народи вірять в Бога, крім безбожних комуністів, але чомусь поширюють ненависть, нетерпимість одні до других. Мусульмани вважають, що тільки їхній Бог справедливий і йдуть вбивати християн, жиди вважають, що правдивим є тільки їхній Бог і вони є Богом вибраним народом, буддисти пропагують Будду, християни вважають, що тільки вони вірять в правдивого Бога. Частина українців вірить у Дажбога. Саддам Хусейн, іракський фанатик-шовініст, назвав себе Божим посланцем і хоче йти війною на Америку і жидів і їх повбивати. Росіяни вважають себе обраним народом, Москву вважають третім Римом, а четвертого ніколи не буде. І в цьому завороженому колі тяжко щось зрозуміти. І я не розумію, чий Бог каже йти грабувати, убивати, руйнувати і красти.

Кажуть, що теперішня війна в Югославії частково також має релігійне підґрунтя. Сербі і хорвати (християни) вбивають боснійців (мусульман). Звідки взялися в християнській Сербії мусульмани?

Микола Бараболяк у статті в газеті «Свобода» пояснив, що коли турки завоювали Балкани, то через кілька століть на вернули в мусульманство частину сербів і тепер решта сербів ненавидять їх і називають зрадниками-яничарами.

Нашим козакам-лицарям треба дати велике признання, бо вони протягом кількох століть обороняли українську землю перед нападами турків і татар і не дали їм можливості поселитися в південній частині України і подібно як на Балканах зробити з українців мусульман.

І дивно стає, що ми всі українці є християнами, але поділені на православних, католиків і протестантів. Одні з другими ворогують і тим утруднюють будувати і зміцнювати українську державу. А нам так потрібне християнське і шевченкове єдиномисліє і братолюбіє. Наш велетень духу Іван Франко у своїх творах багато писав про ці теми. В згаданій вище книжці «Біблійне оповідання про сотворення світу в світлі науки» він прийшов до цікавих висновків, але книжка до читачів не дійшла. Франко всюди намагався писати правду, тільки правду і ніщо більше, як правду. Бо і в Євангелії написано «Пізнайте правду і правда визволить вас».

В нашій українській дійсності чомусь так тяжко розбудувати це єдиномисліє і братолюбіє, хоч багато про це говориться і пишеться. Реальні успіхи незначні. Забагато у нас заздрості, особистих амбіцій, жадаба особистої слави. Коли хтось досягає успіхів, то свої підставляють йому ногу, щоб упав. Усі хочуть бути провідниками, але провідниками можуть бути тільки ці, що мають до цього здібності, талант, покликання і Божу іскру. В часі комуно-імперської дійсності на західно-українських землях у 1939-41 роках під жахливим терором окупанта завмерло політичне, громадське і культурне життя. У страху перед жахливим терором та переслідуваннями українські партії, товариства і установи самоліквідувалися. Залишилася єдина організація ОУН, яка мусіла піти в підпілля і продовжувала українську роботу серед народу. Така праця вимагала великої напруги, самопожертви і посвяти. Але першої заповіді українського націоналіста «Здобудеш Українську Державу, або згинеш в боротьбі за Неї» не можна було зламати. Закордонний провід ОУН, який в більшості перебував у Німеччині, мав тоді малий вплив на життя в Україні, бо зв'язки з краєм були дуже утруднені. Отже проблеми в Україні вирішував Краєвий провід. І тоді почався розкол в організації.

Керівні люди вже завчасно передбачали вибух советсько-гітлерівської війни. Керівники ОУН ще за кілька місяців до її початку zorganizували в Німеччині два відділи українського війська («Роланд» і «Нахтігаль»), які мали дати початок майбутній українській армії. Ці відділи були zorganizовані і вишколені за згодою деяких генералів німецької армії, які прихильно ставилися до України і українських справ. 30 червня 1941 року у Львові було проголошено відновлення Української Держави, але божевільні німецькі фашисти, які хотіли зробити з України німецьку колонію, почали арештувати провідників українського народу, нищили членів ОУН та українську інтелігенцію.

Українці, які мали надію, що з німецькою допомогою вдасться розвалити комуністичну імперію і відновити власну державу, розчарувалися в німців. Багато провідників мусіли йти в протинімецьке збройне підпілля, а відтак zorganizували Українську Повстанську Армію, яка протягом 10 років боролася проти двох окупантів.

Деякі наші еміграційні політики, які перебували за кордоном і не брали участі у цих великих всенародних святкуваннях з нагоди відновлення Української Держави 30 червня 1941 року, критикують це проголошення, вважають його непотрібним і передчасним. А воно було дуже потрібне і було своєчасним, бо вже пізніше аж до закінчення війни не було можливості таке відновлення проголосити. Ми доказали і німцям, і іншим державам, що українці хочуть своєї держави і змагаються за її побудову.

Тепер, Богу дякувати, вже маємо свою державу і мусимо докласти усіх старань і зусиль, щоб цю державу втримати, розбудувати і зміцнити.

І ще пригадалося дещо з віддалі проминулих 50-60 років про Ходорівщину. Після героїчної смерті сотника Юліана Головінського, Василя Біласа і Дмитра Данилишина на початку 1930-х років національна свідомість серед українського народу дуже піднеслася. Кожного року в часі Зелених свят відбувалися величаві походи на цвинтарі і на могили, щоб вшанувати пам'ять борців і героїв, які віддали своє життя за волю України. Душею і натхненником таких святкувань у нашій околиці був полум'яний патріот-націоналіст Василь Стеців з Дуліб. Він організовував такий похід в Дулібах і так йшли через Отиневичі до Ходорова. В Отиневичах до них приєднувалися процесії з Отиневич і Городища Цетнарського і далі крокували на ходорівський цвинтар, де була велика могила вояків Української Галицької Армії, які

віддали своє життя за волю України в 1918-19 роках. Організовано крокували незчисленні маси народу, співаючи патріотичні пісні (Ви жертвою в бою нерівнім лягли; Гей, там на горі Січ іде; Сміло друзі, не втратьте духа на страшну прою; Ми гайдамаки; О, Україно, о, люба ненько; та інші). Такі процесії прибували на цвинтар і з інших сіл і тут відбувалася панахида за полеглих вояків. Траплялися сутички з польською поліцією і арешти.

У липні 1941 року в Дулібах відбулися дуже величаві святкування проголошення Української Держави, пов'язані з перепохованням тлінних останків патріота-націоналіста Антона Гуралю з Дуліб. Влітку 1940 або весною 1941 року член ОУН А.Гураль при виконанні організаційних обов'язків попав у засідку більшовицької міліції чи НКВД і був застрелений. Це сталося на полях Рогатинського району. Там його й поховали. Родичі Антона і родина тяжко це переживали, але не пішли впізнавати вбитого, щоб не бути вивезеними в Сибір. Погода була чудова і величезні маси народу супроводжували тіло Антона на цвинтар в Дулібах. З Дуліб ще пригадую таких молодих свідомих українців як Гриць Гураль (брат Антона), Микола Стеців (брат Василя), Федір Прокопів (брат Богдана). В Отиневичах, крім попередньо згаданих патріотів-націоналістів ще були Головчаки Ілярій (Лярко) і Петро, Щуйка Володимир, Бардак Володимир, Мигович Йосиф, Басумак Михайло, Завадовський Андрій, Завадовський Антін, Кравець Дмитро та інші. Пригадую двох студентів Львівського університету: Іван Баглай з Городища Королівського і Дмитро Слюзар з Бортник. Д.Слюзар був заручений з дочкою учительки Геваницької з Ходорова і здається вже в 1942 році вони пішли в підпілля. Учителька Геваницька і професор Кутаєвич викладали українську мову і літературу у польській народній школі в Ходорові.

З Ходорова ще пригадую таких патріотів-націоналістів: Гошовський Дмитро, Дунець Теодозій, Ціховський, Андріївський Юрій.

З Городища Королівського вийшло двох священиків: Гулей Микола, який був парохом в Дулібах або в 1939-41 роках, або вже в час німецької окупації (точно вже не пригадую), а також Балук, який виїхав до Аргентини і був священиком в Буенос-Айресі. Загинув в автокатастрофі. Його дочка в один час була популярною співачкою в Аргентині.

В Піддністр'ях був дуже здібний і популярний диригент хорів Прокоп'як, який був низького росту і тому мав прізвисько «Куций».

Колись давніше з Ходорова до Аргентини або до Бразилії виїхав поет-гуморист Сильвестр Калинець. Він писав гуморески, анекдоти, різні сміховинки і може ще деякі поезії. З Ходорова походить поет Ігор Калинець. Його мама походить з родини Гулеїв з Городища Королівського. Він побував в Торонто в жовтні 1990 року і мав тут кілька виступів. На одному з них я придбав собі збірку його поезій і на ній поет поставив свій автограф: «Панові Дмитрові Гулеєві від Гулея-Ігора Калинця». В Ходорові живе мама трьох славних братів, громадських і політичних діячів Михайла, Богдана та Миколи Горинів. Колись їхня родина мешкала в селі Кнісело.

З Чорного Острова ще пам'ятаю таких патріотів-націоналістів як Лозинський Филімон, Скрутовський Петро, Костецький Володимир, Костецький Йосиф, Бобак Пилип, Войціховський Володимир. Володимир Костецький був вчителем і моїм товаришем з Ходорівської школи. Влітку 1942 року, коли я був у підпіллі, то деякий час перебував у їхній хаті. Войціховський Володимир помер в Торонто кілька років тому. Скрутовський Петро служив в українській поліції у 1941-43 роках, а може і в 1944 (цього вже не знаю).

В Старих Стріличах я знав патріотичні родини Ревуцьких, Шевцевих і Базарників і двох братів – Миколу Наугольника і Василя Прокопа. Микола і Василь не були рідними братами, але росли, жили і працювали разом так як рідні брати. Після I Світової війни батько Василя Прокопа був вдівцем, а маму Миколи Наугольника (вдову з дитиною) воєнна завірюха зі Східної України занесла в Галичину. Обидвоє повінчалися і таким чином їхні діти росли разом. Вони брали участь в роботі «Просвіти», в аматорських гуртках, працювали в ОУН, а опісля пішли в УПА. Дальша їхня доля мені невідома. У Ревуцьких і Шевцевих я перебував в час мого підпілля. В Отиневичах були два брати Микола і Богдан Ревуцькі. Вони закінчили вчительські курси і були вчителями здається у Баківцях. Там в 1941 або 1942 році гестапо провело великі арешти і декілька арештованих розстріляли десь біля Чорткова.

Василь Яворський з Отиневич був моїм шкільним товаришем, з яким разом ми служили в Червоній армії. Він також вчителював, поки нас не забрали до війська восени 1940 року. Тепер живе в Ходорові, а його зять Ігор Набитович вчителює в Отиневичах і є депутатом Львівської обласної ради.

Петро Бобик є директором видавництва «Відродження» у Дрогобичі. Походить з села Руда біля Ходорова.

В 1938 році в Галичині відбувалися величаві святкування 70-річчя товариства «Просвіта». Таке свято відбулося в Піддністряхах з насиченою програмою. Там виступав відомий хор під керівництвом диригента Прокоп'яка. З цим хором він на конкурсах завжди забирав призові місця. Прокоп'як також диригував хорами і в інших селах.

Коли хтось з мешканців Ходорівщини прочитає ці спомини і знає щось про цих людей, яких я тут згадав, про їхню долю, де, коли і як вони загинули, віддавши своє життя за Україну? нехай щось більше напише про них. Всі вони були свідомі українські патріоти, діячі і працівники, члени «Просвіти», антиалкогольного товариства «Відродження», аматорських гуртків, церковних і світських хорів. Вони були членами ОУН, «Юнацтва» (або їхніми симпатиками), керівниками громадсько-суспільного життя, політичними в'язнями, підпільниками і учасниками УПА.

Велетень духу Іван Франко про таких людей писав у своєму вірші «Каменярі»: «Слави людської ми зовсім не бажали, бо не герої ми і не багатирі. Ні, ми невільники, хоч добровільно взяли на себе пута. Ми рабами волі стали. На шляху поступу ми лиш Каменярі». Вони були свідомі, що воля України виросте колись на їхніх кістках.

І коли завдяки їхній праці, жертвам і посвяті, як і праці всіх попередніх поколінь таки постала вільна Україна, то нашим завданням є розбудовувати і зміцнювати рідну державу, щоб ніколи вже вона не падала.

Про І.Франка деякі німці кажуть, що він мав домішку німецької крові (можливо тому, що він жив в період австрійської окупації Галичини, коли державною мовою була німецька мова), бо не може бути, щоб такого велета духу, вченого, мислителя, поета і письменника видала українська нація, а не німецька.

Стосовно розколу в ОУН, то це було явище неминуче, але воно проходило ненормальним способом, тому завдало непотрібних ударів українській визвольній справі. ОУН – це орден-моноліт, який поставив собі завдання вивести український народ з неволі і рабства, просвітити його ідеалами самостійності і державництва. Бути членом цієї організації означало приймати на себе великі обов'язки: виконувати 10 заповідей українського націоналіста, 12 прикмет українського

націоналіста і 44 правила життя українського націоналіста. Хто відчує, що в нього немає сили, здібностей, завзяття і витривалості, щоб відповідати цим вимогам, той повинен добровільно уступити з членства, стати симпатиком і допомагати тим, які мають здібності, сили і відваги бути тим Духом Відвічної Української Стихії, щоб зробити український нарід господарем на своїй землі у своїй державі.

Українські націоналісти пішли цим шляхом 30 червня 1941 року, проголосивши відновлення Української Держави. Хоч проголошеної держави не здобули і величезна кількість їх загинула в боротьбі за цю державу, проте залишили нам дороговказ, як завершити цю справу. Ці, що перебували за кордоном і не брали участі в цих величавих подіях, замість радіти і допомагати завершувати справу, засудили її із заздрості, що не вони керували цими подіями. Вони почали робити Каїнову роботу, допомагали німцям нищити героїв похідних груп і бандерівців взагалі. Отже розколу в ОУН не було, бо вони перестали бути членами ОУН, у них не стало відваги, завзяття і охоти боротися за здобуття Української Держави, а надіялися, що Україну дасть їм Гітлер.

Це була найбільш сумна і трагічна сторінка в нашій історії. Д-р Петро Мірчук у своїй книзі «Змаг за Українську Самостійну Соборну Державу» описав ці трагічні події. Д-р П.Мірчук, провідний член ОУН, знає багато цих справ з власного досвіду і пережиття. Провід ОУН мабуть не вважав за доцільне у нинішні часи поширювати цю книжку для добра української справи, бо «не пора в рідну хату вносити роздор». Я вислав цю книжку в двох частинах до шкільної бібліотеки в Отиневичах. Хто захоче нею поцікавитися, то може прочитати.

Отже ці, що відчули, що вимоги члена ОУН є для них надто важкі, повинні були (та й тепер ще можуть) створити собі якусь іншу організацію чи партію, а не підшиватися під назву ОУН і робити незгоду й роздор зі шкодою для Української Держави.

Тепер, коли завдяки Божому провидінню, жертвенності і посвяті наших борців і героїв, вже свою державу маємо, мусимо всі, незалежно від того, до якої партії належимо, чи взагалі не належимо, працювати так, щоб свою державу втримати, розбудувати і закріпити назавжди.

Дмитро Гулей, вересень 2000 р.
Торонто (Канада)

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917-1953. Книга перша. - К., 1994. - С. 117-120.; **2.** Там само. - С. 117.; **3.** Там само. - С. 118.; **4.** Там само. - С. 123.; **5.** Там само. - С. 127.; Книга друга. - С. 265.; **6.** Тернопіль. Чортків. Як гнали в'язнів Чортківської тюрми на Схід // Злочини комуністичної Москви в Україні вліті 1941 року. - Дрогобич, 1991. - С. 82-83.; **7.** Білас І. Вказана праця. Книга друга. - С. 231.; **8.** Там само. - С. 244, 250.; **9.** Там само. - С. 259-261.; **10.** Там само. - С. 262-263.; **11.** Матеріали польових досліджень 1992-2010рр. - 53 с. (архів автора).

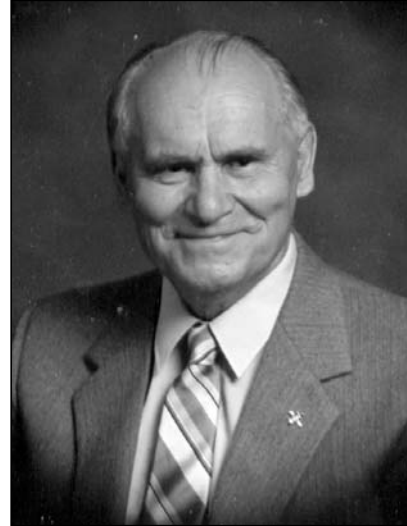
ЗМІСТ

Жертви на вівтар свободи	6
Передумови трагедії	9
Мученицький шлях	12
Загальний список в'язнів Чортківської тюрми, розстріляних в Умані 20-21 липня 1941 р.	27
З тюрми Чорткова пісня лине	78
Пом'яник українців Тернопільщини, розстріляних в Умані 20-21 липня 1941 р.	79
Дані на ідентифікованих осіб, розстріляних в Умані 1941 року	129
З Ходорівщини через Канаду – в Україну	176
Джерела та література	255

Ярослава
Татарнюк-Сулятицька

Михайло
Татарнюк

Оксана
Єленюк-Сулятицька

**Пожертву для видання цієї книги,
у пам'ять свого чоловіка Михайла і сестри Оксани, склала
Ярослава Татарнюк (Ванкувер, Канада). Уроджена
у с. Озеряни Борщівського п-ту на Тернопільщині.**

НЕСТОР МИЗАК.

Нар. 1948 р. у с. Гермаківка Борщівського р-ну Тернопільської обл. Закінчив історичний факультет Чернівецького державного університету ім. Юрія Федьковича. Кандидат історичних наук. Тема кандидатської дисертації: «Південне Галицьке Надзбруччя у визвольній боротьбі ОУН, УПА у 1939 -1953 рр.» (2000), докторської: «Боротьба УПА-«Захід» і збройного підпілля ОУН на західноукраїнських землях (1942-1960 рр.)» (2011).

Доцент кафедри релігієзнавства та теології філософсько-теологічного факультету. Двічі (2000, 2002) лауреат літературної премії ім. Воляників-Швабінських при Фундації УВУ (м. Нью-Йорк, США). Нагороджений ювілейними медалями і грамотами держадміністрацій Тернопільської, Хмельницької та Чернівецької областей.

Автор книг з циклу «За тебе, свята Україно»:

- «Південне Надзбруччя у визвольних змаганнях ОУН-УПА». – Чернівці: Буковина, 1998. – 446 с.;
- «Чортківський надрайон ОУН». Книга друга. – Чернівці, 2000. – 416 с.;
- «Заліщицький повіт у визвольній боротьбі ОУН, УПА». Книга третя. – Чернівці: Золоті литаври, 2002. – 418 с.; друге видання третьої книги. – Чернівці, 2004;
- «Бучацький повіт у визвольній боротьбі ОУН, УПА». Книга четверта. – Чернівці: Букрек, 2004. – 400 с.;
- «Кам'янець-Подільська область у визвольній боротьбі ОУН, УПА». Книга п'ята. (Співавтор Василь Горбатюк). – Чернівці-Хмельницький – Торонто: Букрек, 2006. – 352 с.;
- «Бережанський повіт у визвольній боротьбі ОУН, УПА (Козівський район)». Книга шоста. – Чернівці: Букрек, 2007. – 466 с.
- «УПА-«Захід» і збройне підпілля ОУН у боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу у 1942-1960 рр». Книга сьома. – Чернівці-Торонто: Прут, 2011. – 436 с.

Додатки до циклу «За тебе, свята Україно»:

- «Добром нагріте серце». – Нью-Йорк-Чернівці: Золоті литаври, 2003. – 268 с.;
- «Курінний УПА «Бистрий» України герой». – Чернівці-Торонто: Букрек, 2007. – 274 с.;

- «Дух одвічної стихії і голосу крові. ОУН, УПА в печерах Тернопільщини». (Співавтор Юзеф Зімелс). – Чернівці: Букрек, 2008. – 104 с.;
- «І я піднімав Червону Калину». Спогади дивізійника Григорія Мельничука. – Чернівці-Брадфорд: Букрек, 2008. – 210 с.;
- «Село на нашій Україні». (Співавтори І. Балан, І. Романський). – Чернівці: Букрек, 2009. – 448 с.
- «Село – душа народу». – Чернівці-Торонто: Прут, 2011. – 364 с.
- «Повстанська муза». – Чернівці-Торонто: Прут, 2011. – 292 с.
- «Степан Бандера – соборник святої волі». – Чернівці-Торонто: Прут, 2011. – 310 с.
- «Поцілунок Юди. Агентурна робота МДБ, МВС проти ОУН, УПА». – Чернівці-Торонто: Прут, 2011. – 222 с.

Автор посібника:

- Політологія релігії. – Чернівці: Рута, 2010. – 200 с.

Упорядник матеріалів:

- Збірка газетних і журнальних матеріалів про вбивство Степана Бандери: У 10 томах. – Нью-Йорк – Чернівці, 1959 – 2003. – 2881 с.;

ІВАН БАЛАН.

Нар. 1941р. у с. Стрілківці Борщівського р-ну Тернопільської обл. Закінчив Український поліграфічний інститут ім. Івана Федорова м. Львів (нині Українська академія друкарства) зі спеціальності оформлення та ілюстрування книги. Член Національної спілки художників України. Заслужений художник України. Працює у галузі станкової малої книжкової графіки, малярства, дизайну друкованої продукції. Художньо оформив понад 50 книг, що вийшли друком у різних видавництвах України. Учасник обласних, Всеукраїнських та зарубіжних виставок у жанрі живопису і графіки. Роботи художника зберігаються в державних та приватних колекціях в Україні та за її межами. Нагороджений ювілейними медалями «60 років УПА», «На славу Чернівців» до 600-річчя першої писемної згадки про місто, дипломами Спілки художників України та міжнародних конкурсів книжного знаку, Лауреат обласної літературно-мистецької премії ім. Сидора Воробкевича.

Науково-популярне видання

Мизак Нестор Степанович

**УКРАЇНСЬКА
ГОЛГОФА –
УМАНСЬКИЙ
РОЗСТРІЛ
1941 РОКУ**

Додаток до серії «За тебе, свята Україно»

Книга десята

Видається в авторській редакції

Коректор Людмила Звенигородська
Художнє оформлення Івана Балана
Комп'ютерна верстка Ігора Зарембського

Підписано до друку . Формат 70х100/16. Папір офсетний. Умов. друк. арк. 21,1
Умов. форб.-відб. Обл.-вид. арк. 16,25. Тираж 300 пр. Зам. Вид. № .